

MINISTERSTWO GOSPODARKI
DEPARTAMENT INSTRUMENTÓW WSPARCIA

**PORADNIK
DLA UŻYTKOWNIKÓW
WYROBÓW AZBESTOWYCH**

WARSZAWA 2008

**MINISTERSTWO GOSPODARKI
DEPARTAMENT INSTRUMENTÓW WSPARCIA**

**PORADNIK
DLA UŻYTKOWNIKÓW
WYROBÓW AZBESTOWYCH**
(stan prawny na 30 września 2008 r.)

WARSZAWA 2008

Praca wykonana w ramach środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski”

Realizacja zadania: EKO FOL II S.A. w Bytomiu

Redagował zespół w składzie:

mgr Leszek Deja

prof. dr hab. inż. Jerzy Dyczek

mgr Jan Mastalski

dr inż. Ewa Mieczkowska

mgr Stanisława Szałucha

mgr Piotr Zaczekowski

Copyright by Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2008

ISBN 978-83-923078-2-2

Łamanie i druk: INFOGRAF S.C. Katowice, Al. Korfantego 81

Tel. /032/203 15 87

Nakład 3500 egz.

Spis treści

1	Opis „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski” oraz informacje o jego realizacji.....	1
2	Użytkownicy wyrobów zawierających azbest.....	12
3	Wojewódzka baza danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest (WBDA).....	19
4	System elektronicznego monitorowania realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.....	30
5	Tablice parametrów technicznych stosowanych w WBDA oraz przy innych pracach dotyczących wyrobów zawierających azbest.....	33
6	Sposób wykonania „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”.....	42
7	Obowiązki użytkowników wyrobów zawierających azbest wynikające z obowiązujących regulacji prawnych.....	50
8	Obowiązki organów samorządu terytorialnego oraz osób prawnych i fizycznych użytkujących wyroby zawierające azbest.....	59
9	Transport i składowanie odpadów zawierających azbest, składowiska.....	73
10	Kierunki działalności informacyjno-edukacyjnej w gminach i powiatach w zakresie problematyki związanej z azbestem.....	88
11	Obowiązujące akty prawne dotyczące problematyki azbestu.....	92
11.1	Akty normatywne Unii Europejskiej regulujące tematykę związaną z azbestem.....	94
11.2	Krajowe akty normatywne regulujące tematykę związaną z azbestem....	104

Niniejszy **Poradnik dla użytkowników wyrobów azbestowych w oparciu o zasoby WBDA, bazę monitorowania „Programu usuwania azbestu...” oraz analizę obowiązujących regulacji prawnych**, opracowano na zlecenie Ministerstwa Gospodarki w ramach środków finansowych z budżetu państwa, przeznaczonych na realizację „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski”.

Intencją autorów jest przekazanie użytkownikom wyrobów azbestowych oraz pracownikom jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, obszernej informacji nt. szeroko rozumianej problematyki azbestowej obejmującej m. in. funkcjonowanie „Programu...”, monitoring jego realizacji poprzez dwa współzależne systemy informatyczne, obowiązujące regulacje prawne i procedury bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest.

Udostępniając Państwu materiał, mamy nadzieję, że przyczyni się on w istotny sposób do poszerzenia wiedzy dotyczącej problematyki azbestowej, a przy zachowaniu dobrej praktyki stosującej odpowiednie przepisy i procedury, zapewni bezpieczną eksploatację wyrobów azbestowych, zagwarantuje ich bezpieczne usuwanie, transport powstałych w wyniku ich usuwania odpadów niebezpiecznych oraz ich unieszkodliwienie poprzez składowanie na składowisku przeznaczonym dla odpadów azbestowych.

Należy jednak podkreślić, że stosowane w przeszłości w budownictwie i innych dziedzinach gospodarki wyroby z udziałem azbestu, nie stanowią zagrożenia, dopóki materiały te są nieuszkodzone. Zagrożeniem może być ich niewłaściwe usuwanie, kiedy w czasie obróbki mechanicznej (m.in. kruszenia, łamania, zrzucania) następuje uwalnianie się włókien azbestowych do powietrza i zachodzi niebezpieczeństwo ich wdychania. W tym kontekście usuwanie wyrobów zawierających azbest, szczególnie pokryć dachowych i innych materiałów budowlanych z zawartością azbestu będzie procesem długotrwałym i kosztownym, który musi być rozłożony na wiele lat. Proces ten powinien być przeprowadzony ze szczególnym zachowaniem zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Jego realizacja jest szczególnie ważna dla Polski, jako członka Unii Europejskiej.

1 Opis „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” oraz informacja o jego realizacji

Azbest jest nazwą handlową włóknistych minerałów. Azbesty (6 odmian), niezależnie od różnic chemicznych i wynikających z budowy krystalicznej, są minerałami naturalnie występującymi w przyrodzie. Ich występowanie jest dość powszechne, ale tylko w niektórych miejscach na kuli ziemskiej azbest był i jeszcze jest eksploatowany na skalę przemysłową. Pod względem chemicznym azbesty są uwodnionymi krzemianami metali, zawierającymi w swoim składzie magnez, sód, wapń lub żelazo.

Na teren Polski sprowadzono po 1945 r. ok. 2 mln ton azbestu. Był to głównie azbest chryzotylowy importowany z byłego Związku Radzieckiego, a także azbest krokidolitowy z Afryki Południowej. Szacuje się, że 85% tego azbestu zużyte zostało do produkcji wyrobów azbestowo-cementowych, zwłaszcza płyt płaskich i falistych. Produkcja tych płyt w Polsce rozpoczęła się w 1907 r., szybko wzrastała po roku 1950 r. i trwała do 28 września 1998 r.

Azbest znany jest od kilku tysięcy lat. Szerokie jego zastosowanie nastąpiło w okresie ostatnich 100 lat. Azbest stosowano w produkcji około 3000 wyrobów przemysłowych, głównie do produkcji wyrobów budowlanych, szczególnie płyt dachowych i elewacyjnych, a także do produkcji rur, kształtek do kanałów wentylacyjnych, instalacyjnych, wyrobów tekstylnych, mas ogniotrwałych i uszczelniających. Z uwagi na swoje niewątpliwe zalety, jak odporność na wysokie i niskie temperatury, działanie substancji żrących, elastyczność, dobre właściwości mechaniczne, odporność na wodę morską, wytrzymałość na rozciąganie i zginięcie, wykorzystywany był jako cenny surowiec również w Polsce. Szacuje się, że w 2000 r. na terenie kraju znajdowało się ponad 15 milionów ton wyrobów zawierających azbest, w większości na terenach wiejskich.

Dopiero w latach 80-tych ubiegłego wieku, azbest uznany został za jeden z najbardziej rozpowszechnionych czynników rakotwórczych w środowisku. Poszczególne państwa Unii Europejskiej, jak i inne, w tym USA, Kanada i Japonia już w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, zakazały stosowania azbestu bądź ograniczyły lub zabroniły obrotu materiałami zawierającymi azbest oraz importu takich materiałów na swój obszar celny.

W Polsce ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 1] rozwiązała problemy związane z produkcją wyrobów zawierających azbest, wprowadzaniem na terytorium Rzeczypospolitej Polski azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz ich obrotem. Ustawa zapobiegła dalszemu stosowaniu i wytwarzaniu wyrobów zawierających azbest, pozostały problemy obecności w środowisku ogromnych ilości wyrobów azbestowo-cementowych, które ulegając degradacji stanowią źródło ciągłej emisji włókien azbestu do powietrza.

Bezpieczne użytkowanie i usuwanie wyrobów zawierających azbest stosowanych od wielu, wielu lat na terenie kraju musi być prowadzone zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi i odpowiednimi procedurami tak, aby prowadzony proces nie stanowił zagrożenia zdrowia zarówno osób wykonujących te prace, mieszkańców, jak również nie stanowił zagrożenia dla środowiska.

W celu sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Polski, szczególnie z budownictwa, minimalizacji negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju oraz likwidacji szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko, opracowano „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski”, przyjęty przez Radę Ministrów RP w dniu 14 maja 2002 r. Realizacja tego „Programu...”, koordynowana przez Ministerstwo Gospodarki, wymaga zaangażowania i współpracy wielu organów państwowych, jednostek samorządu terytorialnego, licznych instytucji, a także całego społeczeństwa.

„Program...”, opracowany w latach 2000-2001, budowany był w oparciu o obowiązujące wtedy przepisy prawne. Jest to program specjalistyczny, formułujący zadania na 30 lat. Do koordynowania prac dotyczących opracowania „Programu...” utworzono w Ministerstwie Gospodarki zespół roboczy reprezentujący zainteresowane resorty i urzędy centralne. Na rzecz „Programu...” pracowali również uznani zarówno w kraju, jak i za granicą eksperci w zakresie rozwiązywania problemów związanych z azbestem.

Od 1997 r. Ministerstwo Gospodarki wykonało szereg analiz i ekspertyz, dotyczących stosowania i szkodliwości azbestu, które stały się materiałem bazowym przy opracowywaniu trzydziestoletniego programu bezpiecznego wycofywania z użytkowania wyrobów zawierających azbest oraz pomocy osobom poszkodowanym w wyniku pracy w kontakcie z azbestem.

Opis „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski” jego celu i zadań.

W dniu 14 maja 2002 r. Rada Ministrów przyjęła „Program...”, który powstał w wyniku:

- przyjęcia przez Sejm RP Rezolucji z dnia 19 czerwca 1997 r. – w sprawie programu wycofywania azbestu z gospodarki (M.P. z 1997 r., Nr 38, poz. 373), w której Radę Ministrów zobowiązano do opracowania programu zmierzającego do wycofywania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski,
- realizacji ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 1] oraz odpowiednich przepisów wykonawczych do tej ustawy,
- uznania za konieczne oczyszczania kraju z azbestu oraz wyrobów zawierających ten surowiec.

Realizacja „Programu...” została zaplanowana na lata 2003-2032, głównie z uwagi na wieloletnią trwałość płyt azbestowo-cementowych i innych wyrobów zawierających azbest stosowanych w budownictwie (minimum 30 lat), dużą ilość tych wyrobów, wysokie koszty ich usuwania.

W 2000 r. na terenie Polski znajdowało się ok. 15 500 tys. ton wyrobów zawierających azbest (85% w budownictwie). Wielkość ta została określona na podstawie danych statystycznych, produkcji, importu i dystrybucji wyrobów zawierających azbest oraz przyjętych wskaźników ich zużycia. Największe nagromadzenie wyrobów azbestowych występowało na terenie województwa mazowieckiego – ok. 3 mln ton, województwa lubelskiego – ok. 2 mln ton. Teren województw: łódzkiego, wielkopolskiego, podlaskiego i małopolskiego – po ok. 1 mln ton, województwa: opolskie i lubuskie – poniżej 330 tys. ton.

Na koniec 2007 r. na terenie kraju stosowanych było około 14 500 tys. ton wyrobów zawierających azbest, w tym: 14 300 tys. ton płyt azbestowo-cementowych ($1,3 \text{ mld m}^2$), 300 tys. ton rur i innych wyrobów azbestowo-cementowych.

Wyróżnia się dwie klasy wyrobów azbestowych – w zależności od zawartości azbestu, stosowanego spoiwa oraz gęstości objętościowej.

Klasa I („miękkie”) obejmuje wyroby o gęstości mniejszej od 1000 kg/m^3 , zawierające powyżej 20% azbestu. W tej grupie najczęściej stosowane były wyroby tekstylne, używane przez pracowników w celach ochronnych, koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury, masy azbestowe natryskowe.

Klasa II („twarde”) obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m^3 , zawierające poniżej 20% azbestu. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane. W grupie tej najbardziej rozpowszechnione są płyty azbestowo-cementowe faliste oraz płyty „karo” stosowane jako pokrycia dachowe i elewacje zewnętrzne. Płyty płaskie wykorzystywane były jako elewacje zewnętrzne, ściany osłonowe, ściany działowe, osłony ścian przewodów windowych, szybów wentylacyjnych i instalacyjnych w budownictwie wielokondygnacyjnym. W mniejszych ilościach stosowano rury, w instalacjach wodociągowych i kanalizacyjnych, a także jako przewody kominowe i zsypy.

Cel „Programu...”:

- sukcesywne eliminowanie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest i oczyszczenie z nich terytorium Polski,
- eliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych kontaktem z azbestem,
- sukcesywna likwidacja negatywnego oddziaływania azbestu na środowisko.

Zadania „Programu...”:

- utworzenie bazy danych o lokalizacji, ilości, stanie istniejących wyrobów zawierających azbest, przewidywanych do usunięcia jako odpady niebezpieczne w skali gmin, powiatów, województw i kraju oraz utworzenie bazy danych niezbędnych do skutecznego monitorowania realizacji zadań przewidzianych „Programem”, a także przeszkolenie pracowników administracji samorządowej w zakresie posługiwania się w/w bazą,
- opracowanie wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów ochrony przed szkodliwością azbestu oraz programów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- prowadzenie działalności szkoleniowej dla pracowników administracji państwowej w zakresie przepisów i procedur obowiązujących w kontakcie z azbestem,
- prowadzenie działalności informacyjno-popularyzacyjnej nt. szkodliwości azbestu i bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz prawidłowego ich usuwania,
- wspieranie inicjatyw samorządu terytorialnego dotyczących oczyszczania miejsc publicznych z azbestu w celu:
 - doprowadzenia do oczyszczenia terenów i obiektów publicznych w gminach szczególnie zanieczyszczonych azbestem, po potwierdzeniu zagrożeń wynikami badań środowiska oraz oceną środowiskowego ryzyka,
 - konsekwentnego usuwania niebezpiecznych wyrobów oraz skutków ich szkodliwości dla mieszkańców i środowiska,

- prowadzenia badań powietrza, gleby i wody zanieczyszczonych miejsc publicznych,
- utworzenie Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem,
- monitorowanie realizacji „Programu...”,
- budowa składowisk odpadów azbestowych,
- całkowite, bezpieczne usunięcie wyrobów zawierających azbest.

Zadania przewidziane „Programem....” są realizowane na trzech poziomach:

1. centralnym – Rada Ministrów, minister właściwy ds. gospodarki, Główny Koordynator Programu (w strukturze ministerstwa),
2. wojewódzkim – wojewoda, samorząd województwa,
3. lokalnym – samorząd powiatowy, samorząd gminny.

Przy Ministrze Gospodarki została utworzona Rada Programowa jako organ opiniotwórczy i doradczy. W jej skład wchodzi m.in. przedstawiciele zainteresowanych resortów, urzędów centralnych, urzędów marszałkowskich, instytutów, organizacji pozarządowych.

„Program.....” zawiera m.in.:

- szacunkowe dane o ilościach użytkowanych wyrobów oraz ich rozmieszczeniu terytorialnym,
- obliczenia ilości i wielkości niezbędnych składowisk odpadów wraz z kosztami ich budowy i eksploatacji,
- informacje o dochodach i wydatkach budżetu państwa związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
- szacunki innych dochodów i wydatków, oraz zapotrzebowania na kredyty,
- propozycje założeń organizacyjnych i monitoringu programu w układzie centralnym i terytorialnym,
- propozycje działań w zakresie problematyki zdrowotnej.

Założenia „Programu...”:

- usuwanie i wymiana wyrobów zawierających azbest jest działalnością remontowo-budowlaną i przynieść powinna znaczne ożywienie gospodarcze w dziedzinie budownictwa i produkcji materiałów budowlanych,
- powstanie rynku usług kredytowo-bankowych dla obsługi nowych klientów z atrakcyjnymi ofertami dla mniej zamożnych właścicieli obiektów budowlanych,
- uzyskanie dochodu przez budżet państwa z podatków i opłat związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest, a także składowaniem odpadów azbestowych,
- skuteczne ograniczenie wzrostu ilości zachorowań i zgonów wywołanych kontaktem z azbestem w przeszłości.

Regulacje prawne:

Problematyki azbestowej dotyczy 98 aktów prawnych, które omówiono w rozdziale 11 niniejszego poradnika. Prawidłowa realizacja „Programu...” wymaga przestrzegania i stosowania szczególnie niżej wymienionych aktów prawnych:

- ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 1],

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska [Rozdz. 11.2., Lp.46],
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach [Rozdz. 11.2., Lp. 8],
- akty wykonawcze do tych ustaw.

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, zakazuje: wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej azbestu oraz wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest, obrotu azbestem i wyrobami azbestowymi.

Ustawa, która weszła w życie 28 września 1997 r. umożliwiała jeszcze przez 12 miesięcy produkcję płyt falistych cementowo-azbestowych dla budownictwa, zezwalając na import azbestu dla tej produkcji oraz obrót tymi płytami. Zgodnie z terminem ustawowym, produkcja płyt falistych została zakończona we wszystkich czterech zakładach do 28 września 1998 r., a od 28 marca 1999 r. obowiązuje zakaz obrotu tymi płytami.

W wykonaniu ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. zostały opracowane obowiązujące obecnie rozporządzenia:

- Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 3],
- Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów [Rozdz. 11.2., Lp. 5],

oraz 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia:

- Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji [Rozdz. 11.2., Lp. 4],
- Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 2],
- Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji [Rozdz. 11.2., Lp. 7],
- Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbestie [Rozdz. 11.2., Lp. 6].

Problematyka azbestowa znajduje się również w wielu regulacjach Unii Europejskiej, a tematyka w nich zawarta odnosi się głównie do: ochrony zdrowia, ochrony pracowników, ochrony środowiska i obowiązków pracodawców.

Zdecydowana większość aktów prawnych Unii Europejskiej dotyczących problematyki azbestowej została wprowadzona do przepisów prawa polskiego.

Składowanie odpadów

Wyroby zawierające azbest po usunięciu stają się odpadami niebezpiecznymi. Jediną stosowaną metodą unieszkodliwiania tego rodzaju odpadów z azbestem jest ich składowanie.

„Program....” przewiduje, że 15 500 tys. ton odpadów azbestowych zostanie zdeponowanych na składowiskach w latach 2003-2032, z tego:

2003-2012 – 5 400 tys. ton

2013-2022 – 6 200 tys. ton

2023-2032 – 3 900 tys. ton

Przewidziano powstanie (do 2032 r.) 84 składowisk o powierzchni 1ha, 2ha i 5 ha.

Ilość składowisk w danym województwie zależy od przyjętych koncepcji budowy: dużego „centralnego” składowiska o powierzchni 10 ha dla potrzeb regionu lub jego znacznej części, średnich składowisk o powierzchni ok. 5 ha, małych składowisk o powierzchni do 2 ha lokalizowanych przy istniejących składowiskach komunalnych na wydzielonych częściach kwaterach.

Ilość składowisk ich lokalizacja i wielkość zależy od decyzji organów samorządu powiatowego i gminnego.

„Program....” zakłada, że w latach 2003-2012 potrzebne będą 34 składowiska.

W 2008 r. funkcjonuje już 30 składowisk (w 2000 r. – 8) odpadów azbestowo-cementowych o różnej pojemności.

Szacunek kosztów realizacji „Programu...” oraz źródła jego finansowania

w okresie 30 lat: oszacowano globalnie na kwotę 48 232 000 tys. zł, w tym:

środki prywatne 47 198 000 tys. zł

środki publiczne 821 150 tys. zł

środki zagraniczne 212 850 tys. zł

w ramach środków publicznych – 821 150 tys. zł

udział funduszy samorządowych

i ekologicznych

711 000 tys. zł

udział budżetu państwa

65 150 tys. zł

udział Funduszu Pracy

45 000 tys. zł

Z ogólnej kwoty środków budżetu państwa w wysokości 65 150 tys. zł przewidziano na wydatki:

w latach 2003-2006 15 750 tys. zł (średniorocznie 3 940 tys. zł)

w latach 2007-2032 49 400 tys. zł (średniorocznie 1 900 tys. zł)

Środki budżetu państwa nie mogą być wydatkowane na działania inwestycyjne ani na usuwanie wyrobów zawierających azbest.

Środki budżetowe „Programu...” przeznacza na wspieranie:

- prac związanych z opracowaniem wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów ochrony przed szkodliwością azbestu i programów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- szkoleń pracowników administracji publicznej w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących azbestu,
- opracowywanie programów oczyszczania miejsc publicznych,
- monitorowania realizacji „Programu...” i działalność Głównego Koordynatora,
- działalność informacyjno-popularyzacyjną na temat bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów ich usuwania.
- utworzenia i funkcjonowania Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem,

„Program...” określa także zadania dla jednostek samorządu terytorialnego, a są to m.in.:

- tworzenie gminnego, powiatowego i wojewódzkiego programu ochrony środowiska z uwzględnieniem problematyki azbestowej;
- tworzenie gminnego, powiatowego i wojewódzkiego planu gospodarki odpadami z uwzględnieniem problematyki bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest;
- gromadzenie przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta, informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest, a także przekazywanie zbioru informacji do marszałka województwa;
- stymulowanie działalności w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest, budowy i właściwego rozmieszczania składowisk dla odpadów zawierających azbest;
- inicjowanie i organizowanie form pomocy dla mieszkańców przy pracach związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- ustalanie rejonów, w których występuje najwyższe stężenie pyłu azbestowego w kraju;
- współpraca ze wszystkimi jednostkami samorządu terytorialnego, z lokalnymi mediami i organizacjami społecznymi, celem upowszechniania wiedzy o bezpiecznym postępowaniu z azbestem.
- pomoc mieszkańcom (właścicielom posesji) przy pracach związanych z dokonywaniem inwentaryzacji oraz oceny stanu technicznego wyrobów azbestowych w posiadanych obiektach, np.:
 - udostępnienie arkuszy oceny,
 - pomoc pośrednia poprzez angażowanie do tych prac osób przeszkolonych,
 - pomoc bezpośrednia w wypełnianiu arkuszy.

Informacja o przebiegu realizacji „Programu...” w latach 2002-2007, w tym opracowania i wdrożenia dwuczęściowego systemu informatycznego.

W 2002 r. utworzona została 59-osobowa Rada Programowa jako organ opiniotwórczy Ministra Gospodarki. W jej skład wchodził przedstawiciele zainteresowanych resortów i instytucji centralnych, przedstawiciele nauki, przedstawiciele wszystkich urzędów marszałkowskich i wojewódzkich oraz organizacji pozarządowych.

W 2003 r. na prace związane z realizacją „Programu...” w budżecie państwa nie uwzględniono środków. W roku 2004 przyznano 2 mln zł, natomiast w latach 2005-2007 po 3 mln zł. Na rok 2007 w ustawie budżetowej zarezerwowano 0,5 mln zł, a Minister Gospodarki ze środków własnych resortu przeznaczył dodatkowo kwotę 1,250 mln zł.

W ramach uzyskanych środków budżetowych w latach 2003-2007 zrealizowano przedstawione poniżej zadania:

- Utworzono wojewódzką bazę wyrobów i odpadów zawierających azbest (WBDA) i umieszczono na stronie internetowej www.bazaazbestowa.pl.

W skład wojewódzkiej bazy wyrobów i odpadów zawierających azbest wchodzi:

- zbiór danych „Wyrób”, wykorzystywany do gromadzenia i agregacji danych o wyrobach zawierających azbest, dostępny wyłącznie dla przedstawicieli urzędów gminnych, marszałkowskich i centralnych – posiadaczy loginu (kodu cyfrowego) i hasła nadanego przez administratora bazy WBDA. Zbiór ten zawierający informacje służące monitoringowi realizacji „Programu...” pozwoli

na ocenę zaawansowania prac w zakresie oczyszczania kraju z wyrobów zawierających azbest,

- ogólnodostępne zbiory danych: „Firma”, „Składowiska”, „Akty prawne”, „Aktualności”, „Słownik” – zawierające informacje przydatne właścicielom (użytkownikom) wyrobów azbestowych i podmiotom gospodarczym zajmującym się usuwaniem lub zabezpieczaniem tych wyrobów.

Uruchomienie bazy, po planowanym przeszkoleniu około 2500 osób z administracji samorządowej gmin, pozwoliłoby na precyzyjne określanie realizacji zadań w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terytorium Polski w układzie gmin i województw oraz unieszkodliwiania odpadów azbestowych przez składowanie.

- Opracowano i udostępniono gminom wzorcowy gminny plan usuwania wyrobów zawierających azbest.
- Opracowano programy usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu województwa mazowieckiego, województwa lubelskiego, powiatu tomasowskiego.
- Opracowano wzorcowy plan usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów użyteczności publicznej, stanowiących własność lub zarządzanych przez organy administracji rządowej lub samorządowej na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym, (do rozpowszechniania przez Internet, znajduje się na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki),
- Przeszkolono ok. 5 600 pracowników administracji publicznej, w tym szczególnie pracowników jednostek samorządu terytorialnego różnego szczebla w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, działalności kontrolnej i problematyki ochrony zdrowia. Zorganizowano 77 szkoleń, w których uczestniczyło m.in. 2281 osób zatrudnionych w jednostkach samorządu terytorialnego, 685 inspektorów Państwowej Inspekcji Sanitarnej, 157 inspektorów Nadzoru Budowlanej oraz 1598 przedstawicieli 1598 gmin w zakresie prowadzenia wojewódzkiej bazy danych (WBDA).
Wykładowcami byli m.in. pracownicy naukowcy, eksperci z zakresu problematyki azbestowej, lekarze, przedstawiciele urzędów centralnych, pracownicy Banku Ochrony Środowiska, prawnicy, a także przedstawiciele firm zajmujących się usuwaniem azbestu, dobierani zależnie od potrzeb odbiorców szkolenia.
- Wspierano inicjatywy samorządu terytorialnego w formie dotacji na przygotowanie dokumentacji związanej z oczyszczaniem terenów z azbestu, w szczególności oczyszczania miejsc publicznych. W 2004 r. zainicjowano i wsparto finansowo zadania dotyczące przygotowania odpowiedniej dokumentacji do oczyszczania z azbestu terenów gminy Szczucin w woj. małopolskim oraz terenów po byłych Zakładach Wyrobów Azbestowo-Cementowych „Izolacja” w Wierzbicy k. Radomia. Ze środków otrzymywanych z budżetu państwa na realizację „Programu...” wspierano gminę Szczucin również w następnych latach w zakresie opracowania odpowiedniej dokumentacji technicznej, umożliwiającej realizację zamierzeń związanych z eliminacją emisji azbestu do środowiska. Dokumentacja wykonana w gminie Szczucin posłużyła do pozyskania przez samorząd środków finansowych z różnych źródeł na wykonanie zadań inwestycyjnych związanych z oczyszczaniem z azbestu skażonych terenów.
- Prowadzono szeroką działalność informacyjno-popularyzacyjną:
 - opracowano w 2003 r. „Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest”, który adresowany był do pracowników jednostek samorządu terytorialnego,

właścicieli i zarządców nieruchomości, przedsiębiorstw zajmujących się naprawą lub usuwaniem wyrobów zawierających azbest, a także osób fizycznych (udostępniono go wszystkim zainteresowanym), którzy uczestniczą w procesie zabezpieczania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

- zorganizowano cykl konferencji prasowych w większych miastach (w tym wszystkich wojewódzkich), których celem było przedstawienie zagrożeń związanych z azbestem, omówienie sytuacji w danym województwie, przedstawienie realizacji „Programu...” na danym terenie oraz możliwości pozyskiwania z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest. Po konferencjach pojawiło się 288 publikacji i prezentacji, w tym 118 publikacji w prasie, 115 audycji radiowych, 39 materiałów telewizyjnych i 16 informacji na portalach.
 - przeprowadzono cykl 20 audycji radiowych dla mieszkańców woj. Lubelskiego.
 - przygotowano przeznaczony do rozpowszechniania w Internecie film informacyjno-popularyzacyjny dla właścicieli, użytkowników i zarządców obiektów użyteczności publicznej na temat bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów użyteczności publicznej.
 - przygotowano i wyemitowano w telewizji regionalnej film (8 minut) informacyjno-popularyzacyjny o bezpiecznym usuwaniu pokryć dachowych zawierających azbest.
 - opracowano i udostępniono jednostkom samorządu terytorialnego wszystkich szczebli poradnik stosowania przepisów i procedur dotyczących pozyskiwania z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest.
 - ogłoszono i rozstrzygnięto konkurs dla gmin „Polska bez azbestu”, którego celem było wyłonienie i nagrodzenie najbardziej aktywnych gmin, podejmujących działania dla zabezpieczania i usuwania azbestu ze swojego terenu, a tym samym zachęcenie wszystkich gmin do intensyfikacji działań. Na konkurs wpłynęło 21 ofert, a laureaci otrzymali nagrody finansowe:
 - I miejsce – gmina Szczucin – 80 tys. zł,
 - II miejsce – ex quo: gmina Pruszcz i miasto Toruń po 60 tys. zł każda,
 - III miejsce – ex quo: gminy Oświęcim i Małkinia Górna po 40 tys. zł każda.
 - opracowano i rozpowszechniano plakaty, broszury, poradniki, ulotki skierowane do mieszkańców terenów wiejskich, jednostek samorządu terytorialnego i ogółu społeczeństwa.
 - organizowano konferencje, sympozja nt. bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, w tym międzynarodową konferencję z udziałem ekspertów z 7 krajów UE.
- Monitorowanie realizacji „Programu...”.
- Opracowano i wdrożono elektroniczny system zbierania, agregowania i przekazywania informacji w ramach monitoringu realizacji „Programu...” (<http://azbest.ceramika.agh.edu.pl>). Zbieranie drogą elektroniczną informacji powinno służyć wykonywaniu szeregu niezbędnych prac na szczeblu centralnym, w tym pozyskiwanie informacji w zakresie usuwania wyrobów azbestowych. Celem monitoringu jest: gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji dotyczących szeroko pojętej problematyki związanej z eksploatacją, usuwaniem, transportem i składowaniem azbestu i materiałów zawierających azbest oraz informacje związane z ochroną zdrowia i środowiska przed azbestem.

- Ochrona zdrowia

Prowadzono prace dla zwiększenia wykrywalności i skutecznego zwalczania chorób azbestozależnych, obejmujące coraz większą część populacji. W strukturze Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi utworzono Ośrodek Referencyjny Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem, który prowadzi badania na podstawie gromadzonych danych, opracowuje analizy i sporządza ekspertyzy służące ocenie realizacji celu, jakim jest minimalizacja u mieszkańców Polski negatywnych skutków zdrowotnych wynikających z kontaktu z azbestem.

W ramach zadania dotyczącego oceny zagrożeń zdrowotnych mieszkańców narażonych na ekspozycję pyłu azbestowego przeprowadzono pomiary stężenia włókien azbestu w powietrzu oraz określono ryzyko występowania nowotworów azbestozależnych. Wykonano 4184 pomiary w 14 województwach, obejmujących łącznie 89,1% powierzchni kraju i 89,8% ludności Polski. Pomiary przeprowadzono w 1060 punktach na terenie 217 powiatów w 705 gminach. Szczególnie dokładnie przebadano miejsca w otoczeniu byłych zakładów azbestowych w Ogródzieńcu, Szczucinie, Wierzbicy, Gryfowie, Lubawce i Małkini. Przy doborze punktów pomiaru stężenia włókien azbestu w powietrzu wzięto pod uwagę: występowanie potencjalnych źródeł znacznej emisji pyłu – nagromadzenie dużej ilości zabudowanych materiałów azbestowo-cementowych oraz potencjalne narażenie dużych grup mieszkańców.

Na podstawie wyników monitoringu oraz zużycia materiałów zawierających azbest na objętych badaniem obszarach określone zostało ryzyko występowania nowotworów azbestozależnych, według aktualnego stanu zanieczyszczenia środowiska.

Realizacja zadań ze środków pozabudżetowych w latach 2003-2007:

- bezpiecznie usunięto i zeskładowano ok. 1 mln ton odpadów azbestowych,
- rozbudowano (z 8 do 29) sieć składowisk dla odpadów zawierających azbest, zabezpieczając bieżące potrzeby kraju z wyprzedzeniem do dwóch, trzech lat,
- zabezpieczono ok. 79 km dróg utwardzonych odpadami azbestowymi (pozostało 45 km) w oparciu o posiadane przez gminę Szczucin programy i dokumentacje. Zadania te finansowane były ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Fundacji EkoFundusz, programów Unii Europejskiej SAPARD i ZPORR oraz środków własnych gminy. Realizacja tych zadań znacznie ograniczyła trwającą tutaj kilkadziesiąt lat klęską ekologiczną,
- opracowano wiele gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania azbestu – samodzielnych bądź będących częścią planów gospodarki odpadami,
- prowadzono działalność informacyjno-edukacyjną (seminaria, szkolenia, wykłady, programy publicystyczne w mediach – w prasie, radiu, telewizji, plakat nt. azbestu, przekazany m.in. do kuratoriów oświaty, pogadanki w szkołach) skierowaną do jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli,
- powstała duża ilość małych przedsiębiorstw remontowo-budowlanych zajmujących się usuwaniem wyrobów zawierających azbest (kilka tysięcy miejsc pracy),
- przeszkolono kilka tysięcy pracowników w zakresie bezpiecznych metod pracy w kontakcie z azbestem oraz pracowników jednostek samorządu terytorialnego.

Wstąpienie Polski do UE i dostosowanie prawa polskiego do wymagań unijnych, jak również, a także zmiany gospodarcze i społeczne, jakie nastąpiły w latach po przyjęciu „Programu...” przez Radę Ministrów, implikują potrzebę określenia nowych kierunków i form działania oraz aktualizacji „Programu...”. Biorąc powyższe pod uwagę celowym stało się przygotowanie Raportu z realizacji w latach 2003-2007 „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski”, który został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 4 marca 2008 r. oraz opracowanie projektu „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu” na lata 2008-2032 – (POKA). Projekt „POKA” określa główne cele oraz zadania służące ich realizacji. Jest dostosowaną do obecnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych, kontynuacją „Programu...” z 2002 r.

„POKA” określa zadania niezbędne do realizacji podstawowego celu, jakim jest oczyszczenie kraju z azbestu w okresie 25 lat i w ten sposób zminimalizowanie zagrożeń zdrowotnych wynikających z obecności azbestu w wyrobach zlokalizowanych na terenie kraju. „POKA” utrzymuje cele i aktualizuje zadania „Programu...” z 2002 r. Aktualnie jest prowadzony proces legislacji.

2 Użytkownicy wyrobów zawierających azbest

Na wstępie należy określić pojęcie użytkownika w znaczeniu odnoszącym się do wyrobów zawierających azbest oraz ich szczególnej roli, wynikającej z własności użytkowych.

Użytkownikiem w znaczeniu jak wyżej jest każda osoba fizyczna lub prawna użytkująca przedmiot lub obiekt, pomieszczenie lub przestrzeń, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest. Ponieważ azbest jest substancją rakotwórczą, uznaną powszechnie za wysoce szkodliwą dla zdrowia, to posiadanie prawa własności obiektów lub przestrzeni zawierających tę substancję rodzi zawsze szczególne obowiązki prawne dla właścicieli, a także dla tych użytkowników, na których te obowiązki zostały przeniesione w drodze prawnej (np. dzierżawy wieczystej).

W Polsce ogromną większość obiektów z wyrobami zawierającymi azbest stanowią obiekty budownictwa jednorodzinnego w miastach i na wsi, a także znajdujące się tam budynki gospodarczo-inwentarskie, różne budynki tymczasowe, jak np. obiekty ogródkowe itp. Tak więc w większości przypadków to właściciele są użytkownikami.

Sytuacja wygląda inaczej w budownictwie wielorodzinnym, blokach mieszkalnych itp., a także tam, gdzie występują dzierżawy i podnajem obiektów lub ich części innym użytkownikom.

Niniejszy poradnik powinien służyć szerszemu przedstawieniu sprawy.

Określenie przypuszczalnej ilości użytkowników wyrobów zawierających azbest w Polsce

W 2001 roku w trakcie prac nad „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terytorium Polski” uzgodniono pomiędzy przedstawicielami Ministerstwa Gospodarki i Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego, że w odniesieniu do ogólnej liczby obiektów budowlanych wynoszącej w zaokrągleniu 11,5 mln obiektów – w rozumieniu definicji zgodnej z Prawem budowlanym – obiekty, w których mogą znajdować się wyroby zawierające azbest stanowić mogą do 15% tej ilości – co ostatecznie określono na 1,5 mln obiektów.

Definicje i określenie pojęcia obiekt budowlany, a także inne obiekty zawierają przepisy Art. 3 Prawa budowlanego [Rozdz. 11.2., Lp. 60]. Na przykład w przypadku dotyczącym określenia budynku, definicja mówi: „za budynek – jako obiekt budowlany – uważa się taki obiekt budowlany, który jest trwale związany z gruntem, wydzielony w przestrzeni za pomocą przegród budowlanych oraz posiada fundamenty i dach”. Takie też obiekty zostały objęte monitoringiem służb nadzoru budowlanego w zakresie posiadania wyrobów zawierających azbest.

Poza tym szacunkiem pozostały:

- obiekty tymczasowej zabudowy ogrodowej, w tym altany i domki ogródkowe oraz inne obiekty,
- obiekty tymczasowe np. wiaty, stodoły, tzw. przybudówki w budownictwie wiejskim i małych miasteczek itp.,
- pojedyncze mieszkania w budownictwie wielorodzinnym,
- sprzęt AGD.

Definicja Prawa budowlanego: „za tymczasowy obiekt budowlany rozumie się obiekt przeznaczony do czasowego użytkowania w okresie krótszym od jego trwałości technicznej, przewidziany do przeniesienia w inne miejsce lub rozbiórki, a także obiekt budowlany nie połączony trwale z gruntem – np. strzelnice, kioski uliczne, pawilony sprzedaży ulicznej i wystawowe, urządzenia rozrywkowe, barakowozy, obiekty kontenerowe” (Art. 3 ustawy ust. 5).

Ilość takich obiektów nie została dotychczas na terytorium kraju zewidencjonowana lub oszacowana za wyjątkiem terenów wiejskich. Powszechny Spis Rolny w 2002 roku, sporządzony w ramach Narodowego Spisu Powszechnego przez Główny Urząd Statystyczny, zamieścił dane dotyczące rolnictwa ujęte w tablicy 1 tego spisu, zaś wyciąg z tej tabeli na str. XVI przedstawia się następująco:

<i>Wyszczególnienie obiektów</i>	<i>Liczba obiektów [w tys.]</i>
Obory	919,6
Chlewnie	345,8
Kurniki	393,7
Stodoły	1 197,4
Wiaty	309,0
Garaże	837,4
Budynki wielofunkcyjne	1 019,6
Inne pomieszczenia	351,1
Razem	5 373,6

Ponadto istnieje jeszcze ogromny obszar budownictwa przemysłowego, w którym znajdowały się i nadal znajdują duże ilości wyrobów zawierających azbest. Należy tu wymienić np.:

- ceramiczne kominy fabryczne, uszczelniane sznurami azbestowymi,
- hale fabryczne z przegrodami zawierającymi azbest, ogrzewane za pomocą instalacji co. z rur azbestowo-cementowych lub ciepłociągów izolowanych wyrobami zawierającymi azbest,
- różne urządzenia fabryczne zawierające uszczelki z azbestem, sprzęgła i hamulce różnych napędów itp.,
- czopuchy kominów wyłożone masą żaroodporną zawierającą azbest,
- chłodnie kominowe używające do celów technologicznych duże ilości płyt a-c,
- zakłady wykorzystujące butle stalowe z acetylenem, gdzie pomiędzy dwoma przegrodami płaszcza stalowego znajdują się masy izolujące zawierające azbest,
- cegielnie, piekarnie i inne małe zakłady wytwórcze, zwłaszcza wybudowane przed 1990 rokiem, gdzie mogą znajdować się wyroby zawierające azbest,
- warsztaty naprawcze taboru kolejowego, tramwajów i autobusów, gdzie dokonuje się m.in. prac polegających na wymianie wyrobów zawierających azbest, np.: szczęki hamulcowe, szczególnie z pojazdów starszego typu,
- porty i stocznie, szczególnie remontowe. Należy tu uwzględnić fakt, że jeszcze niedawno wszystkie okręty i statki posiadały urządzenia zawierające azbest, np. grodzie przeciwpożarowe wykładane lekkimi płytami z azbestem typu „Marynite”.

Mając na uwadze, że wyroby przemysłowe i budowlane zawierające azbest były produkowane ponad 100 lat i używane do produkcji ok. 3 000 różnych asortymentów materiałowych – brak jest możliwości określenia, gdzie i ile ich się znajduje. Orientacyjny pogląd na obszar użytkowania wyrobów zawierających azbest daje załączona poniżej tabela.

Zakres zastosowań wyrobów zawierających azbest

<i>Klasa wyrobu</i>	<i>Rodzaj wyrobu zawierającego azbest</i>	<i>Zastosowanie</i>
I	masy azbestowe natryskowe	izolacja ognioochronna konstrukcji stalowych i przegród budowlanych izolacja akustyczna obiektów użyteczności publicznej
I	sznury	piece przemysłowe wraz z kanałami spalin, nagrzewnice, rekuperatory, kominy przemysłowe
I	tektura azbestowa	izolacja termiczna i uszczelnienia w instalacjach przemysłowych, aparaturze kontrolno-pomiarowej i laboratoryjnej
I	płyty azbestowo-kauczukowe	uszczelnianie urządzeń przemysłowych pracujących w środowisku agresywnym
I	wyroby tekstylne z azbestu (rękawice i tkaniny azbestowe)	ochrona pracowników
I	masa lub tektura azbestowa	drobne urządzenia w gospodarstwach domowych, np. żelazka, płytki kuchenne, piece akumulacyjne
I	materiały i wykładziny cierne zawierające azbest	hamulce i sprzęgła
I	masy ognioodporne zawierające azbest	piece przemysłowe wraz z kanałami spalin
II	płyty azbestowo-cementowe faliste i gąsiorzy	pokrycia dachowe, balkony
II	płyty azbestowo-cementowe płaskie prasowane	ściany osłonowe ściany działowe elewacje zewnętrzne osłona ścian przewodów windowych, sztybów wentylacyjnych i instalacyjnych, chłodnie kominowe, chłodnie wentylatorowe
II	płyty azbestowo-cementowe płaskie „karo”	pokrycia dachowe elewacje zewnętrzne
II	płyty azbestowo-cementowe suchoformowane „kolorys”, „acekol” i inne	elewacje zewnętrzne osłony kanałów wentylacyjnych i klimatyzacyjnych ściany działowe
II	rury azbestowo-cementowe (bezcisnieniowe i ciśnieniowe)	przewody kanalizacyjne i wodociągowe rynny spustowe na śmieci przewody kominowe
II	otuliny azbestowo-cementowe	izolacja urządzeń ciepłowniczych i innych przemysłowych
II	kształtki azbestowo-cementowe budowlane	przewody wentylacyjne podokienniki osłony rurociągów ciepłowniczych osłony kanałów spalinowych i wentylacyjnych
II	kształtki azbestowo-cementowe elektroizolacyjne	przegrody izolacyjne w aparatach i urządzeniach elektrycznych
II	płytki PCV	podłogi w blokach mieszkalnych
I lub II	płyty azbestowo-cementowe konstrukcyjne ognioodporne	osłony ognioodporne i przeciwpożarowe w budynkach przemysłowych (kotłownie) izolacja urządzeń grzewczych grodzie przeciwożniowe w okrętownictwie

Uwaga:

- klasa I obejmuje wyroby tzw. „miękkie” zawierające powyżej 20% azbestu i stwarzające duże narażenie na azbest,
- klasa II obejmuje wyroby tzw. „twarde” zawierające poniżej 20% azbestu i na skutek utwardzenia cementem stwarzające mniejsze narażenie na azbest

Przedstawione powyżej uzasadnienia dla ustalenia prawdopodobnej liczby użytkowników wyrobów zawierających azbest pozwalają na przedstawienie szacunku ilości takich użytkowników w kraju.

Szacunek ilości miejsc (w tym obiektów) z wyrobami zawierającymi azbest oraz ilość ich właścicieli

<i>L.p.</i>	<i>Nazwa</i>	<i>Ilość miejsc ogółem (tys.)</i>	<i>Ilość miejsc zawierających azbest (tys.)</i>	<i>Ilość właścicieli / użytkowników miejsc zawierających azbest (tys.)</i>
1.	Obiekty budowlane i budowle	11 500	1 500	1 500
2.	Obiekty inżynieryjne z azbestem	brak danych	202	202
3.	Obiekty gospodarczo-inwentarskie w rolnictwie	5 373	3 224	1 424
4.	Obiekty gospodarczo-inwentarskie poza rolnictwem	2 149	860	260
5.	Obiekty ogródkowe, działkowe i inne tymczasowe	2 000	1 000	1 000
6.	Obiekty i tereny przemysłowe i usługowe	500	300	300
7.	Obiekty różne pozostałe z załączonej tabeli	340	340	340
Razem:		21 862	7 526	5 026

Wyjaśnienia i założenia do oszacowanych liczb w/g numeracji w tabeli

1. Przyjęto dane według Głównego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego w Warszawie, 15% od ilości 11,5 mln obiektów, uzgodniono 1,5 mln szt. obiektów zawierających azbest, z tego 60% dotyczy obiektów wiejskich tj. 900 tys. obiektów, a 40 % obiektów w miastach tj. 600 tys. obiektów.
2. Przyjęto dane jak wyżej, lecz wyłącznie dla budownictwa inżynieryjnego, oszacowano prawdopodobną ilość obiektów zawierających azbest na 202 tys.
3. Przyjęto dane według Narodowego Spisu Powszechnego, Powszechnego Spisu Rolnego dział budownictwo i infrastruktura techniczne w gospodarstwach rolnych. Obliczenia szczegółowe wykonano przy założeniach:
 - 60% obiektów na wsi zawiera azbest to jest 3224 tys.,

- każdy właściciel na wsi może mieć średnio 2 obiekty gospodarczo-inwentarskie oprócz budynku mieszkalnego z azbestem, tj. $3224 - (900 \times 2) = 1424$ tys.
- 4. Obiekty gospodarczo-inwentarskie poza rolnictwem – obliczenie przeprowadzono przy założeniach podobnych w pkt. 3, lecz dla miasta (40% udziału) i z uwzględnieniem, że właściciel może posiadać średnio; budynek mieszkalny i 1 budynek gospodarczy tj. $860 - 600 = 260$.
- 5. Brak danych w statystykach, przyjęto ilości szacunkowe z założeniem, że 50% właścicieli posiada obiekty zawierające azbest.
- 6. Brak danych oraz informacji na powyższy temat, przyjęto szacunkowo z założeniem, że każdy obiekt ma swojego właściciela.
- 7. Brak danych oraz informacji na powyższy temat, przyjęto szacunkowo z założeniem, że każdy obiekt ma swojego właściciela.

Przy przeprowadzaniu obliczeń szacunkowych wymienionych wyżej liczb, nie uwzględniono takich użytkowników, którzy mogą mieć sporadyczny, krótkotrwały i zanikający kontakt z wyrobami zawierającymi azbest. Są to: właściciele pojazdów samochodowych i innych z częściami zawierającymi azbest, właściciele drobnych urządzeń w gospodarstwach domowych, podnajemcy lokali mieszkalnych i usługowych, gdzie mogą znajdować się wyroby zawierające azbest.

Użytkownicy wyrobów zawierających azbest w podziale na osoby fizyczne i prawne, a także według innych kryteriów

<i>L.p.</i>	<i>Nazwa</i>	<i>Ilość właścicieli /użytkowników miejsc zawierających azbest ogółem (tys.)</i>	<i>Ilość właścicieli /użytkowników miejsc zawierających azbest osoby fizyczne (tys.)</i>	<i>Ilość właścicieli /użytkowników miejsc zawierających azbest osoby prawne (tys.)</i>
1.	Obiekty budowlane i budowle	1 500	1 400	100
2.	Obiekty inżynierskie z azbestem (ogółem brak danych)	202	- - -	202
3.	Obiekty gospodarczo-inwentarskie w rolnictwie	1 424	1 424	- - -
4.	Obiekty gospodarczo-inwentarskie poza rolnictwem	260	260	- - -
5.	Obiekty ogródkowe, działkowe i inne tymczasowe	1 000	1 000	- - -
6.	Obiekty i tereny przemysłowe i usługowe	300	180	120
7.	Obiekty różne pozostałe z załączonej tabeli	340	240	100
Razem:		5 026	4 504	522

Jak wynika z w/w tabeli, 90% użytkowników wyrobów zawierających azbest stanowią osoby fizyczne, a tylko 10% osoby prawne. Interesujący też jest podział na miasto i wieś.

<i>L.p.</i>	<i>Nazwa</i>	<i>Ilość właścicieli /użytkowników miejsc zawierających azbest ogółem (tys.)</i>	<i>Ilość właścicieli /użytkowników miejsc zawierających azbest w mieście (tys.)</i>	<i>Ilość właścicieli /użytkowników miejsc zawierających azbest na wsi (tys.)</i>
1.	Obiekty budowlane i budowle	1 500	600	900
2.	Obiekty inżynieryjne z azbestem (ogółem brak danych)	202	202	- - -
3.	Obiekty gospodarczo-inwentarskie w rolnictwie	1 424	- - -	1 424
4.	Obiekty gospodarczo-inwentarskie poza rolnictwem	260	260	- - -
5.	Obiekty ogródkowe, działkowe i inne tymczasowe	1 000	1 000	- - -
6.	Obiekty i tereny przemysłowe i usługowe	300	300	- - -
7.	Obiekty różne pozostałe z załączonej tabeli	340	200	140
Razem:		5 026	2 562 (51%)	2 464 (49%)

Po raz pierwszy zaznaczył się trend zmiany w rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest pomiędzy miastem i wsią.

Określenie organów administracji państwowej i samorządowej prawnie powiązanych z działalnością użytkowania wyrobów zawierających azbest

Jednostki administracji państwowej

- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.
- Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego.
- Okręgowy Inspektor Pracy.
- Powiatowy Inspektor Sanitarny.

Wymienione organy administracji państwowej mają prawo i obowiązek kontroli przestrzegania przepisów prawa dotyczących prawidłowej i bezpiecznej eksploatacji wyrobów zawierających azbest, a także wykonywanych w kontakcie z azbestem wszelkich prac zabezpieczających, konserwacyjnych oraz demontażu i usuwania.

Ważną rolę powinien odgrywać w zakresie prawidłowego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest starosta i jego urząd, szczególnie przez wpływ na firmy wykonujące prace w kontakcie z azbestem, a więc usługowe dla mieszkańców powiatu.

Jednostki samorządu terytorialnego

Użytkownik wyrobów zawierających azbest znajdujących się w określonej lokalizacji powinien wszystkie ewentualne kontakty z władzą terenową załatwiać we właściwej mu gminie. Wszelkie przepisy prawne dotyczące postępowania z własnością obywatela zawierającą azbest dotyczą kontaktów na linii obywatel – gmina. Kontakt mieszkańca z organami administracji publicznej może wynikać albo z działalności kontrolnej tych organów, lub też w przypadku skargi, lub zażalenia użytkownika będącego mieszkańcem określonej gminy. Szczegółowe problemy wynikające z tych kontaktów opisano w następnych rozdziałach niniejszego poradnika.

3 Wojewódzka baza danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest (WBDA)

Wojewódzka baza wyrobów i odpadów zawierających azbest (WBDA) stanowi narzędzie monitoringu wieloletniego i podstawowego zadania zapisanego w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, jakim jest usuwanie tych wyrobów i oczyszczanie kraju z azbestu.

Kontrola tego zadania, z uwagi na ilość użytkowanych wyrobów i ich rozproszenie terytorialne, wymagała opracowania odpowiedniego narzędzia do gromadzenia i przetwarzania danych źródłowych uzyskiwanych, zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi, od właścicieli tych wyrobów. Ocenia się, że 1,5 mln budynków użytkowanych w Polsce zawierało wbudowane wyroby zawierające azbest, natomiast niezidentyfikowana jest ilość wyrobów z azbestem znajdujących się w zakładach przemysłowych i w infrastrukturze. Uznano zatem za konieczne stworzenie bazy informacyjnej, której funkcjonowanie pozwoli na określanie w kolejnych latach stopnia zaawansowania prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z terytorium Polski w układzie gmin i województw oraz unieszkodliwianiem przez składowanie powstających odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Gromadzone w bazie dane mają służyć administracji rządowej, samorządowej wojewódzkiej i gminnej do monitoringu oczyszczania kraju z azbestu. Wdrożenie wojewódzkiej bazy wyrobów i odpadów zawierających azbest (WBDA) umożliwi agregację wyników corocznej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, należących do osób fizycznych i prawnych, wyrobów zarówno wykorzystywanych, jak i takich, których eksploatacja została zakończona. Program obsługujący bazę WBDA pozwala na gromadzenie, aktualizację i udostępnianie zawartych w niej informacji, a także archiwizację danych zgromadzonych w kolejnych latach oraz otwieranie bieżącego roku sprawozdawczego po zakończeniu I kwartału.

Baza WBDA, umieszczona na szybkim serwerze spełniającym wymagania Generalnego Inspektora Danych Osobowych, dostępna jest na stronie internetowej www.bazaazbestowa.pl, a **korzystanie z niej jest bezpłatne**.

Bezpieczeństwo danych przekazywanych do bazy WBDA gwarantuje szyfrowany protokół internetowy SSL.

Link do bazy WBDA znajduje się na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki.

W skład bazy WBDA wchodzi następujące zbiory:

- zbiór danych „Wyrób” funkcjonujący w bazie pod nazwą „Wyroby i agregacja danych” (dostępny wyłącznie dla posiadaczy hasła dostępu),

oraz zbiory ogólnodostępne:

- zbiór danych „Firmy”,
- zbiór danych „Składowiska”,
- zbiór danych „Akty prawne”,
- zbiór „Słownik wyrobów zawierających azbest”,
- zbiór „Aktualności”.

Do zbioru danych „Wyrób” i danych zagregowanych mają dostęp jedynie użytkownicy posiadający hasło dostępu, składające się z loginu (kodu cyfrowego) i hasła, przypisanych każdej gminie i województwu. Użytkownikami tymi są urzędy gminne i marszałkowskie oraz użytkownicy ze szczebla centralnego.

Login urzędu gminy jest zgodny z kodem gminy i ma postać sześciocyfrowej liczby xx xx xx, natomiast login urzędu marszałkowskiego ma postać 00 00 xx. Hasła są nadawane przez administratora bazy indywidualnie każdemu użytkownikowi.

Baza przystosowana jest również do nadania praw dostępu urzędom powiatowym.

Zaleca się, żeby login i hasło znane było tylko jednej osobie – pracownikowi urzędu odpowiedzialnemu za obsługę bazy i prawidłowe wprowadzanie danych. Logowanie się do bazy powinno odbywać się wyłącznie na komputerach specjalnie do tego przeznaczonych. Z uwagi na ochronę danych osobowych właścicieli wyrobów zawierających azbest, korzystanie ze zbioru „Wyrób” poza urzędem jest niedopuszczalne.

Zbiór danych „Wyrób” wypełniany jest informacjami przekazywanymi przez właściciela, zarządcę lub użytkownika miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 53].

Wyniki dokonanej inwentaryzacji tych wyrobów, przez sporządzenie spisu z natury, właściciele wyrobów z azbestem zobowiązani są corocznie do 31 stycznia przekazywać wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta (osoby fizyczne) lub marszałkowi województwa (osoby prawne), z wykorzystaniem formularzy stanowiących załączniki nr 2 i nr 3 do wymienionego wyżej rozporządzenia.

Sekcja „Wyroby” zawiera dane dotyczące zinwentaryzowanych wyrobów na podstawie informacji zawartych w formularzach. W celu dodania rekordu (zestawu informacji dotyczących wyrobu) do bazy należy wpisać:

- dane dotyczące lokalizacji wyrobu,
- dane dotyczące właściciela wyrobu,
- dane dotyczące wyrobu.

Obligatoryjnie należy wypełnić pozycje oznaczone gwiazdką.

Zbiór „Wyrób” posiada funkcję programową umożliwiającą gminom przedkładanie marszałkowi województwa zgromadzonych w bazie informacji w formie wymaganej rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilościach i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska [Rozdz. 11.2., Lp. 48]. Zgodnie z art. 162 ustawy Prawo ochrony środowiska [Rozdz. 11.2., Lp. 46] z dniem 1 stycznia 2008 r. kompetencje wojewody w tym zakresie przejmuje marszałek województwa. Wymieniona funkcja programowa eliminuje konieczność dwukrotnego zestawiania danych (wprowadzanie do bazy WBDA oraz przedkładanie w formie pisemnej i na informatycznych nośnikach danych).

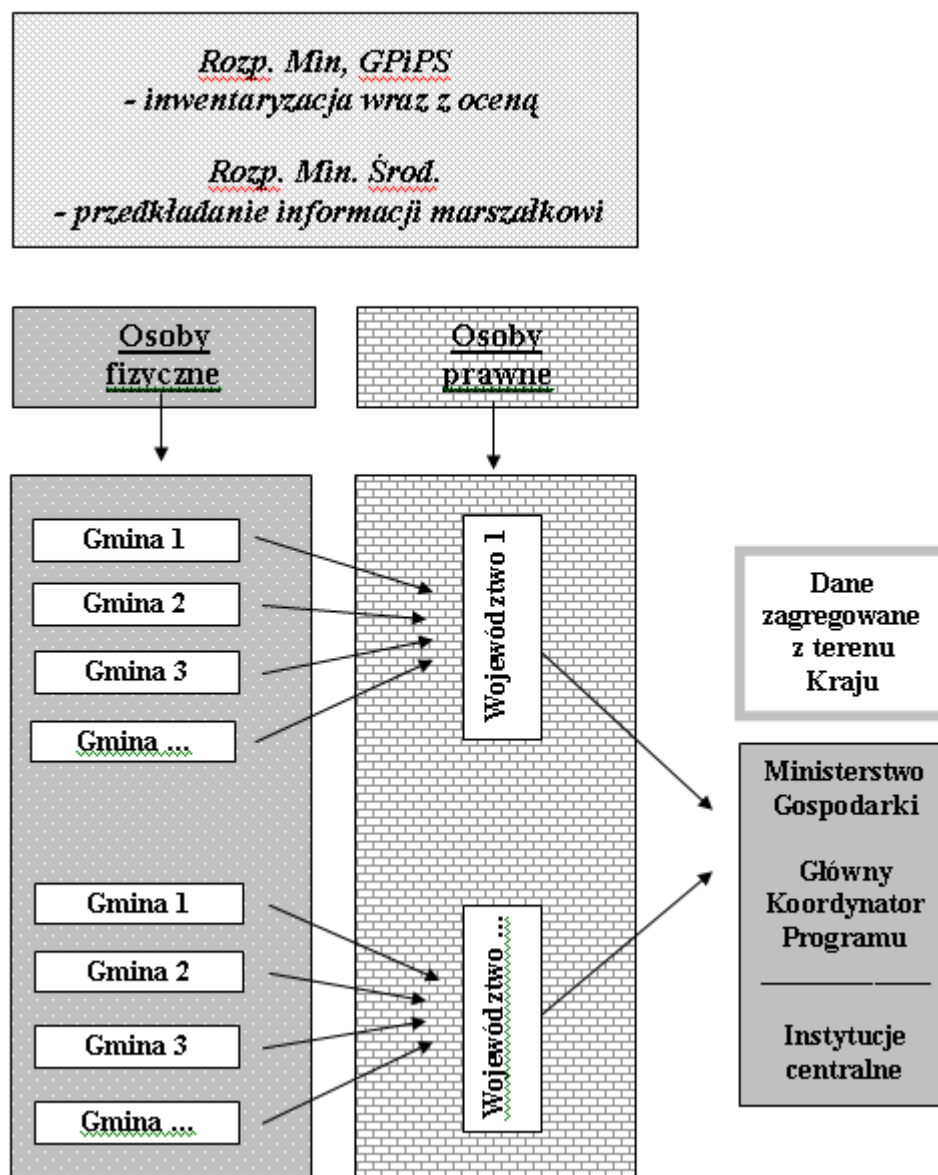
Zgodnie z projektem i konstrukcją zbioru danych „Wyrób”, użytkownicy z poziomu gminy mają dostęp wyłącznie do danych dotyczących terenu swojej gminy, upoważniony pracownik urzędu marszałkowskiego do danych zagregowanych dotyczących gmin znajdujących się na jego terenie oraz całego województwa, a użytkownicy z poziomu centralnego do danych zagregowanych odnoszących się do województw i całego kraju. Jedynie administrator zarządzający bazą, wyznaczony przez Ministra Gospodarki, ma nieograniczony dostęp do wszystkich informacji znajdujących się w tym zbiorze.

W wyniku odpowiedniego zagregowania danych zawartych w tym zbiorze w sekcji „Dane zagregowane”, możliwe jest też pozyskanie szeregu szczegółowych informacji pomocnych przy zarządzaniu usuwaniem wyrobów z azbestem i unieszkodliwianiu odpadów azbestowych, np. o całkowitej ilości wyrobów w gminie oraz w rozbiciu na osoby fizyczne i prawne, masie wyrobów w gminie wg rodzajów (kodów) wraz z podziałem na osoby fizyczne i prawne.

Użytkownik z poziomu województwa może uzyskiwać dane o całkowitej masie wyrobów, których właścicielami są osoby prawne i fizyczne, masie wyrobów wg rodzajów i według gmin, jak również masie wyrobów wg gmin z podziałem na osoby fizyczne i prawne.

Minister właściwy do spraw gospodarki, prowadzący monitoring procesu oczyszczania kraju z azbestu (lub wyznaczona przez niego instytucja), ma dostęp do danych zagregowanych zawartych w bazie WBDA dla poszczególnych województw oraz całego kraju.

Ponadto dostęp do zbioru „Wyrób” na poziomie krajowym udostępniono osobom będącym członkami Rady Programowej „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.

Schemat przepływu informacji z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest

Informacje zawarte w zbiorze danych „Wyrób” wykorzystywane są do:

- monitoringu realizacji „Programu...” w zakresie postępów w usuwaniu wyrobów zawierających azbest na szczeblu gmin i województwa oraz na terenie kraju,
- inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest w układzie rodzajowym, terytorialnym i czasowym,
- opracowywania prognozy dotyczącej ilości usuwanych wyrobów zawierających azbest w określonych przedziałach czasowych,
- planowania inwestycji związanych z przygotowaniem składowisk o założonej pojemności oraz lokalizacji, przeznaczonych do deponowania powstających odpadów niebezpiecznych z azbestem.

W celu ułatwienia analiz danych, opracowano i wprowadzono do bazy WBDA na poziomie centralnym tablicę, w której przejrzyste i jednoznacznie przedstawiono

relacje między ilością wyrobów przewidzianych do usunięcia (usuniętych) w danym roku, ilością wytworzonych odpadów i masą odpadów zdeponowanych na składowiskach.

Tablica ta jest corocznie wypełniana przez administratora bazy, bezpośrednio po uzyskaniu odpowiednich danych z urzędów marszałkowskich odnośnie wytworzonych i składowanych odpadów zawierających azbest.

Dla użytkowników bazy z poziomu gminy i województwa została opracowana instrukcja obsługi bazy WBDA, która została przekazana wszystkim uczestnikom szkoleń prowadzonych w 2007 r. przez administratora bazy EKOFOŁ II S.A., a elektroniczna jej wersja została zamieszczona w bazie w sekcji „Pomoc”.

Należy podkreślić, że wykorzystanie bazy WBDA jako elementu monitoringu „Programu...” wymaga wdrożenia jej we wszystkich urzędach gmin i urzędach marszałkowskich.

Aktualnie (październik 2008) baza WBDA jest wykorzystywana w 760 gminach i 11 urzędach marszałkowskich.

W przypadku problemów występujących z wprowadzaniem danych do bazy lub korzystaniem z jej zasobów, można kontaktować się z administratorem bazy, którego strona internetowa i adres email umieszczone są w menu „Administrator”.

Dane zgromadzone w bazie azbestowej archiwizowane są na bieżąco na serwerach Home.pl (zawsze istnieje kopia zapasowa) oraz co tydzień przez administratora bazy WBDA, czyli firmę EKOFOŁ II S.A. Dane nagrywane są na nośnik elektroniczny i przechowywane w kasie pancernej umieszczonej w siedzibie administratora – obiekcie objętym 24-godzinną ochroną gwarantowaną przez koncesjonowaną firmę ochroniarską.

Archiwizacja roczna odbywa się 31 marca każdego roku. Dane na ten dzień odzwierciedlają stan w zakresie ilości wyrobów zawierających azbest na terenie Polski w danym roku sprawozdawczym. O godzinie 24.00 otwierany jest nowy rok sprawozdawczy, do którego przenoszone są wszystkie dane z roku ubiegłego.

Na życzenie użytkowników bazy, czyli urzędów gminnych i marszałkowskich, mogą być tworzone nietypowe procedury agregujące. Wykonuje je administrator bazy w języku SQL. W roku 2008 nie zgłoszono potrzeby utworzenia takiej procedury, co świadczy o tym, że aktualne procedury agregujące spełniają potrzeby użytkowników bazy WBDA.

Administrator bazy w roku 2007 i 2008 udzielił pomocy technicznej i merytorycznej odpowiadając na pytania i rozwiązując problemy zgłaszane przez gminy i urzędy wojewódzkie w rozmowach telefonicznych i poprzez pocztę elektroniczną. Problemy dotyczyły sposobu wprowadzania informacji do bazy WBDA (w jaki sposób można grupować informacje dotyczące wyrobów zawierających azbest znajdujących się pod wspólnym adresem, które informacje są obligatoryjne, co robić, kiedy nie ma informacji dotyczących stopnia pilności lub roku zaprzestania wykorzystywania wyrobu), szkodliwości azbestu, podziału właścicieli na osoby fizyczne i prawne.

Najwięcej problemów było z zakwalifikowaniem takich grup, jak rolnicy, wspólnoty mieszkaniowe, spółdzielnie mieszkaniowe, dzierżawcy ogródków działkowych, budynki gminne, np. szkoły. Wyjaśnienie tych problemów kwalifikacji zamieszczono w zbiorze „Aktualności”.

W 2007 i 2008 roku użytkownicy bazy WBDA zgłosili potrzeby dotyczące poszerzenia możliwości korzystania z danych zawartych w bazie. Taka modyfikacja programu wymagała wyposażenia bazy w mechanizm dowolnego wyszukiwania, grupowania i sortowania danych. Równocześnie umożliwiono sporządzanie dodatkowych wydruków.

Natomiast z bezpośrednich kontaktów z przedstawicielami gmin i województw w czasie spotkań seminaryjnych dotyczących szkoleń w zakresie prowadzenia wojewódzkiej bazy danych WBDA użytkowników z gmin, zakończonych 14 listopada 2007 r., pojawiły się sugestie dotyczące przeniesienia do bazy danych zgromadzonych już w innych programach informatycznych. Odnosi się to do danych wprowadzonych przez niektóre gminy przy wykorzystaniu programów, takich jak Excel, Word, Open Office lub oprogramowania firmy Arisco.

Uznano zatem za celowe, w ramach administrowania bazą WBDA w 2008 r., przeprowadzenie działań zmierzających do następujących modyfikacji funkcjonowania bazy:

- udostępnienie użytkownikom bazy archiwalnych danych za ubiegły rok sprawozdawczy,
- stworzenie możliwości agregacji danych dotyczących wyrobów będących w posiadaniu jednej osoby prawnej występujących na terenie różnych gmin,
- stworzenie możliwości importu do bazy WBDA danych o wyrobach zawierających azbest ewidencjonowanych przy wykorzystaniu programów, takich jak Excel, Word, Open Office lub oprogramowania firmy Arisco.

Z przeprowadzonego badania sondażowego wynika, że blisko 40% pytanych przedstawicieli gmin zapomniało o funkcjonowaniu bazy. Wynika stąd, że celowe jest prowadzenie szkoleń i spotkań z przedstawicielami gmin, a także dostarczanie im materiałów, takich jak niniejszy „Poradnik...”, by uwrażliwiać ich na potrzebę intensyfikowania działań zmierzających do rozwiązywania problemów wynikających ze stosowania w kraju wyrobów z azbestem. Uzasadnione jest również przedstawianie zalet bazy WBDA jako instrumentu monitorowania postępów w zakresie oczyszczania terytorium Polski z azbestu.

Konieczne jest także ciągle przypominanie o obowiązkach wynikających z istniejących aktów prawnych dotyczących przedmiotowej problematyki.

Należy jednak zauważyć, że brak pełniejszego wykorzystywania bazy WBDA wynika również z niewystarczającej infrastruktury technicznej w gminach (np. trudności w dostępie do sprzętu komputerowego i Internetu) oraz ograniczeń kadrowych. Należy spodziewać się, że w niedługim czasie, wraz z poprawą sytuacji finansowej gmin, powyższe bariery będą sukcesywnie usuwane.

W celu zapoznania się z sytuacją w zakresie realizacji w gminach rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 53], uczestnicy szkoleń (przedstawiciele gmin szkoleni w zakresie

prowadzenia bazy WBDA) proszeni byli o wypełnienie anonimowej ankiety wręczanej im przy odbiorze materiałów szkoleniowych zawierających loginy i hasła.

W ankiecie zadane zostało następujące pytanie: *czy przekazywane są przez gminę do wojewody informacje o wynikach inwentaryzacji wyrobów z azbestem*. W przypadku odpowiedzi twierdzącej kolejne pytanie brzmiało: *czy informacje te mają charakter szacunkowy lub są informacjami szczegółowymi (rzeczywistymi) uzyskanymi w wyniku inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest*.

W tabeli poniżej przedstawiono zbiorczo odpowiedzi na pytania zawarte w ankietach, ilustrujące realizację tego rozporządzenia nakładającego na właścicieli wyrobów z azbestem i urzędy gmin, określone obowiązki wynikające z występowania na terenie gminy wyrobów zawierających azbest.

Realizacja rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest, wg ankiet uzyskanych z gmin

Województwo	Ilość przekazanych ankiet	Ilość oddanych ankiet	Ilość gmin, które przekazały informacje wojewodzie		Ilość gmin, które nie przekazywały informacji wojewodzie
			Ilość gmin, które przekazały informacje szacunkowe	Ilość gmin, które przekazały informacje z inwentaryzacji	
Dolnośląskie	49	43	17	13	13
Kujawsko-Pomorskie	99	99	44	38	17
Lubelskie	166	161	77	76	8
Lubuskie	27	26	11	2	13
Łódzkie	64	60	37	16	7
Małopolskie	122	104	60	15	29
Mazowieckie	117	107	54	33	20
Opolskie	51	49	21	26	2
Podkarpackie	107	82	53	22	7
Podlaskie	49	49	24	21	4
Pomorskie	77	74	30	19	25
Śląskie	96	53	24	25	4
Świętokrzyskie	80	49	12	32	5
Warmińsko-Mazurskie	54	34	17	13	4
Wielkopolskie	149	141	61	66	14
Zachodniopomorskie	86	80	33	40	6
SUMA	1393	1211	575	457	178

Spośród 1211 gmin, które oddały ankiety na szkoleniach 178, tj. 14,7% nie przekazuje do wojewody żadnych wymaganych informacji dotyczących wyrobów zawierających azbest. Można również przypuszczać, że 182 gminy, które nie oddały ankiet, tego obowiązku nie wypełniają. Poza tym ponad połowa ankietowanych gmin nie posiada danych od właścicieli z inwentaryzacji, a przekazuje jedynie dane szacunkowe.

Część ogólnodostępna bazy WBDA może być wykorzystywana przez każdego zainteresowanego użytkownika Internetu.

Zbiory ogólnodostępne pełnią funkcję informatora przeznaczonego głównie dla właścicieli wyrobów zawierających azbest i wykonujących prace w kontakcie z azbestem (usuwanie/zabezpieczanie), a także dla wszystkich zainteresowanych szeroko pojętą problematyką azbestową. Informacje do tych zbiorów wprowadzać będzie administrator bazy na bieżąco, niezwłocznie po uzyskaniu ich od marszałków, starostów, prezydentów miast lub bezpośrednio od firm zainteresowanych umieszczeniem w bazie danych o działalności związanej z realizacją prac usuwania/zabezpieczania wyrobów zawierających azbest.

W zbiorach ogólnodostępnych zamieszczono także informacje o lokalizacji składowisk w układzie wojewódzkim, posiadających odpowiednie pozwolenie na użytkowanie składowiska do unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest przez składowanie.

Zamieszczane są również na bieżąco aktualne informacje o nowych i nowelizowanych aktach prawnych oraz o projektach ustaw i rozporządzeń dotyczących przedmiotowych zagadnień, jak również wszelkie nowe informacje mające ułatwić prawidłowe rozwiązywanie problemów związanych z usuwaniem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest.

W zbiorze „Firmy” zamieszczono informacje dotyczące podmiotów gospodarczych prowadzących działalność związaną z kontaktem z azbestem.

Zainteresowane firmy mają możliwości bezpłatnego zgłoszenia się do bazy azbestowej poprzez kontakt z administratorem.

W celu ułatwienia posiadaczom wyrobów zawierających azbest wyszukiwanie danej firmy wprowadzono do bazy następujące informacje:

- nazwę i dane teleadresowe firmy,
- daty obowiązywania pozwoleń na pracę z azbestem i transport odpadów zawierających azbest,
- zasięg terytorialny, na jakim dana firma ma pozwolenie na prowadzenie wyżej wymienionej działalności,
- zakres działalności, w którym firma wyszczególnia swoje usługi związane z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest, w tym: praca z azbestem (P), transport odpadów zawierających azbest (T), identyfikacja azbestu w wyrobach (I), oznaczanie zawartości azbestu w wyrobach (O), szkolenia w zakresie postępowania z azbestem (S) oraz rekordy inne, gdzie firmy wpisywały działalność związaną z azbestem, nie wymienioną powyżej.

Zbiór danych „Firmy” jest źródłem informacji między innymi dla:

- właścicieli wyrobów zawierających azbest poszukujących podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w zakresie demontażu, usuwania i zabezpieczania takich wyrobów,
- posiadaczy odpadów z azbestem poszukujących firm posiadających zezwolenie na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na odpowiednie składowisko,
- wykonujących prace usuwania, zbierania, zabezpieczania wyrobów zawierających azbest (wytwórcy odpadów niebezpiecznych z azbestem), przy wyszukiwaniu jednostek świadczących usługi w zakresie oznaczania zawartości azbestu w wyrobach i środowisku pracy (jednostki akredytowane), identyfikacji azbestu w wyrobach oraz jednostek prowadzących szkolenia pracowników w zakresie bezpiecznego usuwania i zabezpieczania wyrobów zawierających azbest,
- przedsiębiorstw mających w planie budowę składowisk odpadów niebezpiecznych zawierających azbest,
- jednostek samorządu terytorialnego zamierzających stworzyć programy usuwania azbestu na swoim terenie,
- wszystkich posiadaczy wyrobów azbestowych (osób fizycznych i prawnych), którzy potrzebują fachowego doradztwa w tym zakresie.

Zbiór danych „Firmy” jest wypełniany i aktualizowany w oparciu o informacje o firmach będące w posiadaniu autorów opracowania, informacji znajdujących się w internetowych bazach danych dotyczących azbestu, prasie fachowej oraz dane udostępnione przez urzędy powiatowe i marszałkowskie.

Z wszystkimi firmami był nawiązywany kontakt telefoniczny i e-mailowy w celu uzgodnienia faktu umieszczenia ich w bazie oraz aktualizacji i weryfikacji posiadanych danych dotyczących charakteru działalności, zakresu świadczonych usług i odpowiednich zezwoleń. Dla każdej firmy zamieszczono dane adresowe oraz informacje niezbędne do nawiązania kontaktu telefonicznego lub e-mailowego.

Aktualnie (październik 2008 r.) w bazie zarejestrowano 250 podmiotów gospodarczych, w tym: 187 prowadzących działalność w zakresie usuwania, zbierania i zabezpieczania wyrobów z azbestem, 182 posiadających zezwolenie na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, 53 prowadzących szkolenia w zakresie prac w kontakcie z azbestem, 55 jednostki prowadzące badania środowiska i materiałów w aspekcie obecności azbestu oraz 57 firm identyfikujących azbest w wyrobach.

Zamieszczaniem nowych firm w zbiorze i edycją danych firm już wpisanych zajmuje się administrator bazy.

Po zaznaczeniu w zbiorze „Firmy” wybranego przedsiębiorstwa, jego dane ukazują się w dolnej części tabeli. W celu posortowania firm wg nazwy, województwa, gminy, miejscowości lub charakterystyki działalności należy zaznaczyć rodzaj sortowania.

Zbiór danych „Składowisko” pełni szczególną rolę w aspekcie stworzenia podstaw do zapewnienia prawidłowej gospodarki odpadami zawierającymi azbest polegającej na wymaganym przepisami ich unieszkodliwianiu przez składowanie. Zawartość zbioru stanowią dane o ogólnodostępnych składowiskach odpadów posiadających

zezwolenie na deponowanie odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz o składowiskach zakładowych, przyjmujących odpady tylko na potrzeby danego przedsiębiorstwa.

Korzystanie z tego zbioru umożliwia uzyskiwanie informacji o:

- lokalizacji składowisk,
- danych adresowych i kontaktowych,
- rodzajach (kodach) przyjmowanych odpadów,
- wolnej pojemności składowisk,
- planowanym roku zamknięcia składowisk,
- nazwie, danych adresowych i kontaktowych zarządzających składowiskami (właścicielach składowisk).

Gromadzenie danych o istniejących na terenie kraju składowiskach miało miejsce w oparciu o:

- informacje posiadane przez autorów,
- informacje uzyskiwane w Wydziałach Ochrony Środowiska i Rolnictwa wszystkich Urzędów Marszałkowskich,
- dane uzyskane od Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Umieszczenie w zbiorze informacji o składowisku poprzedzane było każdorazowo kontaktem telefonicznym i e-mailowym z zarządzającym danym obiektem, w celu weryfikacji posiadanych danych lub, w przypadku składowisk uruchomionych niedawno, pozyskanie o nich pełnej informacji wraz z ich charakterystyką.

W zbiorze „Składowisko” (stan na wrzesień 2008 r.) zgromadzono dane dotyczące 26 składowisk, w tym wydzielonych kwater przyjmujących odpady zawierające azbest, od wszystkich podmiotów oraz 4 składowisk zakładowych. Wolna pojemność ogólnodostępnych składowisk wynosi 1 208 862 m³.

W najbliższych latach planowana jest budowa 4 składowisk lub kwater o pojemności 114 240 m³ oraz rozbudowa 1 składowiska.

Lokalizacja ogólnodostępnych składowisk w układzie wojewódzkim przedstawia się następująco:

Województwo :

dolnośląskie	– 3 składowiska
kujawsko-pomorskie	– 1
lubelskie	– 2
lubuskie	– 1
łódzkie	– 1
małopolskie	– 2
mazowieckie	– 1
podkarpackie	– 2
podlaskie	– 2
pomorskie	– 2
śląskie	– 3
świętokrzyskie	– 1
warmińsko-mazurskie	– 2
wielkopolskie	– 1
zachodniopomorskie	– 2

W ogólnodostępnym zbiorze „Akty prawne”, podzielonym na 3 sekcje, zamieszczono wykaz krajowych ustaw (22), rozporządzeń (70) i pozostałych aktów (6), z opcją umożliwiającą zapoznanie się z pełną ich treścią. Akty te w różnych aspektach (technicznych, organizacyjnych, ochrony zdrowia i środowiska, ochrony pracowników itp.) odnoszą się do problemów związanych z bezpieczną eksploatacją, usuwaniem i zabezpieczaniem wyrobów zawierających azbest, postępowaniem z odpadami zawierającymi azbest i ich unieszkodliwianiem.

Teksty aktów znajdują się w plikach pdf. Do zapoznania się z treścią poszczególnych aktów prawnych niezbędny jest program Adobe Reader, który można pobrać ze strony startowej aktów prawnych.

Zbiór „Słownik” został podzielony na 3 sekcje:

- Pojęcia (definicje) stosowane w bazie WBDA,
- Nazwy i kody wyrobów (zawierających azbest), kody odpowiadających im odpadów, jednostki, w których może być podawana ilość wyrobów oraz przeliczenie ich na kilogramy,
- Wzory formularzy (wymaganych do inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest):
 - ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest,
 - informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania,
 - informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone.

Wzory formularzy znajdują się w plikach pdf.

Zbiór „Aktualności” zawiera zamieszczane przez administratora bazy informacje o ukazujących się dokumentach i opracowaniach w zakresie rozwiązań technicznych postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, aspektów zdrowotnych związanych z narażeniem na oddziaływanie azbestu w miejscu pracy oraz w środowisku, ustaleniami organów odpowiedzialnych za realizację „Programu...”, w tym przez Radę Programową powołaną przez Ministra Gospodarki.

Na stronie startowej zbioru „Aktualności” umieszczono materiały do pobrania:

Poradnik: „Możliwości finansowania bezpiecznego usuwania materiałów zawierających azbest”.

Poradnik: „Bezpieczne postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest”.

Film: „Bezpieczne usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów użyteczności publicznej-elewacje obiektów”

oraz informację o możliwości otrzymania w Ministerstwie Gospodarki Departament Instrumentów Wsparcia „Poradnika stosowania przepisów i procedur dotyczących pozyskiwania z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest”.

4 System elektronicznego monitorowania realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”

Cel i zadania systemu

System stworzony został dla gromadzenia, przetwarzania i prezentacji informacji przydatnych w realizacji podanego w tytule „Programu...”. Projektując system przyjęto, że obok informacji o ilości o znajdujących się na terenie Polski wyrobów zawierających azbest i postępie w ich usuwaniu, celem będzie zgromadzenie i udostępnienie informacji związanych z szeroko pojętą problematyką skutecznego minimalizowania ryzyka kontaktu z azbestem. Tak więc uznano, że minimalizacja owego ryzyka i docelowo jego eliminacja wymaga nie tylko oczywistych w tym zakresie działań legislacyjnych, administracyjnych i rozmaitych szkoleń, lecz również stworzenia możliwości łatwego i szerokiego dostępu do aktualnych i możliwie pełnych informacji dotyczących tej problematyki. Związana z tym systemem strona internetowa ma zatem w sposób możliwie prosty udostępniać te informacje wszystkim zainteresowanym bez konieczności logowania się i znajomości hasła. Ma być również miejscem, gdzie podawane są aktualne informacje i gdzie można nawiązać kontakt z autorami systemu, by np. zadawać pytania.

Ważnym celem działania tego systemu jest porównywanie informacji pochodzących z różnych źródeł i tam, gdzie jest to możliwe ich weryfikacja oraz ocena ich kompletności i dokładności.

Jak system działa

System zainstalowany jest na osobnym serwerze i jego **strona internetowa dostępna jest pod adresem: <http://azbest.ceramika.agh.edu.pl>**.

Informacje gromadzi operator systemu na 4 sposoby:

- a) Poprzez ankiety przesyłane drogą elektroniczną automatycznie wysyłane przez system i po wypełnieniu również automatycznie przyjmowane, przetwarzane i przedstawiane w formie tabelarycznej.
- b) Poprzez ankiety przesyłane pocztą. Uzyskane informacje są następnie wprowadzane przez operatora do wcześniej przygotowanych tabel.
- c) Na stronie internetowej prezentowane są opracowania autorskie. Są to albo wykazy aktów prawnych albo omówienia wybranej problematyki.
- d) Na drodze pozyskiwania informacji z różnych instytucji albo w bezpośrednich kontaktach albo z oficjalnych sprawozdań.

System oparty jest o jeszcze jedno ważne źródło informacji. Jest nim automatyczne połączenie z serwerem, na którym Firma EKOFOL gromadzi i przetwarza informacje ze wszystkich gmin w Polsce o znajdujących się tam wyrobach zawierających azbest oraz o ilości wyrobów już usuniętych. Z tego serwera pochodzą też informacje o firmach zajmujących się usuwaniem materiałów zawierających azbest, transportem tak powstałych odpadów i o składowiskach upoważnionych do składowania odpadów zawierających azbest oraz stanie ich zapelnienia.

Podział tematyczny i nawigacja

Ze strony głównej dostępne są dla wszystkich użytkowników następujące działy tematyczne: **Nowości, Prawo, Finanse, Firmy, Materiały w eksploatacji, Odpady, Szkolenia, Zdrowie, Wyszukiwanie, Linki, Kontakt z nami** (widoczne w oknie po lewej stronie).

System pozwala na modyfikacje istniejącego podziału, dodawanie nowych działów i ich redakcję.

Po kliknięciu lewym przyciskiem myszy pojawiają się albo poszczególne informacje w polu głównym ekranu albo następuje rozwinięcie działu i pokazują się poszczególne rozdziały w oknie po lewej stronie i w polu głównym. Poszczególne informacje bądź rozdziały można przeglądać po kliknięciu myszą. Tę możliwość wskazuje albo strzałka poprzedzająca tekst, albo jego podkreślenie.

Aktualność i dokładność informacji

Niestety aktualność i dokładność podawanych informacji jest zróżnicowana. Dobrym przykładem informacji aktualnej i kompletnej jest dział **Prawo** i wykaz Polskich aktów prawnych tam prezentowanych. Dział **Materiały w eksploatacji** pokazuje braki w tym zakresie. Niedostatek informacji o pozostających wciąż w eksploatacji wyrobach wynika z wielu przyczyn, głównie prawno-administracyjnych. W tym dziale pokazano szacunki i zmiany w ilości wyrobów (głównie płyt azbestowo-cementowych na dachach i w mniejszej liczbie na elewacjach) w latach od 2002 do 2007. W roku bieżącym oczekujemy znacznej poprawy w tym zakresie. Tak więc dane za rok 2008, które będą pokazane w systemie w roku 2009 (z uwagi na obowiązujące okresy sprawozdawczości) powinny być znacznie dokładniejsze.

Wciąż wątpliwości budzą dane dotyczące ilości faktycznie usuniętych wyrobów zawierających azbest i faktycznie zdeponowanych na składowiskach do tego upoważnionych. Niestety o wielkości szarej strefy świadczą liczne – dalece zbyt liczne – dzikie wysypiska odpadów zawierających azbest.

Dostępność danych

Strona umożliwia swobodne przeglądanie danych i informacji wszystkim użytkownikom. Jedyne ograniczenie występuje w dziale **Finanse**, gdzie znajdują się informacje zastrzeżone dla Głównego Koordynatora realizacji „Programu...” w Ministerstwie Gospodarki.

Logowanie i używanie hasła jest też niezbędne dla sprawnego i bezpiecznego przesyłania danych poprzez wypełnianie ankiet i ich automatyczne przetwarzanie w systemie, wreszcie dla zabezpieczenia zgromadzonych informacji.

Techniczne informacje o systemie

System Azbest jest wieloużytkownikowym systemem umożliwiającym gromadzenie, przeglądanie, modyfikowanie i wyszukiwanie danych na temat składowania i likwidacji wyrobów zawierających azbest.

W architekturze systemu przewidziano regulowany dostęp użytkowników do zasobów systemu. Domyślnie system definiuje 6 poziomów dostępu do danych i konfiguracji systemu: Administrator (zarządca systemu), Obserwator (generowanie raportów), Ankieter (projektowanie ankiet), Operator (obsługa ankiet), Urzędnik (wypełniający ankiety) i Gość (publiczny użytkownik).

Dane do systemu wprowadzane są za pomocą ankiet rozsyłanych do urzędów (m.in. Urzędów Marszałkowskich, GUNB, etc.). Ankiety dostarczane są w postaci

elektronicznych formularzy na stronie WWW, które, po zalogowaniu się na odpowiednie konto, wypełnia uprawniony urzędnik. Wypełnione ankiety trafiają do bufora i czekają na akceptację (bądź odrzucenie) przez operatora. Zaakceptowane ankiety pojawiają się w systemie pod postacią wpisów w odpowiednich tabelach, które mogą przeglądać użytkownicy, obserwatorzy oraz (w ograniczonym stopniu) goście.

Ankiety dzielą się na dwie kategorie: Tabela (ankiety, w których nowy wpis zastępuje poprzedni) i Lista (ankiety, w których może być wiele wpisów dla jednego obszaru i czasookresu). Stan wysłanych egzemplarzy ankiet do urzędów przyjmuje jedną z 4 wartości: Nie wypełniona, Oczekuje na akceptację, Zatwierdzona i Odrzucona.

Dane przechowywane w systemie podzielone są na działy. Po wybraniu działu i odpowiedniej pozycji, wyświetli się formularz z możliwością wyboru okresu i kolumn tabeli. Do wyboru mamy 2 tryby wyświetlenia danych: Zestawienie końcowe za wybrany rok – zostanie wyświetlona tabela zawierająca najświeższe dane wprowadzone przez urzędników; Zestawienie okresowe – zostanie wyświetlona tabela zawierająca historię wprowadzonych danych, które zostały wprowadzone do systemu w wybranych okresach. Poniżej znajduje się obszar wyboru pól, które zostaną wyświetlone.

Uwagi końcowe

Dołożono starań, by strona internetowa była przyjazna dla użytkownika i łatwa w intuicyjnej nawigacji. W tym też celu umieszczono na niej liczne linki do innych stron i instytucji związanych, niekiedy luźno, z problematyką usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Nie tylko w dziale **Linki**.

System pozwala na jego modyfikacje i rozwój, który jak świadczą liczne dotychczasowe doświadczenia, jest niezbędny i w wypadku praktycznie wszystkich tego typu przedsięwzięć ma miejsce.

Korzystając z tej okazji, autorzy strony wyrażają nadzieję, że uwagi użytkowników pozwolą na stałe ulepszenia i uzupełnienia.

5 Tablice parametrów technicznych stosowanych w WBDA oraz przy innych pracach dotyczących wyrobów zawierających azbest

Dla prawidłowego wypełnienia formularzy dotyczących inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest (załączniki 2 i 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 53]), a tym samym wprowadzenia do WBDA prawidłowych danych, niezbędne jest określenie rodzaju wykorzystywanych wyrobów zawierających azbest.

W objaśnieniach (stanowiących integralną część wzorów formularzy) przedstawiono klasyfikację wyrobów zawierających azbest, którą należy stosować przy określaniu rodzaju poddawanych inwentaryzacji wyrobów. W ramach opracowywania bazy WBDA uznano za celowe nadanie poszczególnym grupom wyrobów zawierających azbest kodów W1 do W11, jak również wydzielenie z grupy o kodzie W11 „inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione” 9 podgrup o kodach W11.1 do W11.9, obejmujących powszechnie wykorzystywane wyroby zawierające azbest.

Prawidłowe przyporządkowanie inwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest do poszczególnych, wymienionych w zestawieniu grup wyrobów, wymaga znajomości podstawowych właściwości i parametrów technicznych tych wyrobów. W związku z powyższym dla ułatwienia działań związanych z inwentaryzacją wyrobów zawierających azbest i zapewnienia jednoznaczności odpowiednich zapisów wskazane jest zapoznanie się z przedstawionymi w niniejszym „Poradniku...” charakterystykami wyrobów zawierających azbest wchodzących w skład poszczególnych grup (rodzajów) wyrobów.

W ramach charakterystyki wyrobów zawierających azbest poza przedstawieniem ich parametrów technicznych omówiono sposoby i miejsca stosowania (wykorzystywania) tych wyrobów. Zamieszczone zostały również dane odnośnie rodzajów azbestu wykorzystywanych do wytwarzania poszczególnych wyrobów. Informacje te są szczególnie istotne przy sporządzaniu oceny stanu technicznego wykorzystywanych wyrobów zawierających azbest (gr. II w arkuszu oceny stanu technicznego i możliwości użytkowania wyrobów zawierających azbest, zał. nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 2 kwietnia 2004 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 3]), decydującej o możliwości kontynuacji eksploatacji wyrobów zawierających azbest lub konieczności ich usunięcia.

Przedstawiona poniżej kompleksowa charakterystyka wyrobów zawierających azbest wchodzących w skład poszczególnych grup tworzy podstawę do ujednolicenia zasad prezentacji informacji w dokumentach inwentaryzacyjnych i gromadzenia danych w WBDA.

W 1 Płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie

W skład tej grupy wyrobów zawierających azbest wchodzi płyty następujących rodzajów:

- płyty azbestowo-cementowe prasowane płaskie okładzinowe,
- płyty azbestowo-cementowe prasowane płaskie
- (zw. „szablonami” lub płytkami „karo”),

- płyty azbestowo-cementowe płaskie nieprasowane autoklawizowane (typu „kolorys” z włóconą w powierzchnię licową posypką oraz „acekol” z posypką i barwną powłoką lakierniczą).

Wymiary płyt płaskich azbestowo-cementowych stosowanych w budownictwie (wyroby o kształcie prostokątnym) przedstawiono w tabeli.

Wymiary płyt płaskich azbestowo-cementowych stosowanych w budownictwie

Rodzaj płyt	Wymiary [mm]		
	długość	szerokość	Grubość
prasowane płaskie okładzinowe	1500	1200	6
prasowane płaskie* „karo”	400	400	4
płaskie nieprasowane autoklawizowane	2500	800	6

* z dwoma ściętymi naprzeciwległymi rogami

Płyty prasowane płaskie do końca lat siedemdziesiątych wytwarzane były w oparciu o azbest chryzotylowy z niewielkim dodatkiem azbestu amfibolowego (krokidolit, amozyt), natomiast z początkiem lat osiemdziesiątych do produkcji płyt używany był wyłącznie azbest chryzotylowy w ilości od 10 do 12%.

Do wytwarzania płyt nieprasowanych autoklawizowanych (kolorys i acekol) wykorzystywany był wyłącznie azbest chryzotylowy w ilości od 12 do 15%.

Zastosowanie płyt azbestowo-cementowych płaskich:

- płyty a-c płaskie prasowane okładzinowe – elewacje zewnętrzne budynków systemów monolitycznych, elewacje ochraniające materiał termoizolacyjnych w metodzie docieplania, przegrody i drzwi przeciwogniowe, zabezpieczenia przeciwogniowe konstrukcji stalowych, okładziny ścian wewnętrznych i sufitów w budownictwie przemysłowym, elementy ścian osłonowych, wypełnienia chłodni kominowych i wentylatorowych,
- płyty a-c płaskie prasowane – pokrycia dachowe, okładziny ścian zewnętrznych, obudowa kanałów wentylacyjnych, wykładziny sufitów w niektórych typach budownictwa przemysłowego,
- płyty a-c płaskie nieprasowane autoklawizowane – elewacje zewnętrzne stosowane przy docieplaniu budynków, osłony kanałów wentylacyjnych i klimatyzacyjnych, elementy ścian działowych.

W 2 Płyty azbestowo-cementowe faliste dla budownictwa

W tej grupie wyrobów znajdują się płyty faliste azbestowo-cementowe nieprasowane i gąsiorzy azbestowo-cementowe nieprasowane.

Zależności od kształtu i wymiarów rozróżnia się następujące typy płyt i gąsiorów:

- NF-9 – płyta niskofalista o 9 falach,
- WF-6 – płyta wysokofalista o 6 falach,
- GZG-N – gąsior zawiasowo-falisty górny o niskiej fali,
- GZD-N – gąsior zawiasowo-falisty dolny o niskiej fali,

- GZG-W – gąsior zawiasowo-falisty górny o wysokiej fali,
- GZD-W – gąsior zawiasowo-falisty dolny o wysokiej fali.

Parametry wymiarowe azbestowo-cementowych płyt falistych i gąsiorów zestawiono w tabeli.

Wymiary płyt falistych i gąsiorów azbestowo-cementowych

Typ płyt/gąsiorów	Wymiary [mm]				
	Płyt/gąsiorów			Fal. płyt/gąsiorów	
	Długość	Szerokość	Grubość	Szerokość	Wysokość
NF-9	1250	1120	6	130	30
	1875				
	2500				
WF-6	1250	1097	6	177	51
	1875				
	2500				
GZG-N	370	1120	6	154	30
GZD-N	360	1120	6	134	30
GZG-W	380	1097	6	150	51
GZD-W	370	1097	6	130	51

Do końca lat 70-tych do wyrobu płyt falistych i gąsiorów stosowano mieszaninę chryzotyłu i krokidolitu, natomiast z początku lat 80-tych zaczęto używać wyłącznie azbest chryzotylowy. Udział azbestu w mieszance surowcowej wynosił od 11 do 13%. Płyty azbestowo-cementowe faliste oraz gąsior azbestowo-cementowy falisty stosowane są na pokrycia dachowe w budownictwie przemysłowym, wiejskim i jednorodzinnym, w budownictwie infrastruktury osiedlowej, w chłodniach kominowych oraz wentylatorowych.

W 3 Rury i złącza azbestowo-cementowe

Do tej grupy wyrobów zalicza się rury azbestowo-cementowe kanalizacyjne kielichowe bezciśnieniowe oraz rury azbestowo-cementowe ciśnieniowe.

W tabeli zestawiono parametry wymiarowe rur a-c kanalizacyjnych i ciśnieniowych.

Wymiary rur azbestowo-cementowych kanalizacyjnych i ciśnieniowych.

Rodzaj rur	Wymiary [mm]		
	Długość	Średnica wewnętrzna rury	Średnica wewnętrzna kielicha
Kanalizacyjne kielichowe	500	80 100 150 200	112 132 184 240
	1000		
	1500		
	2000		
	2500		
	3000		

Ciśnieniowe	3000	80 100 125 150	————
	4000	150 200 250 300 350 400	

Rury azbestowo-cementowe kanalizacyjne, jak również rury ciśnieniowe wytwarzane były z mieszaniny azbestu chryzotylowego i krokidolitowego, a udział azbestu w zestawie surowcowym wynosił od 16 do 20%.

Rury azbestowo-cementowe kanalizacyjne bezciśnieniowe stosowano głównie w pionach kanalizacji zewnętrznej sanitarnej budownictwa mieszkaniowego, a rury ciśnieniowe jako przewody wodociągowe zewnętrzne, w kanalizacji zewnętrznej oraz w gazociągach wysokoprężnych. Poza tym rury azbestowo-cementowe wykorzystywane były w chłodniach kominowych (zraszalniki), jako rynny spustowe zsyków na śmieci, przewody kominowe w budownictwie jednorodzinnym.

W 4 Izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest

Izolacje natryskowe zawierające azbest wykonywane były poprzez natryskiwanie, na ściany lub elementy konstrukcji, masy (zaprawy) składającej się z azbestu (chryzotylu lub krokidolitu) w ilości ok. 70% oraz cementu lub mieszaniny cementowo-wapiennej.

Masy natryskowe zawierające azbest stosowano jako izolację ognioodporną i przeciwpożarową do zabezpieczania różnego rodzaju konstrukcji stalowych lub drewnianych budynków w obiektach budownictwa przemysłowego i ogólnego oraz jako izolację przeciwpożarową i akustyczną w obiektach użyteczności publicznej np. sal koncertowych, sal kinowych, basenów kąpielowych itp.

W 5 Wyroby cierne azbestowo-kauczukowe

Wyroby cierne produkowane były przy użyciu azbestu chryzotylowego (ok. 70%) oraz surowców impregnacyjnych i wypełniaczy (m.in. kauczuków).

Produkowane były dwa rodzaje azbestowych wyrobów ciernych, a mianowicie:

- okładziny cierne,
- taśmy hamulcowe.

Wyroby te wykorzystywane były powszechnie jako elementy cierne w różnego typu hamulcach i sprzęgłach (okładziny cierne sprzęgieł i szczęk hamulców bębnowych, taśmy hamulcowe), przeznaczonych do układów hamulcowych i sprzęgłowych pojazdów mechanicznych, napędów urządzeń przemysłowych oraz w dźwigach i windach.

W 6 Przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione (tkaniny i odzież ochronna)

Do tej grupy wyrobów zawierających azbest zaliczane są następujące produkty:

- przędza azbestowa,
- wata azbestowa,
- tkaniny azbestowe termoizolacyjne,
- tkaniny azbestowe ochronne ognioodporne (konfekcyjne),
- koce gaśnicze z tkaniny azbestowej.

Przędza azbestowa

Przędza azbestowa wytwarzana była z długowłóknistego azbestu chryzotylowego, którego udział w materiale, w zależności od gatunku przędzy, wynosił od 75 do 96%. Przędza azbestowa stanowiła przede wszystkim półprodukt do produkcji sznurów, taśm, tkanin, szczeliw itp., natomiast w niewielkich ilościach, bez jej przetwarzania, używana była jako materiał izolacyjny, stosowany w temperaturach do 450°C, do urządzeń o niewielkich rozmiarach.

Wata azbestowa

Wata azbestowa wytwarzana była z włókien azbestu chryzotylowego, którego zawartość w materiale wynosi 100%.

Watę azbestową stosowano jako izolację cieplną kotłów wodnych i parowych, przewodów rurowych, wymienników ciepła, których temperatura mediów nie przekraczała 550°C.

Tkaniny azbestowe termoizolacyjne

Tkaniny azbestowe termoizolacyjne produkowane były o splocie płóciennym, z przędzy azbestowej. Wykorzystywano je do izolacji kotłów, zbiorników, maszyn i urządzeń produkcyjnych, przewodów parowych pracujących w temperaturze do 450°C.

Tkaniny azbestowe ochronne ognioodporne (konfekcyjne)

Tkaniny te produkowane były z przędzy azbestowej zawierającej 90 % azbestu. Grubość tkanin azbestowych ochronnych ognioodpornych wynosiła 1,5 mm. Z tkanin tych wykonywano niepalną odzież ochronną dla pracowników narażonych na działanie wysokich temperatur, zatrudnionych np. w hutnictwie, straży pożarnej.

Koce gaśnicze z tkaniny azbestowej

Koce te służące do gaszenia ognia wykonywane były z przędzy azbestowej zawierającej 90% azbestu.

W 7 Szczeliwa azbestowe

Szczeliwa azbestowe, zawierające od 75 do 90% azbestu chryzotylowego, mające postać sznura, otrzymywane były poprzez splatanie przędzy azbestowej i jej impregnowanie. Wyroby te cechują się dobrą ognioodpornością, do temperatury 500°C.

Szczeliwa azbestowe stosowano głównie do uszczelniania pracujących części maszyn np. w pompach, sprężarkach, prasach hydraulicznych, zaworach. Mogą one pracować w ruchu obrotowym lub posuwisto-zwrotnym jako szczeliwa spoczynkowo-ruchowe lub spoczynkowe.

Rozróżnia się 10 typów szczeliw, a najczęściej wykorzystywane to:

- azbestowe szczeliwa plecione zwykłe – do uszczelniania elementów maszyn i urządzeń pracujących w środowisku powietrza, wody, pary wodnej i gazów obojętnych; wymiary przekroju od 4x4 do 50x50 mm,

- szczeliwa ługoodporne – do uszczelniania pracujących elementów maszyn i urządzeń w środowiskach roztworów zasad i amoniaku; wymiary przekroju od 6x6 do 30x30 mm,
- szczeliwa odporne na benzynę i oleje – do uszczelniania pracujących elementów maszyn i urządzeń w środowiskach benzyny, nafty, olejów; wymiary przekroju od 4x4 do 30x30 mm,
- szczeliwa suche kwasoodporne – do uszczelniania stałych elementów maszyn i urządzeń w środowisku kwasów; wymiary przekroju od 4x4 do 50x50 mm.

W 8 Taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki

W skład tej grupy wyrobów wchodzi:

- taśmy azbestowe termoizolacyjne,
- sznury azbestowe termoizolacyjne

Taśmy azbestowe termoizolacyjne wytwarzane były z przędzy azbestowej zawierającej od 75 do 90% azbestu chryzotylowego. Szerokość taśm wynosi od 15 do 40 mm, a grubość 1,5 i 2 mm. Taśmy te stosowane były jako izolacja cieplna przewodów, maszyn i różnych urządzeń produkcyjnych.

Sznury azbestowe termoizolacyjne zawierają od 75 do 90% azbestu chryzotylowego, a formowane poprzez skręcanie wiązki przędzy azbestowej i oplatanie przędzą szklaną lub przędzą azbestową. Średnica sznurów azbestowych wynosiła od 3 do 50 mm. Temperatura stosowania w zależności od rodzaju wyrobu wynosi od 300 do 500°C.

Sznury azbestowe termoizolacyjne stosowano jako izolację termiczną do rurowych przewodów parowych, kotłów, urządzeń grzewczych, wypełnienie dylatacji kominów i kanałów dymowych w instalacjach przemysłowych i energetyce.

W 9 Wyroby azbestowo-kauczukowe z wyjątkiem wyrobów ciernych

Wyroby azbestowo-kauczukowe produkowane w postaci płyt, z których wykonywano uszczelki, należały do najbardziej powszechnych materiałów uszczelniających. Wyroby te produkowane były z azbestu chryzotylowego, kauczuku oraz surowców uzupełniających w postaci wypełniaczy i środków wulkanizujących.

W zależności od składu surowców i technologii produkcji wytwarzano płyty o różnych parametrach technicznych, odporności termicznej i chemicznej.

Płyty uszczelniające azbestowo-kauczukowe charakteryzują się odpornością na wysoką temperaturę (do 500°C), wytrzymałością na ścisnienie, nieznacznym odkształceniem trwałym oraz dobrą plastycznością.

Wymiary płyt wynosiły od 580x580 do 2400x2400 mm, a grubość i produkowanych z nich uszczelki zawierała się w granicach od 0,4 do 5,0 mm.

Uszczelki azbestowo-kauczukowe stosowane były do uszczelniania stałych elementów maszyn i urządzeń, uszczelniania elementów w silnikach spalinowych (głowice, przewody ssąco-wydechowe), turbinach parowych i gazowych, pompach, sprężarkach, maszynach i urządzeniach w przemyśle chemicznym i naftowym.

W zależności od właściwości uszczelki wykorzystywane były w następujących środowiskach:

- wody, pary wodnej, powietrza, gazów obojętnych,
- roztworów soli kwasów nieorganicznych, alkaliów, wody morskiej,
- benzyny, nafty, olejów mineralnych, smarów, rozpuszczalników,
- kwasów nieorganicznych i organicznych,
- ługów,
- gazów spalinowych.

W 10 Papier, tektura

Papier azbestowy

Papier azbestowy, którego grubość wynosi 0,127 mm, wytwarzany był z azbestu chryzotylowego z dodatkiem wypełniaczy i lepiszcza. Wyrób ten był stosowany do izolacji urządzeń elektrycznych.

Tektura azbestowa

Produkowane były dwa rodzaje tektury azbestowej:

- tektura azbestowa zwykła – z azbestu chryzotylowego,
- tektura azbestowa kwasoodporna – z azbestu krokidolitowego.

Tektura azbestowa, której grubość zawiera się w przedziale 1 do 8 mm, cechująca się znaczną odpornością termiczną, do 600°C, stosowana była jako materiał izolacyjny oraz do wyrobu uszczelek.

Tekturę zwykłą wykorzystywano do wytwarzania uszczelek pracujących w środowisku gazów oraz izolacji obudowy silników spalinowych, natomiast z tektury kwasoodpornej produkowano uszczelki, które pracowały w środowisku kwaśnym.

W 11 Inne wyroby zawierające azbest, osobno niewymienione

W 11.1 Otuliny azbestowo-cementowe

Otuliny azbestowe produkowane były z masy azbestowo-cementowej zawierającej od 20 do 50% azbestu chryzotylowego.

Otuliny te stosowane były do izolacji rurociągów pracujących w temperaturze do 600°C.

W 11.2 Kształtki azbestowo-cementowe budowlane

Poza różnego rodzaju płytami azbestowo-cementowymi stosowanymi w ogromnej ilości, głównie w budownictwie, wytwarzano szereg wyrobów innego rodzaju, w postaci kształtek, które znajdowały również zastosowanie w tej gałęzi gospodarki. Do wytwarzania kształtek azbestowo-cementowych budowlanych wykorzystywano azbest chryzotylowy w ilości od 12 do 16%.

Kształtki azbestowo-cementowe budowlane to wyroby o różnych wymiarach i kształtach, do najczęściej stosowanych wyrobów tej grupy zalicza się:

- kształtki do przewodów wentylacyjnych,
- kształtki do wentylacji zewnętrznych,
- kabiny sanitarne,
- podokienniki,
- zbiorniki na wodę,
- osłony kanałów spalinowych,
- kształtki do osłon rurociągów ciepłowniczych.

W 11.3 Kształtki azbestowo-cementowe elektroizolacyjne

Kształtki azbestowo-cementowe elektroizolacyjne są wyrobami o różnych wymiarach i kształtach, do produkcji których stosowano azbest chryzotylowy i krokidolitowy w ilości od 25 do 35%.

Kształtki elektroizolacyjne stosowane były jako przegrody izolacyjne w aparaturze i urządzeniach elektrycznych niskiego napięcia, w silnikach elektrycznych, instalacjach przemysłowych.

W 11.4 Płytki PCV

Azbest w kompozycji głównie z polichlorkiem winylu (PCV) lub innymi żywicami stosowany był do produkcji płytek podłogowych. Do wytwarzania płytek PCV wykorzystywano azbest chryzotylowy, a zawartość włókien azbestowych w wyrobie wynosiła od 25 do 40%.

W 11.5 Płyty ogniochronne

Spośród kilkudziesięciu rodzajów płyt ogniochronnych (ognioodpornych), produkowanych na świecie (w Polsce nie wytwarzano tych wyrobów), do znajdujących największe zastosowanie w kraju należą płyty Marynite, Azbestolux, Sokalit, Pyral i Dupronit. Podstawowymi surowcami wykorzystywanymi do wytwarzania tych wyrobów (autoklawizowanych) był azbest amozytowy i chryzotylowy, oraz wapno hydratyzowane i piasek. Długość płyt wynosi od 1250 do 3000 mm, a szerokość od 600 do 1250 mm. Cechą charakterystyczną tych wyrobów płytowych jest relatywnie duża grubość (w porównaniu z płytami a-c), wynosząca od 10 do 50 mm oraz zdecydowanie mniejsza wytrzymałość mechaniczna. Temperatura eksploatacji płyt ogniochronnych mieści się w granicach od 300 do 500°C.

Płyty ogniochronne zawierające azbest stosowano do budowy grodzi na statkach w celu zabezpieczenia przeciwogniowego, osłon ognioodpornych i przeciwpożarowych w budynkach przemysłowych (np. kotłowniach), osłon konstrukcji stalowych w budynkach użyteczności publicznej i ścian ciągów wentylacyjnych sufitów podwieszanych oraz jako materiał izolacyjny w różnego rodzaju urządzeniach grzewczych.

W 11.6 Papy, kity i masy hydroizolacyjne

Papa asfaltowa dachowa

Do produkcji pap dachowych asfaltowych stosowany był azbest chryzotylowy w postaci pyłu azbestowego lub bardzo krótkich włókien dla poprawienia własności technicznych mas powłokowych. Dodatek azbestu obniżał w dużym stopniu spływność papy i podwyższał temperaturę mięknięcia. Ilość dodawanego azbestu pozwalająca na uzyskanie najlepszych efektów wynosiła od 12 do 15%.

Kity i masy hydroizolacyjne

Azbest stosowano do szeregu wyrobów hydroizolacyjnych, szczególnie lepików stosowanych na zimno, kitów uszczelniających szczeliny w nawierzchniach dróg betonowych, lepików do posadzek deszczówkowych, kitów zachowujących trwałą plastyczność, stosowanych do szczelin dylatacyjnych w budownictwie.

Wypełniaczem w tych wyrobach był azbest chryzotylowy, a jego zawartość w lepikach wynosiła od 5 do 8%, natomiast w kitach od 40 do 50%.

W 11.7 Sprzęt gospodarstwa domowego

Wyroby zawierające azbest, głównie w postaci materiałów izolacyjnych, znajdowały powszechne zastosowanie jako elementy urządzeń gospodarstwa domowego. Tektura azbestowa, przędza i tkaniny azbestowe termoizolacyjne wykorzystywane były w celu izolacji cieplnej, np. w lodówkach, kuchenkach gazowych i elektrycznych, żelazkach, piecach elektrycznych akumulacyjnych. Natomiast kształtki a-c elektroizolacyjne, tasiemki azbestowe elektroizolacyjne i papier azbestowy elektroizolacyjny stosowane były jako izolacja elektryczna w sprzęcie

elektrotechnicznym, między innymi w urządzeniach radiowych i telewizyjnych, odkurzacach, suszarkach elektrycznych, czajnikach elektrycznych, robotach kuchennych.

Wyrobem powszechnie stosowanym w gospodarstwie domowym były „siatki azbestowe” (siatka druciana z wprasowaną warstwą azbestu chryzotylowego), wykorzystywane w czasie korzystania z palników kuchenek gazowych i płyt grzewczych kuchenek elektrycznych.

W 11.8 Ubrania robocze, maski, filtry zanieczyszczone azbestem

Pracom związanym z zabezpieczaniem lub usuwaniem wyrobów zawierających azbest towarzyszy poza wytwarzaniem odpadów zawierających azbest w swej strukturze powstawanie innych odpadów (drobnowymiarowych) zanieczyszczonych azbestem. W skład materiałów i przedmiotów zanieczyszczonych azbestem wchodzi zużyty sprzęt wykorzystywany w pracach usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest, zniszczona odzież robocza, środki pomocnicze używane przez pracowników prowadzących prace w kontakcie z azbestem. Do grupy tej zalicza się między innymi zanieczyszczone azbestem: zużytą odzież roboczą, nakrycia głowy, okulary ochronne, rękawice, buty, sprzęt ochrony układu oddechowego (maski przeciwpyłowe, filtry z masek), filtry z urządzeń odpylających i odkurzaczy przemysłowych wykorzystywanych do utrzymywania czystości sprzętu i w miejscu pracy, wyeksploatowany sprzęt techniczny.

W 11.9 Inne wyżej niewymienione

Azbest stosowany był również w wielu różnych materiałach i wyrobach, takich jak:

- farby, pokosty, kleje, powłoki do podwozi samochodowych,
- fundamenty (w celu osłabienia wstrząsów),
- izolacje przeciwdźwiękowe i przeciwwibracyjne w samolotach,
- wykładziny pieców, masy żaro- i ognioodporne (w hutnictwie),
- butle ciśnieniowe zawierające acetylen,
- smary,
- asfaltowe masy drogowe.

6 Sposób wykonania „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”

Obowiązek sporządzania „Oceny...” przez właściciela, użytkownika wieczystego lub zarządcę nieruchomości, a także obiektu, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innego miejsca zawierającego azbest – wprowadzony został rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 3]. Wzór oceny określa załącznik nr 1 do wymienionego rozporządzenia – przedstawiony w niniejszym opracowaniu.

Dziennik Ustaw Nr 71

— 4234 —

Poz. 649

Załączniki do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy
i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. (poz. 649)

Załącznik nr 1

WZÓR

OCENA

stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Miejsce/ obiekt/ urządzenie budowlane /instalacja przemysłowa:

.....

Adres miejsca/ obiektu/ urządzenia budowlanego/ instalacji przemysłowej:

.....

Pomieszczenie:

Rodzaj/nazwa wyrobu ¹⁾

Ilość wyrobów (m², tony) ²⁾

Grupa / Nr	Wyrób - rodzaj	Ocena	Przyjęta punktacja
I. Sposób zastosowania azbestu			
1.	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)		30
2.	Tynk zawierający azbest		30
3.	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1000 kg/m ³)		25
4.	Pozostałe wyroby z azbestem		10
II. Rodzaj azbestu			
5.	Azbest chryzotylowy		5
6.	Inny azbest (np. krokidolit)		15
III. Struktura powierzchni wyrobu z azbestem			
7.	Rozluźniona (naruszona) struktura włókien		30
8.	Mocna struktura włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej		10
9.	Pomalowana i nieuszkodzona powłoka zewnętrzna		0

IV. Stan zewnętrzny wyrobu z azbestem			
10.	Duże uszkodzenia		30 ³⁾
11.	Małe uszkodzenia		10 ⁴⁾
12.	Brak		0
V. Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem			
13.	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac		15
14.	Wyrób przez bezpośrednią dostępność narażony na uszkodzenia (do wysokości 2 m)		10
15.	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne		10
16.	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania		10
17.	Wyrób narażony na działanie czynników atmosferycznych (na zewnątrz obiektu)		10
18.	Wyrób znajduje się w zasięgu silnych ruchów powietrza		10
19.	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne		0
VI. Wykorzystanie pomieszczenia			
20.	Regularnie przez dzieci, młodzież lub sportowców		35
21.	Trwałe lub częste przebywanie w pomieszczeniach innych osób		30
22.	Czasowo wykorzystywane pomieszczenie		20
23.	Rzadko wykorzystywane pomieszczenie		10
VII. Usytuowanie wyrobu			
24.	Bezpośrednio w pomieszczeniu		30
25.	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem		25
26.	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)		25
27.	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym		10

Suma punktów oceny

Stopień pilności I

(wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie) 65 i więcej punktów

Stopień pilności II

(ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku) powyżej 35 do 60 punktów

Stopień pilności III

(ponowna ocena w terminie do 5 lat) do 35 punktów

UWAGA: podkreślić należy tylko jedną pozycję w grupie, jeśli wystąpi więcej niż jedna, podkreślić należy najwyższą punktację. Zsumować ilość punktów, ustalić ocenę końcową i stopień pilności.

.....

Oceniający nazwisko i imię

.....

Właściciel / Zarządca

.....
Adres

data

¹⁾ Według klasyfikacji wyrobów przyjętych w sprawozdaniu rocznym - załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz.1876).

²⁾ Zgodnie z inwentaryzacją i sprawozdaniem rocznym - § 7 wymienionego w odnośniku 1 rozporządzenia.

³⁾ Duże uszkodzenia - widoczne pęknięcia lub ubytki na powierzchni równej lub większej niż 3 % powierzchni wyrobu.

⁴⁾ Małe uszkodzenia - brak widocznych pęknięć, a ubytki na powierzchni mniejszej niż 3 % powierzchni wyrobu.

Sporządzenie „Oceny...” powinno być poprzedzone przez:

- zaopatrzenie się przez sporządzającego „Oceny...” w co najmniej 3 egzemplarze wzoru dla każdego obiektu przewidzianego do opisanie. Może to nastąpić poprzez wydruk z komputera, albo pobranie druków z właściwego urzędu gminy,
- szczegółowe i dokładne oględziny wyrobów zawierających azbest, osobiście przez właściciela lub też przez osobę pomagającą w wypełnieniu tego obowiązku. Ewentualne sporządzenie pomocniczej dokumentacji fotograficznej np. dachu, miejsc uszkodzonych, trudno dostępnych oraz wszelkich sytuacji mogących budzić wątpliwości co do dalszej eksploatacji wyrobu,
- w przypadku braku dokumentacji technicznej obiektu i wątpliwości, czy i ile jest wyrobów zawierających azbest – sporządzenie w tej sprawie odpowiedniej notatki pisemnej dla urzędu gminy, która mogłaby być podstawą dla wszczęcia ewentualnie działań pomocowych.

Wypełnienie „Oceny...” rozpoczyna się od wypełnienia danych dotyczących:

określenia obiektu i miejsca, adresu, informacji o pomieszczeniu, tj. miejscu zamkniętym w budynku (jeżeli występują tam wyroby zawierające azbest), rodzaju i nazwie wyrobu oraz ilości wyrobów (m^2 lub tony). Dane dotyczące rodzaju, nazwy oraz ilości wyrobów powinny być zgodne z danymi zawartymi w „Informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania” – stanowiącej załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 53]. Obowiązek składania corocznie tej informacji, a także dokonywania spisu z natury wyrobów zawierających azbest przez właściciela/zarządcę takich obiektów lub nieruchomości wynika z przepisów zawartych § 7 w/w rozporządzenia. Wzory informacji znajdują się w załączniku nr 2 i załączniku nr 3 wymienionego rozporządzenia. W dolnej części każdego z tych wzorów w pozycji „Objaśnienia” znajdują się szczegółowe informacje dotyczące rodzajów wyrobów zawierających azbest, według których należy odpowiednio opisać ocenę.

Następnie przystępuje się do wypełnienia treści oceny, wykorzystując zebrane dane z przeglądu stanu fizycznego wyrobów zawierających azbest. Formularz wzoru „Oceny...” obejmuje 7 grup tematycznych. W każdej grupie znajduje się kilka pytań szczegółowych. Sporządzający wybiera dowolnie jedno pytanie z grupy i udziela odpowiedzi przez wypełnienie stosownej rubryki w kolumnie „Ocena” i wpisanie tam ilości punktów przewidzianych dla tej pozycji w kolumnie obok – „Przyjęta punktacja”.

Po wypełnieniu formularza „Oceny...” uzyskuje się sumę punktów, która stanowi ocenę stanu wyrobów danego obiektu. Na końcu wzoru podane są 3 rodzaje stopnia pilności usunięcia posiadanych wyrobów zawierających azbest:

- stopień pilności I – wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie – 65 i więcej punktów,
- stopień pilności II – ponowna ocena wymagana w czasie 1 roku – powyżej 35 do 60 punktów,
- stopień pilności III – ponowna ocena w terminie do 5 lat – do 35 punktów.

Przykłady

Przykład 1

- Budynek z dachem z płyt falistych azbestowo-cementowych, nie malowanych, zabudowanych od ponad 30 lat, z widocznymi ubytkami części płyt, przebarwieniami i łuszczeniem powierzchni płyt.

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
I	4	10
II	5	5
III	7	30
IV	10	30
V	17	10
VI	0	0
VII	0	0

Razem: 85 punktów

Wniosek: pokrycie dachu powinno być jak najszybciej wymienione przez uprawnioną firmę – wykonawcę prac.

- Budynek z podobnym dachem lecz bez widocznych ubytków płyt, występują tylko widoczne miejsca uszkodzeń powierzchni dachu.

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
I	4	10
II	5	5
III	8	10
IV	0	0
V	17	10
VI	0	0
VII	0	0

Razem: 35 punktów

Wniosek: dach może być dalej eksploatowany, zaleca się okresową kontrolę wizualną stanu wyrobów azbestowo-cementowych.

Przykład 2

- Budynek wysokościowy z elewacją z płyt płaskich azbestowo-cementowych malowanych z ubytkami płyt na ok. 2% powierzchni.

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
I	4	10
II	5	5
III	8	10
IV	11	10

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
V	15	10
VI	0	0
VII	0	0

Razem: 45 punktów

Wniosek: obiekt – elewacja wymaga naprawy, wymiany uszkodzonych płyt przez nowe płyty bez azbestu. Zalecane jest oczyszczenie całej powierzchni elewacji przez mycie pod ciśnieniem, a następnie pomalowanie farbą akrylową. Ponowna ocena stanu do 1 roku.

- Budynek niski 3-kondygnacyjny z elewacją częściowo obłożoną (np. od strony północnej) płytkami typu „karo” z widocznymi ubytkami, pęknięciami i mchem na powierzchni.

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
I	4	10
II	5	5
III	7	30
IV	11	10
V	15	10
VI	0	0
VII	0	0

Razem: 65 punktów

Wniosek: elementy zawierające azbest wymagają szybkiego usunięcia.

Przykład 3

- Budynek niski 2-kondygnacyjny z dachem z płyt falistych azbestowo-cementowych oraz częściową elewacją z płyt płaskich typu „karo”. Widoczny mech i uszkodzenia płyt na dachu. Brak uszkodzeń powierzchni płyt elewacji. Uwaga: ocenę wykonuje się dla obiektu, a więc wszystkich płyt zawierających azbest.

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
I	4	10
II	5	5
III	7	30
IV	11	10
V	17	10
VI	0	0
VII	0	0

Razem: 65 punktów

Wniosek: elementy dachu do niezwłocznej wymiany. Elementy elewacji powinny być pomalowane farbą akrylową lub usunięte.

Przykład 4

- Obiekt gospodarczy nieprzeznaczony do bytowania ludzi np. wiata, stodoła, komórka itp. z dachem z płyt azbestowo-cementowych z widocznymi śladami korozji wyrobów.

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
I	4	10
II	5	5
III	7	30
IV	10	30
V	14	10
VI	0	0
VII	0	0

Razem: 85 punktów

Wniosek: wyroby zawierające azbest powinny być niezwłocznie usunięte.

Przykład 5

- Obiekt przemysłowy, hala przykryta płytami falistymi azbestowo-cementowe, ogrzewana co. – z rurami a-c w kanale, izolowanymi otulinami z azbestem. Znaczny stopień korozji rur azbestowo-cementowych, a ponadto duże uszkodzenia otulin, mogące powodować pylenie azbestu.

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
I	4	10
II	6	15
III	7	30
IV	10	30
V	14	10
VI	21	30
VII	24	30

Razem: 155 punktów

Wniosek: Wymagane bezzwłoczne usunięcie wyrobów azbestowo-cementowych, tym bardziej, że rury zawierają krokydolit.

Przykład 6

- Budynek mieszkalny wielokondygnacyjny, technologia tzw. „wielkiej płyty”. Kontrolą objęto zsyp na śmieci, którego ściany wewnętrzne wykonano z elementów zawierających azbest.

G r u p a	Pozycja odpowiedzi na formularzu	Ilość punktów
I	4	10
II	5	5
III	7	30
IV	11	10
V	15	10
VI	22	20
VII	26	25 (przez analogię)

Razem: 110 punktów

Wniosek: z uwagi na duże narażenie mieszkańców bloku, w tym dzieci i młodzież należy zdemontować wyroby zawierające azbest z szybu zsypu lub wyłączyć szyb z eksploatacji.

Wyjaśnienia

Zakłada się, że osoba wykonująca opis „Oceny...” posiada elementarną wiedzę na temat bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest. Każdy właściciel lub zarządca nieruchomości powinien wiedzieć, że „**własność rodzi odpowiedzialność**”. To, co jest moje nie powinno szkodzić ani mnie, ani innym osobom. Dlatego również właściciel powinien posiadać odpowiednią wiedzę o tym, że:

- płyty dachowe i elewacyjne azbestowo-cementowe produkowane były przy użyciu azbestu o nazwie chryzotyl,
- rury azbestowo-cementowe produkowane były przy użyciu azbestu krokidolit – którego szkodliwość dla ludzi jest znacznie większa niż chryzotyłu.

Uwagi końcowe

Najwięcej problemów stwarzają przy sporządzaniu „Oceny...” obiekty przemysłowe lub inne kompleksy gospodarczo-usługowe. W takich przypadkach właściciel lub zarządca powinien skorzystać z pomocy odpowiedniego fachowca np. specjalisty budowlanego z dobrą znajomością problematyki i przepisów dotyczących azbestu. Podobna sytuacja może mieć miejsce również przy pisaniu „Ocen...” dla obiektów wielkokubaturowych, wysokościowych lub o zróżnicowanej linii zabudowy. W takich przypadkach pozostaje podzielenie kompleksu zabudowań na mniejsze obiekty i sporządzenie dla każdego z nich „Oceny...” – odpowiednio je numerując. Często już na etapie tworzenia dokumentacji technicznej takiego kompleksu zabudowy stosowane są odpowiednie podziały i oznaczenia. Wówczas należy je przyjąć dla wykonania „Oceny...”

7 Obowiązki użytkowników wyrobów zawierających azbest wynikające z obowiązujących regulacji prawnych

Obowiązki wynikające z regulacji prawnych i procedur postępowania

Przepisy regulujące obowiązki właścicieli obiektów i miejsc z wyrobami zawierającymi azbest, to:

rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 53],
rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 3].

Praktycznie ogromna większość właścicieli obiektów lub nieruchomości zawierających azbest jest również ich użytkownikami. Szczególne przypadki, kiedy użytkownik nie jest właścicielem nieruchomości, opisane są w dalszej części niniejszego rozdziału.

Na podstawie wymienionych przepisów zostały opracowane procedury bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedury zawierające szczegółowe obowiązki i sposoby postępowania właścicieli, zarządców oraz wykonawców prac zostały umieszczone w tekście niniejszego poradnika. Obowiązki właścicieli i zarządców będących także użytkownikami wyrobów zawierających azbest obejmują procedury 1 i 2 zamieszczone w treści niniejszego rozdziału.

PROCEDURA 1

Przeprowadzenie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest.	Sporządzenie „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.
Opracowanie corocznego planu <u>kontroli jakości</u> powietrza dla pomieszczeń zawierających azbest.	Sporządzenie informacji dla wójta/burmistrza/prezydenta (corocznie)
Opracowanie instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest.	Oznakowanie pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest.
Bieżąca kontrola stanu oraz konserwacja wyrobów zawierających azbest zabudowanych w obiekcie	Zaznaczenie na planach sytuacyjnych terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

PROCEDURA 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest („Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” – Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003, zaktualizowany w/g stanu prawnego na dzień 30 września 2008 r.)

Opis procedury

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji i urządzeń oraz terenów, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy więc bezpiecznego ich użytkowania.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres posiadania budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – niezależnie od ich wielkości lub stanu, jeżeli znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

Opis szczegółowy

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest ma obowiązek sporządzenia – w 2 egzemplarzach – „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” (wzór omówiono w poprzednim rozdziale). Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne „Oceny...” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...” – tzn.:

- do 5 lat – jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym, do 35 punktów,
- do 1 roku – jeżeli przy poprzedniej „Ocenie...” ilość punktów wynosiła powyżej 35 do 60.

W przypadku oceny wynoszącej 65 i więcej punktów usunięcie wyrobów zawierających azbest wymagane jest bezzwłocznie.

Jeden egzemplarz „Oceny...” właściciel lub zarządca zobowiązany jest złożyć właściwemu organowi nadzoru budowlanego – w terminie do 30 dni od dnia jej sporządzenia. Drugi egzemplarz zachowuje przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej „Oceny...”.

Właściciel lub zarządca zobowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia stosownej informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta – właściwego dla miejsca znajdowania się budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest (osoby fizyczne). Natomiast osoby prawne mają obowiązek składania tych informacji do właściwego marszałka województwa.

Wzory tych informacji przedstawiono poniżej:

Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania

Dziennik Ustaw Nr 192

— 12953 —

Poz. 1876

Załącznik nr 2

WZÓR**INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾ I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA**

1. Miejsce, adres
2. Właściciel/zarządca/użytkownik^{*)}:
 - a) osoba prawna — nazwa, adres
 - b) osoba fizyczna — imię, nazwisko i adres
3. Tytuł własności
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾
5. Ilość (m², tony)³⁾
6. Przydatność do dalszej eksploatacji⁴⁾
7. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:
 - a) okresowej wymiany z tytułu zużycia wyrobu⁵⁾
 - b) całkowitego usunięcia niebezpiecznych materiałów i substancji
8. Inne istotne informacje o wyrobach⁶⁾

.....
(podpis)

Data

Objaśnienia:^{*)} Niepotrzebne skreślić.¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).⁴⁾ Według „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” — załącznik nr 1 do rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest.⁵⁾ Na podstawie corocznego rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny.⁶⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

**Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało
zakończzone**

Dziennik Ustaw Nr 192

— 12954 —

Poz. 1876

Załącznik nr 3

WZÓR

**INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾, KTÓRYCH WYKORZYSTYWANIE
ZOSTAŁO ZAKOŃCZONE**

1. Miejsce, adres
2. Właściciel/zarządca^{*)}:
 - a) osoba prawna — nazwa, adres,
 - b) osoba fizyczna — imię, nazwisko i adres
3. Tytuł własności.....
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾
5. Ilość (m², tony)³⁾
6. Rok zaprzestania wykorzystywania wyrobów
7. Planowane usunięcia wyrobów:
- a) sposób
 - b) przez kogo
 - c) termin
8. Inne istotne informacje⁴⁾

.....
(podpis)

Data

Objaśnienia:

^{*)} Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, spis z natury).

⁴⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym.

Informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest. Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, ma ponadto następujące obowiązki:

- sporządzania corocznie planu oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu,
- opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest,
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto dla każdego pomieszczenia, w którym znajdują się instalacje, urządzenia zawierające azbest lub wyroby zawierające azbest, właściciel, zarządca lub użytkownik sporządza corocznie plan kontroli jakości powietrza, obejmujący pomiary stężenia azbestu.

Wzór oznakowania instalacji, urządzeń, pomieszczeń zawierających azbest lub materiałów zawierających azbest przedstawiono poniżej:

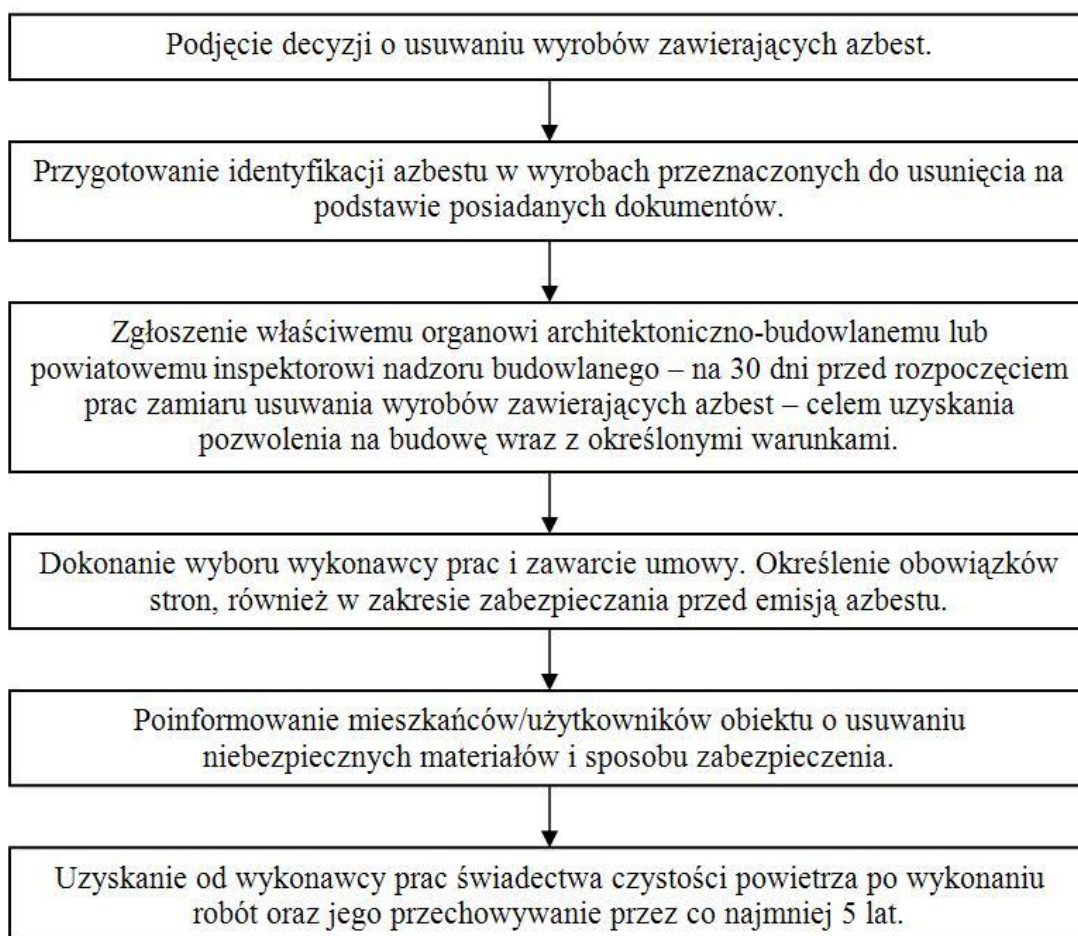
Wzór oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest

Wszystkie wyroby zawierające azbest lub ich opakowania powinny być oznakowane w następujący sposób:

- oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno posiadać wymiary: co najmniej 5 cm wysokości (H) i 2,5 cm szerokości,
- oznakowanie powinno składać się z dwóch części:
 - górnej ($h_1 = 40\% H$) zawierającej literę "a" w białym kolorze na czarnym tle,
 - dolnej ($h_2 = 60\% H$) zawierającej wyraźny i czytelny napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle,
- jeśli wyrób zawiera krokidolit, zwrot "zawiera azbest" powinien być zastąpiony zwrotem "zawiera krokidolit/azbest niebieski".

PROCEDURA 2

PROCEDURA 2. obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów („Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” – Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003, zaktualizowany w/g stanu prawnego na dzień 30 września 2008 r.).

Opis procedury

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Opis szczegółowy

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest – posiadający odpowiednie informacje lub dokumenty, mogące służyć do identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach – powinien przedstawić je wykonawcy prac usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest.

Wyniki identyfikacji azbestu posiadane przez właściciela powinny być uwzględniane przy:

- sporządzaniu „Oceny...”,
- sporządzaniu informacji dla wójta, burmistrza, prezydenta miasta o posiadanych wyrobach zawierających azbest,
- zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac – wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek zgłoszenia – na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę (remont), wraz z określonymi warunkami. Wniosek powinien sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających art. 31 ust. 3, pkt.2 oraz art. 36 ust. 1 pkt.1 i 4 ustawy – Prawo budowlane [Rozdz. 11.2., Lp. 60]. Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo-budowlanych skutkuje – na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska [Rozdz. 11.2., Lp. 46] – odpowiedzialnością prawną. Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac – wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac. Prace w kontakcie z azbestem mogą być wykonywane wyłącznie przez osoby fizyczne lub prawne posiadające odpowiednie uprawnienia.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Po zakończeniu prac właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia obiektu z azbestu i przechowywać je przez okres co najmniej 5 lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu [Rozdz. 11.2., Lp. 3].

Przedstawione powyżej w treści procedur 1 i 2 obowiązki właścicieli lub zarządzających obiektami i nieruchomościami zawierającymi azbest nie wyczerpują całkowicie złożonej problematyki postępowania z wyrobami zawierającymi azbest. Dotyczy to szczególnie spraw wynajmu obiektów lub lokali (np. mieszkań), gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest. Ta tematyka omówiona jest poniżej.

Obowiązki użytkowników będących podnajemcami

W związku z rozwijającym się procesem wynajmu obiektów, lokali i mieszkań w naszym kraju powstaje problem użytkowników wyrobów zawierających azbest, którzy nie są ich prawnymi właścicielami, ani też nie objęli tych wyrobów w użytkowanie w sposób prawnie zastępujący ich właściciela np. w dzierżawę wieczystą lub w zarząd. W kontaktach formalnych z organami administracji państwowej i samorządowej odpowiedzialnym za nieruchomość jest ten, kto ma tytuł prawny własności, płaci odpowiednie podatki i wykonuje wszelkie inne obowiązki właścicielskie, wynikające z przepisów prawa. Oddanie w zarząd lub inną formę zastępstwa prawnego nieruchomości, nie zdejmuje z właściciela odpowiedzialności za jego własność, w tym również za skutki prawne i finansowe wynikające z ewentualnych szkód spowodowanych użytkowaniem tej nieruchomości. W Polsce nie ma jeszcze przepisów szczegółowych regulujących postępowanie przy podnajmie obiektów lub lokali, w których są zabudowane wyroby zawierające szkodliwe substancje, mogące spowodować poważne narażenie zdrowia ludzi. Takie przepisy pojawiły się już w niektórych krajach zachodnich i jest prawdopodobne, że Unia Europejska dokona w przyszłości stosownych regulacji. Dlatego w niniejszym poradniku wskazane jest udzielenie kilku rad praktycznych dotyczących tego obszaru nieruchomości.

Pierwsza sprawa to dobra znajomość przepisów dotyczących prawidłowego i bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest przez właściciela/wynajmującego swoją nieruchomość, obiekt lub lokal. Wyroby zawierające azbest, znajdujące się w przeznaczonej do wynajmu nieruchomości, powinny być zinwentaryzowane, ich stan opisany w aktualnej „Ocenie stanu wyrobów...”, a rodzaj azbestu w wyrobach zidentyfikowany (np. czy to jest chryzotyl, czy krokidolit). Na tej podstawie właściciel powinien opracować pisemnie odpowiednią informację dla przyszłego użytkownika, zawierającą również odpowiednie zalecenia dotyczące zasad bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, a więc bezpiecznego użytkowania lokalu lub obiektu.

Przyszły użytkownik powinien zapoznać się z tą informacją i potwierdzić ten fakt podpisem na kopii informacji uzyskanej od właściciela. W opracowanej pisemnej umowie najmu powinna też znaleźć się zgoda przyszłego użytkownika na udostępnienie wynajmowanego lokalu/obektu dla przyszłej kontroli stanu znajdujących się tam wyrobów zawierających azbest. Również w umowie powinien znaleźć się odpowiedni zapis zobowiązujący przyszłego użytkownika do zgłaszania właścicielowi wszelkich stwierdzonych w czasie trwania podnajmu usterek czy innych niepokojących faktów dotyczących znajdujących się w lokalu/obiekcie wyrobów zawierających azbest.

Kary administracyjne

Czy właścicielowi, a także użytkownikowi wyrobów zawierających azbest grożą jakieś kary za niedopełnienie wymienionych obowiązków? **TAK** – przepisy prawne w Polsce przewidują odpowiednie sankcje za nieprzestrzeganie prawa w zakresie dotyczącym ochrony zdrowia ludzi oraz czystości środowiska. Wymienione w rozdziale 2 – „użytkownicy wyrobów zawierających azbest w Polsce” – 4 instytucje administracji państwowej mają prawo kontroli i nakładania kar.

Podstawy do nałożenia kar w obszarze nieprzestrzegania przepisów dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stanowią:

- w zakresie przepisów ustawy Prawo budowlane [Rozdz. 11.2., Lp. 60] – przepisy zawarte w art. 5 pkt 2 oraz art. 92 pkt 2 dotyczące właściwego utrzymania obiektu i ochrony środowiska,
- w zakresie przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska [Rozdz. 11.2., Lp. 46] – przepisy zawarte w Dziale II ustawy oraz art. 344 dotyczącym zakazu wtórnego wykorzystywania substancji niebezpiecznych, art. 345 dotyczącym zaniechania oczyszczania z substancji stwarzających zagrożenie dla środowiska, art. 346 dotyczącym zaniechania obowiązku składania stosownych informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania wyrobów zawierających substancje stwarzające zagrożenia dla środowiska i ludzi,
- w zakresie przepisów ustawy o odpadach [Rozdz. 11.2., Lp. 8] – przepisy zawarte w art. 70 dotyczące nielegalnego usuwania posiadanych odpadów niebezpiecznych lub ich składowania w miejscu niedozwolonym i w art. 76 dotyczące jw., lecz dla wykonawców prac usuwania takich wyrobów,
- w zakresie przepisów ustawy o zakazie stosowania azbestu i wyrobów zawierających azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 1] – przepisy zawarte w art. 7b ust. 1 i 2 dotyczące zakazu wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polski azbestu lub wyrobów zawierających azbest, a także produkcji takich wyrobów lub obrotu nimi.

Przedstawione w niniejszym rozdziale zasady postępowania dotyczące użytkowników, a także właścicieli nieruchomości z wyrobami zawierającymi azbest – z pewnością nie wyczerpują wszystkich możliwych sytuacji życiowych. Dlatego podstawową zasadą jest rozsądek w postępowaniu i troska o bezpieczne użytkowanie lokalu lub obiektu.

8 Obowiązki organów samorządu terytorialnego oraz osób prawnych i fizycznych użytkujących wyroby zawierające azbest

Przedmiotem omówienia obowiązków organów samorządu terytorialnego dotyczących problematyki azbestu będą w niniejszym rozdziale wszystkie 3 szczeble tego samorządu tzn.:

- gmina,
- powiat – starostwo,
- województwo – urząd marszałkowski,

Ponieważ obowiązki oparte są na przepisach prawa krajowego zebranych w procedurach, to dla ilustracji tego tematu przedstawia się procedurę 3 [1] dotyczącą wykonawcy prac w kontakcie z azbestem – tzn. usług dla użytkownika/właściciela takiej nieruchomości.

P R O C E D U R A 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest („Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” – Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej Warszawa 2003 r. zaktualizowany w/g stanu prawnego na dzień 30 września 2008 r.)

Opis procedury

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest lub ich zabezpieczenia.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Opis szczegółowy [Rozdz. 11.2., Lp. 3]

Wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, jest – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach [Rozdz. 11.2., Lp. 8] art. 3 ust. 1 – „wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług, w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątania, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba że umowa o świadczeniu usługi stanowi inaczej”.

Z powyższej definicji wynika, że wytwórcą odpadów może być np. właściciel lub zarządzający, który we własnym zakresie wykonuje prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest i zleca do wykonania tylko część robót. W takim przypadku na nim też spoczywać będą wszystkie obowiązki wynikające z przepisów i procedur postępowania z odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest. Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach. Podstawową czynnością dla przedsiębiorcy, który zamierza podjąć działalność w zakresie wytwarzania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest,

w ilości powyżej 100 kg rocznie, jest opracowanie programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi, w tym zawierającymi azbest i uzyskanie jego zatwierdzenia przez właściwego, ze względu na miejsce wytwarzania odpadów niebezpiecznych, marszałka województwa lub starostę.

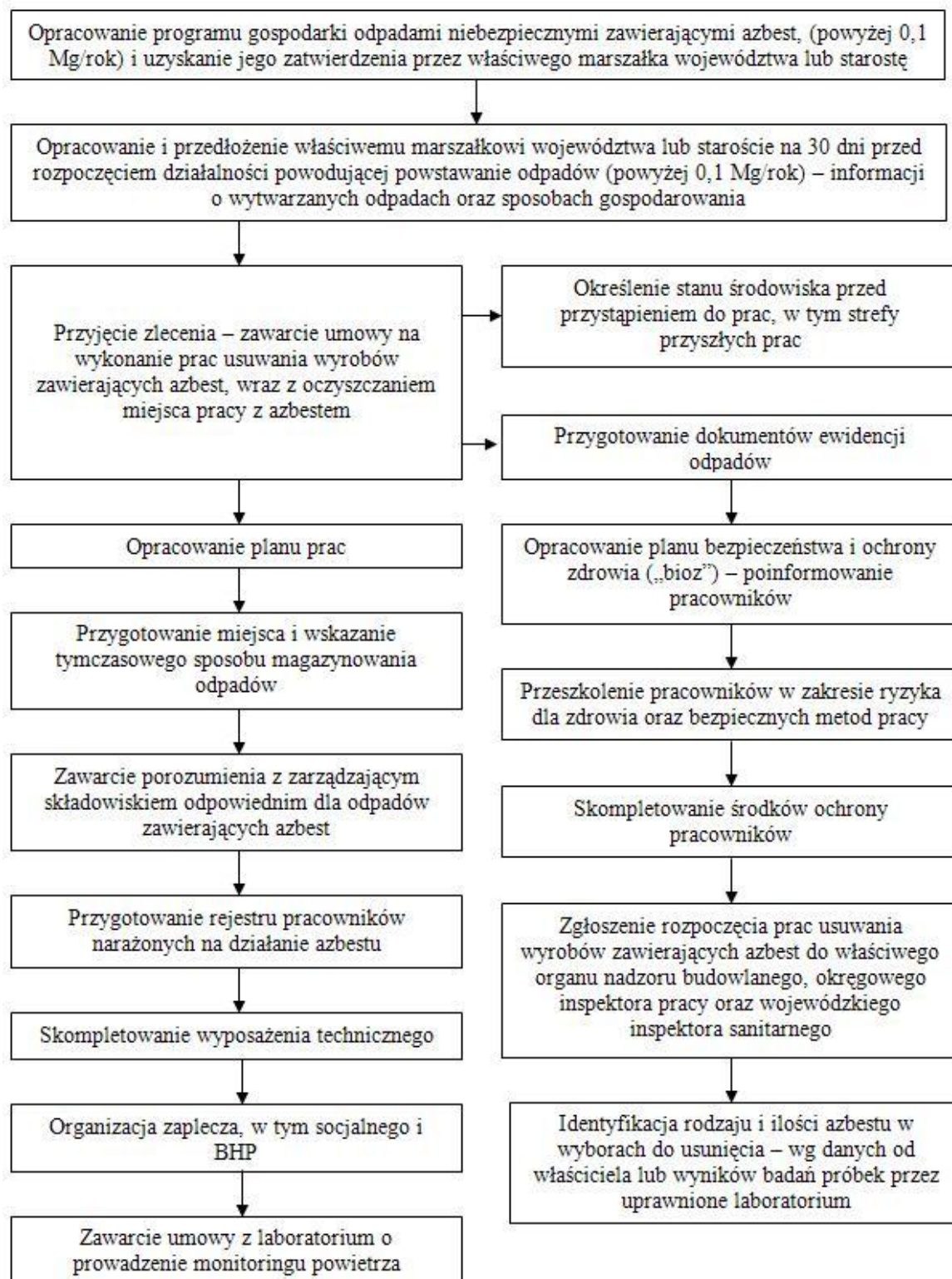
Marszałek województwa zatwierdza programy gospodarki odpadami niebezpiecznymi dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a starosta dla pozostałych przedsięwzięć.

Program gospodarki odpadami niebezpiecznymi, dołączony do wniosku o wydanie decyzji zatwierdzającej, powinien zawierać:

1. Wyszczególnienie rodzajów odpadów niebezpiecznych, przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie mogą powodować odpady niebezpieczne, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania składu chemicznego i właściwości odpadów.
2. Określenia ilości odpadów niebezpiecznych poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytworzenia w ciągu roku.
3. Informację wskazującą na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów niebezpiecznych lub ograniczenia ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko.
4. Szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami, z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych.
5. Wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.
6. Określenie czasu prowadzenia działalności związanej z wytwarzaniem odpadów.

Wytwórca odpadów (wytwarzający rocznie do 0,1 Mg odpadów niebezpiecznych) na 30 dni przed rozpoczęciem działalności powodującej powstawanie odpadów opracowuje i składa właściwemu marszałkowi województwa lub staroście – informację, w 3 egzemplarzach, o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania. Informacja powinna zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające, do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
- określenie ilości odpadów poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytwarzania w ciągu roku,
- informację wskazującą na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko,
- szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
- wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.

PROCEDURA 3

Celem prawidłowego przygotowania prac oraz zabezpieczenia pracowników konieczne jest identyfikacja rodzaju i ilości azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia. Identyfikacji można dokonać na podstawie stosownych informacji i dokumentów od właściciela obiektu lub na podstawie wyników badań dokonanych przez uprawnione laboratorium.

Do rozpoczęcia działalności powodującej powstawanie odpadów można przystąpić, jeżeli organ właściwy do przyjęcia informacji, w terminie 30 dni od dnia złożenia informacji nie wniesie sprzeciwu, w drodze decyzji. Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zatwierdzenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami, chyba że działalność taka nie wymaga zezwolenia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem. Dla prawidłowego zawarcia umowy, jak wyżej, konieczne jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać:

- określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- aktualną „Ocenę stanu...”,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, obejmujący m.in.:

- informacje dotyczącą przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określającą skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsca i czas wystąpienia, w tym ocenę ryzyka dla zdrowia,
- informacje o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych, w tym:
 - a) określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia,
 - b) konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczającej przed skutkami zagrożeń,
 - c) zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby;
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca ma obowiązek zapoznania pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie dotyczącego bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac ma obowiązek przeszkolenia wszystkich osób pozostających w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace – w zakresie ryzyka dla zdrowia oraz bezpiecznych metod pracy z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami a także bezpieczeństwa i higieny takich prac. Szkolenie powinno być przeprowadzone przez upoważnioną do takiej działalności instytucję i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Wykonawca zobowiązany jest do zgłoszenia rozpoczęcia prac usuwania wyrobów zawierających azbest do właściwego organu nadzoru budowlanego, okręgowego inspektora pracy oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest zobowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu [Rozdz. 11.2., Lp. 36].

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku – w zależności od określenia stanu środowiska, dokonanego przed przystąpieniem do wykonywania prac.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest obowiązany jest do ustalenia niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza. Usuwanie wyrobów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 lub zawierających krokidolit powinno odbywać się pod stałym nadzorem technicznym, a prawidłowość prowadzenia tych prac potwierdza się wynikiem badania jakości powietrza przeprowadzonego przez akredytowane laboratorium.

Duże znaczenie ma również przygotowanie i organizacja zaplecza budowy, w tym części socjalnej, obejmującej:

- urządzenia sanitarno-higieniczne z możliwością umycia się i natrysku po pracy w kontakcie z azbestem,
- pomieszczenia na szatnie czyste i brudne,
- pomieszczenia dla spożywania posiłków oraz regeneracji.

W planie prac – w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, a również terenu, gdzie prowadzone będą prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest – a także występującego stopnia narażenia na azbest – mogą zostać określone również inne niezbędne wymagania.

Omawiana wyżej procedura obejmuje obowiązki przyszłego wykonawcy prac z azbestem dotyczące postępowania **przed rozpoczęciem** tych prac. Znajomość

tych obowiązków przez pracowników organów samorządu terytorialnego jest niezbędna, gdyż organy te występują w imieniu społeczności danej gminy – powiatu – województwa. Społeczność ta powinna być odpowiednio chroniona przed narażeniem na azbest, mogącym mieć miejsce na skutek złego przygotowania prac, a następnie ich nieumiejętnego wykonywania.

Podstawowe obowiązki organów samorządu terytorialnego w układzie poszczególnych szczebli przedstawiają się następująco:

Gmina

Podstawowe obowiązki organów administracji gminy to:

- zbieranie od właścicieli i zarządców nieruchomości informacji dotyczących miejsca, ilości i rodzaju zabudowanych wyrobów zawierających azbest oraz weryfikacje i ewentualne sprawdzenie danych na terenie nieruchomości,
- organizowanie przeglądu nieruchomości na terenie gminy, pod kątem ujawnienia wyrobów zawierających azbest – albo w trybie systematycznej kontroli przez pracowników urzędu, albo też w formie zorganizowanej akcji z udziałem np. odpowiednio przeszkolonych studentów, uczniów starszych klas licealnych lub innych osób,
- sporządzenie dla obszaru administracyjnego gminy planu sytuacyjnego rozmieszczenia nieruchomości z wyrobami zawierającymi azbest, mogącego w przyszłości posłużyć do badania stopnia narażenia ludności na emisję azbestu – szczególnie ważnego przy opracowywaniu gminnego programu ochrony środowiska oraz tworzenia wniosków dla pozyskiwania pomocy z krajowych i unijnych funduszy,
- opracowywanie w ustawowych terminach gminnego programu ochrony środowiska i gminnego planu gospodarki odpadami, zawierających odpowiednią część dotyczącą oczyszczania terenu gminy z azbestu,
- prowadzenie monitoringu realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, przyjętego przez Radę Ministrów RP w dniu 14 maja 2002 r., w części dotyczącej obszaru administracyjnego gminy i dostarczanie drogą elektroniczną odpowiednich danych oraz informacji do wojewódzkiej bazy danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest.

Starostwa i powiaty

Kompetencje starostów – na mocy ustawy o odpadach – obejmują czynności dotyczące wykonawców prac w kontakcie z azbestem. Starostowie przyjmują odpowiednie wnioski – określone ustawą – dotyczące:

- zatwierdzania programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest oraz wydania stosownego pozwolenia na wykonywanie prac i wytwarzanie odpadów niebezpiecznych – na terenie powiatu właściwego dla prowadzenia tych prac (art. 17 i art. 19 ustawy o odpadach [Rozdz. 11.2., Lp. 8]). W przedmiocie wydawania tego pozwolenia powinna być szczególna staranność w zbadaniu rzetelności przedkładanych przez wnioskodawcę informacji przed wydaniem tego zezwolenia,
- zatwierdzania wniosku firmy wykonującej transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na wskazane, legalne składowisko tych odpadów i wydawanie stosownego zezwolenia (art. 28 ustawy [Rozdz. 11.2., Lp. 8]),

- uchylania wydanego pozwolenia, w przypadku wykonywania prac niezgodnie z zatwierdzonym programem gospodarki odpadami niebezpiecznymi przez wykonawcę (art. 23 ustawy [Rozdz. 11.2., Lp. 8]),
- cofnięcia wydanego pozwolenia na prowadzenie działalności dotyczącej transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na legalne składowisko – w przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów ustawy i prowadzenia działalności niezgodnie z wydanym zezwoleniem (art. 30 ustawy [Rozdz. 11.2., Lp. 8]),
- przyjmowania od wykonawców prac z azbestem, wytwórców odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, stosownych informacji o rodzaju i ilości przewidzianych do wytworzenia odpadów (art. 24 ustawy [Rozdz. 11.2., Lp. 8]),

Przy wydawaniu stosownych zezwoleń starosta zobowiązany jest zasięgać opinii właściwego wójta/burmistrza/prezydenta miasta, gdzie będą prowadzone prace.

Ponadto dla terenu powiatu powinny zostać opracowane:

- powiatowy program ochrony środowiska,
- powiatowy plan gospodarki odpadami, w tym niebezpiecznymi.

Składową część powyższych opracowań powinny stanowić:

- powiatowy program oczyszczania z azbestu,
- powiatowy plan gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest.

Dokumenty te powinny służyć do:

- opracowania mapy powiatu z zaznaczoną koncentracją wyrobów zawierających azbest i potencjalnym zagrożeniem emisją azbestu,
- merytorycznego uzasadnienia wniosków dla podmiotów prawnych ubiegających się o dofinansowanie prac usuwania azbestu z krajowych i zagranicznych funduszy ochrony środowiska.

Dobrym kierunkiem dla powstawania inicjatyw w zakresie oczyszczania z azbestu terenu gminy/powiatu jest pobudzenie aktywności społecznej. Tylko w drodze powstawania związków i stowarzyszeń obywatelskich możliwe jest tworzenie podmiotów prawnych, które mogą mieć większą siłę i przebiecia w załatwianiu i organizacji spraw swoich członków – mieszkańców gmin/powiatu. Dalsze łączenie się w organizacje o zasięgu powiatu, województwa – może dawać podstawy dla wielu ciekawych inicjatyw i działań przyspieszających realizację „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Równocześnie organy administracji samorządowej mogą pozyskać wartościowych partnerów społecznych.

Są też inne możliwości poprawienia organizacji działań i uzyskiwania lepszych wyników w oczyszczaniu terytorium kraju z azbestu. Przykładem może być koncepcja stworzenia w powiatach ośrodków pomocy dla mieszkańców, ich związków oraz gmin w zakresie rozwiązywania problemów techniczno-organizacyjnych i prawnych związanych z właściwą eksploatacją, zabezpieczaniem oraz usuwaniem wyrobów zawierających azbest. Ośrodki takie mogłyby powstawać przy zarządach powiatów, korzystać z sieci informatycznej dotyczącej monitoringu „Programu...”. Ośrodki powinny zajmować się udzielaniem porad i opinii, lecz także inicjowaniem wspólnych przedsięwzięć dotyczących oczyszczania z azbestu, a także tworzeniem wniosków dotyczących pozyskiwania pomocowych środków finansowych. W ten sposób stworzony zostałby ważny dla powiatu i jego mieszkańców punkt informacyjno-koordynacyjny mogący realnie oddziaływać na procesy oczyszczania terenu z azbestu. Starosta i zarząd powiatu pozyskaliby duże i merytoryczne wsparcie dla swej działalności. Pracownicy takiego ośrodka

mogliby też prowadzić działalności informacyjno-popularyzacyjną o tematyce azbestu wśród ludności. W tej działalności można by wykorzystać 3 wzory przedstawionych poniżej ulotek dla mieszkańców gminy dotyczących popularyzacji tematyki azbestu.

Wzory ulotek informacyjnych dla mieszkańców gminy/powiatu

Uwaga – azbest! Uwaga – azbest! Uwaga – azbest!

Znaj prawdę o azbecie:

- Azbest jest groźny dla zdrowia, gdy unosi się w powietrzu i jest możliwość wdychania jego włókien.
- Włókienka azbestu są bardzo małe, niewidoczne dla oka i niewyczuwalne w dotyku – dlatego jedynym ostrzeżeniem dla człowieka jest świadomość zagrożenia.
- Stosuj się do zasad postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest. Właściwe postępowanie skutecznie minimalizuje ryzyko.
- **Pamiętaj:** Twoje zdrowie i Twojej Rodziny zależeć może od Twojej mądrości i przezorności!

Uwaga – azbest! Uwaga – azbest! Uwaga

Jeżeli w Twoim domu lub posesji znajdują się wyroby zawierające azbest – to utrzymuj je w dobrym stanie technicznym.

Dokonuj corocznie przeglądu stanu tych wyrobów i sporządzaj ich ocenę według wzoru otrzymanego w gminie.

Jeśli wszystkie użytkowane wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie, nie posiadają pęknięć, ułamań lub innych uszkodzeń – możesz śmiało nadal te wyroby użytkować.

Staraj się zabezpieczyć swoje wyroby zawierające azbest przez ich pokrywanie odpowiednimi farbami.

Jeśli jednak stwierdzisz, że znajdujące się w Twoim posiadaniu wyroby zawierające azbest są uszkodzone, popękane lub widoczna jest erozja ich powierzchni – to nie masz czasu do stracenia i powinieneś jak najszybciej usunąć takie wyroby!

Pamiętaj: Twoje zdrowie i Twojej Rodziny oraz sąsiadów zależeć może od Twojej mądrości i przezorności!

Uwaga – azbest! Uwaga – azbest! Uwaga – azbest!

Jeżeli zamierzasz usunąć uszkodzone wyroby zawierające azbest to **pamiętaj**, że nie powinienes to robić samemu.

Usuwanie wyrobów zawierających azbest najlepiej zleć firmie posiadającej uprawnienia i doświadczenie w pracy z azbestem.

Informacja o firmach posiadających zatwierdzony przez właściwego Starostę program gospodarowania odpadami niebezpiecznymi – otrzymasz w swoim Urzędzie Gminnym.

Pamiętaj: że zdemontowane wyroby zawierające azbest są odpadami niebezpiecznymi i zakazane jest ich powtórne użycie.

Składowanie odpadów niebezpiecznych zawierających azbest dopuszczalne jest **tylko** na przeznaczonych do tego składowiskach.

Pamiętaj: Twoje zdrowie i Twojej Rodziny zależy może od Twojej mądrości i przezorności!

Marszałek województwa i urząd marszałkowski

Marszałek województwa i urząd marszałkowski wypełnia obowiązki, określone właściwymi przepisami prawa, dotyczące m. in.:

- prowadzenia wojewódzkiej bazy o odpadach, w tym niebezpiecznych zawierających również azbest,
- zbierania od wójta/burmistrza/prezydenta miasta corocznych informacji o wyrobach zawierających azbest od osób fizycznych, a także zbieranie takich informacji od osób prawnych. Na tej podstawie urzędy marszałkowskie prowadzą wojewódzką bazę danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest,
- opracowania wojewódzkiego programu ochrony środowiska, uwzględniającego zadania dotyczące oczyszczania terenu województwa z azbest
- opracowania wojewódzkiego planu gospodarki odpadami, w tym niebezpiecznymi zawierającymi azbest, obejmującego zadania przewidywane dla usunięcia wyrobów zawierających azbest
- opracowania – na podstawie danych z gmin i powiatów – mapy rejonów zwiększonego narażenia na azbest w województwie. Na tej podstawie

prorowadzenie odpowiedniej polityki ochrony ludności i środowiska przed wpływem substancji szkodliwej dla zdrowia,

- inicjowania działań wspierających oczyszczanie terenu województwa z azbestu, w tym także informacji prasowych i medialnych, różnych form szkoleń itp.,
- organizowania i udzielania różnych form wsparcia finansowego dla realizacji zadań określonych wojewódzkim programem ochrony środowiska, w tym także dotyczących oczyszczania z azbestu,
- prowadzenia działalności kontrolnej w stosunku do podmiotów prawnych, które składają właściwe informacje o posiadanych wyrobach zawierających azbest, a także firm które uzyskały akceptację marszałka dla programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest i stosowne zezwolenie na prowadzenie prac w kontakcie z azbestem.

Znajomość zasad i przepisów dotyczących prawidłowej organizacji i wykonywania prac przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest powinna być przydatna pracownikom organów samorządu terytorialnego, którzy wydają stosowne pozwolenia, a także powinni kontrolować zgodność wykonywanych przez wykonawców prac z wydanymi pozwoleniami. Znajomość tych zasad może być również przydatna właścicielom i zarządcom obiektów, z których usuwane są wyroby zawierające azbest. W tym celu w załączeniu przedstawiona jest procedura 4 dotycząca prowadzenia prac z azbestem.

P R O C E D U R A 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu/terenu/instalacji azbestu („Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” – Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003, zaktualizowany w/g stanu prawnego na dzień 30 września 2008 r.)

Opis procedury

Cel procedury

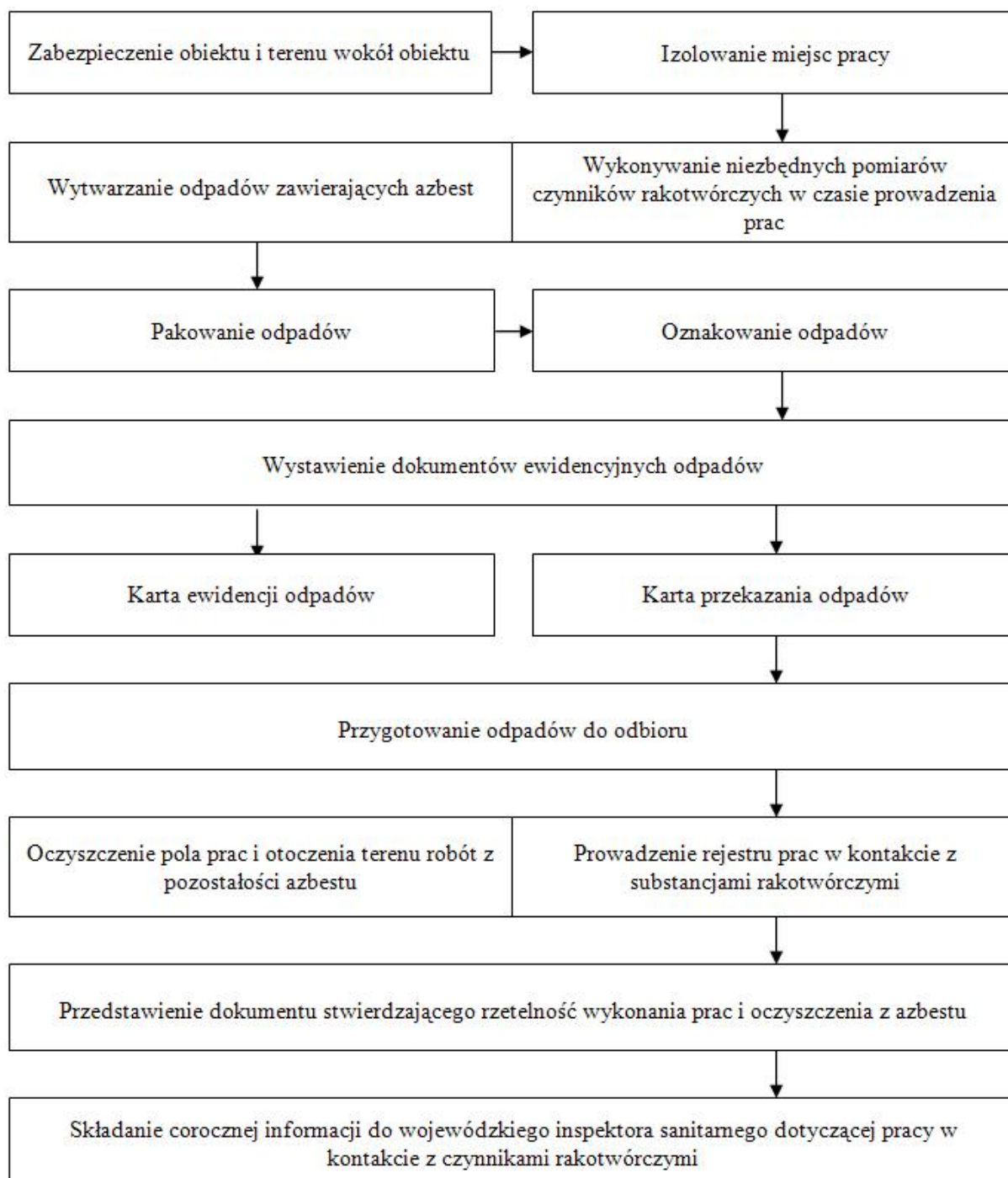
Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – będących, w zrozumieniu ustawy o odpadach – wytwórcami odpadów niebezpiecznych.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Opis szczegółowy [Rozdz. 11.2., Lp. 3]

Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu do środowiska, która może nastąpić w wyniku prowadzenia prac.

PROCEDURA 4

Ogrodzenie terenu powinno nastąpić z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 1 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi biało-czerwonymi i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie azbestem krokidolitem”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, do podłoża, a teren wokół, objęty kurtyną, powinien być wyłożony folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania dotyczące:

- nawilżania wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontażu całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odpajania wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenia kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania przekroczeń dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w miejscu pracy, w tym również z wyrobami zawierającymi krokydolit,
- składowania na tej samej zmianie roboczej, usuniętych odpadów zawierających azbest, po ich szczelnym opakowaniu – na miejscu tymczasowego magazynowania odpadów,
- codziennego starannego oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń – z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry HEPA lub na mokro. Niedopuszczalne jest ręczne zmiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000kg/m^3 (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest, w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona, lub jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych to powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Należą do nich:

- komory dekontaminacyjne (śluzy) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między pomieszczeniem stanowiącym strefę prac, a innymi pomieszczeniami lub na zewnątrz obiektu.
- zaostrome rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej,
- inne metody, określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie w którym prowadzone są prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia, środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folię z polietylenu, o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe

z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000kg/m^3 , a więc płyty i rury azbestowo-cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folię. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywic syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Odpady wyrobów pozostających w kontakcie z azbestem (np. płyty lub maty z wełny mineralnej) o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 , powinny zostać szczelnie zapakowane w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczone w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelnie zamknięte. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nie ulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno być przy zastosowaniu sprzętu filtracyjno-wentylacyjnego z wysoko skutecznym filtrem lub na mokro. Wykonawca prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest ma obowiązek złożenia właścicielowi, użytkownikowi lub zarządcy obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza przeprowadzonego przez akredytowane laboratorium.

9 Transport i składowanie odpadów zawierających azbest, składowiska

Wykonawca prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest jest równocześnie wytwórcą odpadów niebezpiecznych, które odpowiednio zabezpieczone magazynowane są tymczasowo w miejscu ich usuwania lub w innych wyznaczonych miejscach przed transportem na składowisko.

Transport i składowanie odpadów zawierających azbest regulowane jest przepisami ogólnymi dotyczącymi odpadów niebezpiecznych oraz przepisami szczególnymi opracowanymi w oparciu o charakterystykę fizykochemiczną tych odpadów oraz ich oddziaływanie na zdrowie ludzi.

Zasady gospodarki odpadami niebezpiecznymi określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach [Rozdz. 11.2., Lp. 8] wraz z aktami wykonawczymi.

Rodzaje odpadów zawierających azbest zostały wyszczególnione w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów [Rozdz. 11.2., Lp. 21] z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:

- 06 07 01* – odpady azbestowe z elektrolizy
- 06 13 04* – odpady z przetwarzania azbestu
- 10 11 81* – odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)
- 10 13 09* – odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych
- 15 01 11* – opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest), włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
- 16 01 11* – okładziny hamulcowe zawierające azbest
- 16 02 12* – zużyte urządzenia zawierające azbest
- 17 06 01* – materiały izolacyjne zawierające azbest
- 17 06 05* – materiały konstrukcyjne zawierające azbest

Opadami zawierającymi azbest są również:

- 17 09 03* – inne odpady z remontów i demontażu zawierające substancje niebezpieczne (papy, kity, masy hydroizolacyjne, płytki PCV zawierające azbest)
- 15 02 02* – sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania i ubrania ochronne zanieczyszczone substancjami niebezpiecznymi (ubrania robocze, maski, filtry zanieczyszczone azbestem)
- 20 01 35* – zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne zawierające niebezpieczne składniki (sprzęt gospodarstwa domowego zawierający izolacje azbestowe)

*) odpady niebezpieczne

Dla potrzeb użytkowników wojewódzkiej bazy danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest WBDA w oparciu o klasyfikację wyrobu zawierającego azbest

zamieszczoną w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest [Rozdz. 11.2., Lp. 53], przypisano danemu rodzajowi wyrobów kod powstającego odpadu niebezpiecznego. Zestawienie rodzajów wyrobów i powstających z nich odpadów zamieszczono w tablicy poniżej.

Nazwy wyrobów i kody odpowiadających im odpadów

Kod wyrobu	Rodzaj wyrobu zawierającego azbest	Kod odpadu powstającego z wyrobu	Jednostka	Przelicznik na [kg]
W1	Płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie	17 06 05*	m ² , kg	11
W2	Płyty azbestowo-cementowe faliste dla budownictwa	17 06 05*	m ² , kg	11
W3	Rury i złącza azbestowo-cementowe	17 06 05*	mb, kg	40
W4	Izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest	17 06 01*	m ³ , kg	300
W5	Wyroby cierne azbestowo-kauczukowe	16 01 11*	kg	
W6	Przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione (tkaniny i odzież ochronna)	15 02 02*	kg	
W7	Szczeliwa azbestowe	17 06 01*	kg	
W8	Taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki	17 06 01*	kg	
W9	Wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych	17 06 01*	kg	
W10	Papier, tektura	17 06 01*	m ² , kg	1,5
W11	Inne wyroby zawierające azbest, osobno nie wymienione		-	-
W11.1	otuliny azbestowo-cementowe,	17 06 01*	mb, kg	6
W11.2	kształtki azbestowo-cementowe budowlane (przewody wentylacyjne, podokienniki, osłony kanałów spalin)	17 06 05*	m ² , kg	15
W11.3	kształtki azbestowo-cementowe elektroizolacyjne	16 02 13*	kg	
W11.4	płytki PCV	17 09 03*	m ² , kg	5
W11.5	płyty ogniochronne	17 06 01*	m ² , kg	20
W11.6	papy, kity, i masy hydroizolacyjne	17 09 03*	kg	
W11.7	sprzęt gospodarstwa domowego	20 01 35*	kg	
W11.8	ubrania robocze, maski, filtry zanieczyszczone azbestem	15 02 02*	kg	
W11.9	inne wyżej niewymienione		m ² , m ³ , mb, kg	

Połączenie nazwy wyrobu z kodem powstającego z niego odpadu powinno wyeliminować nieścisłości często występujące w sprawozdaniach o wytworzonych odpadach zawierających azbest.

Najczęściej nieprawidłowo klasyfikowane są odpady płyt azbestowo-cementowych płaskich lub falistych jako materiały izolacyjne zawierające azbest, a nie materiały konstrukcyjne o kodzie 17 06 05*.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska [Rozdz. 11.2., Lp. 46], w rozdziale dotyczącym substancji, definiuje substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska. Do takich substancji zaliczono jedynie azbest oraz PCB (polichlorowane bifenyle), a następnie uzupełniono o wybrane środki ochrony roślin.

Substancje stwarzające szczególne zagrożenia dla środowiska, w tym wykorzystywany azbest i zawierające go wyroby muszą podlegać sukcesywnej eliminacji, nie mogą zatem być ponownie stosowane, co uniemożliwia odzysk odpadów azbestowych. Nie mogą być również przedmiotem obrotu, poza jednym wyjątkiem określonym w przepisach szczególnych.

Azbest jest również czynnikiem szkodliwym dla zdrowia, a jego chorobotwórcze działanie jest wynikiem wdychania włókien emitowanych do powietrza.

W rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 5 lipca 2004 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 86], azbest wymieniony jest w wykazie substancji rakotwórczych kategorii 1 (Wykaz 1A), dla których ustanowiono zakaz wprowadzania do obrotu detalicznego i nieodpłatnego przekazywania konsumentom.

Z uwagi na fakt, że obecnie nie uzyskała akceptacji żadna technologia unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest, jedyną stosowaną metodą jest unieszkodliwianie przez składowanie. Potwierdza to dokument referencyjny dotyczący najlepszych dostępnych technik dla postępowania z odpadami – „BAT for the Waste Treatment Industries” z sierpnia 2006 roku, formalnie przyjęty przez Komisję Europejską (IPPC, Reference Document on Best Available Techniques for the Waste Treatment Industries, strona internetowa <http://eippcb.jrc.es>).

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 3] określającym sposoby i warunki usuwania wyrobów zawierających azbest, wytwarzane odpady powinny być odpowiednio szczelnie opakowane lub zestalone z zastosowaniem cementu lub żywic organicznych, w sposób uniemożliwiający emisję włókien i pyłów azbestu do środowiska.

Zatem transport i składowanie odpadów prowadzone zgodnie z ustalonymi procedurami nie powinno stanowić narażenia na działanie azbestu dla pracowników wykonujących te czynności, czy zagrożenia dla środowiska.

Nie mniej pracodawcy zatrudniający pracowników przy czynnościach związanych z załadunkiem, transportem, rozładunkiem i deponowaniem na składowisku odpadów zawierających azbest obowiązani są do spełnienia szeregu wymogów określonych ustawą z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jednolity z 1998 r. z późn. zmianami) [Rozdz. 11.2., Lp. 29] wraz z aktami wykonawczymi.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 36] w wykazie substancji i preparatów o działaniu rakotwórczym i mutagennym wymienia azbest. Kontakt pracowników z takimi substancjami obowiązuje pracodawcę do prowadzenia rejestru prac, w których ten kontakt jest konieczny. Rejestr powinien zawierać:

- A. Wykaz procesów technologicznych i prac w kontakcie z azbestem, wyrobami lub odpadami zawierającymi azbest,
- B. Uzasadnienie konieczności wykonywania prac,
- C. Wykaz i opis stanowisk pracy, na których występuje narażenie na azbest,
- D. Liczbę pracowników pracujących w narażeniu, w tym liczbę kobiet,
- E. Rodzaj kontaktu z azbestem, wielkość narażenia i czas jego trwania.

Powyższe dane pracodawca jest obowiązany przekazać właściwemu państwowemu wojewódzkiemu inspektorowi sanitarnemu oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy niezwłocznie po rozpoczęciu działalności oraz corocznie w terminie do 15 stycznia na druku stanowiącym załącznik do wymienionego rozporządzenia.

Pracodawca jest obowiązany prowadzić rejestr pracowników narażonych na działanie azbestu i przechowywać go przez okres 40 lat po ustaniu narażenia, a w przypadku likwidacji zakładu pracy przekazać właściwemu państwowemu wojewódzkiemu inspektorowi sanitarnemu.

Centralny rejestr danych o narażeniu na substancje, preparaty, czynniki lub procesy technologiczne prowadzi Instytut Medycyny Pracy im. Prof. Dr J. Nofera w Łodzi, na podstawie danych przekazanych przez państwowych wojewódzkich inspektorów sanitarnych.

Pracodawca jest obowiązany przeszkolić pracowników w zakresie ryzyka dla zdrowia, wymagań higienicznych, konieczności używania środków ochrony indywidualnej, działań zapobiegających wypadkom.

Lekarz sprawujący profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikami jest obowiązany zapoznać się z warunkami ich pracy i posiadać udokumentowane informacje dotyczące wielkości narażenia na azbest.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 32] określa najwyższe dopuszczalne stężenie pyłów zawierających azbest w środowisku pracy, a rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. reguluje wykonywanie badań i pomiarów czynników szkodliwych w środowisku pracy [Rozdz. 11.2., Lp. 33].

Transport odpadów zawierających azbest

Obowiązek odpowiedniego przygotowania do transportu odpadów zawierających azbest spoczywa na wytwórcy odpadów. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 2 kwietnia 2004 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 3] należy uniemożliwić emisję azbestu do środowiska, w szczególności przez:

- szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1000 kg/m³;
- zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³;

- szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie;
- utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów w trakcie ich przygotowania do transportu;
- magazynowanie przygotowanych do transportu odpadów w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.

Opakowania powinny być oznakowane zgodnie z załącznikiem nr 2 do wymienionego rozporządzenia.

Zgodnie z ustawą o odpadach wytwórca odpadów transportujący je na składowisko nie jest zobowiązany do uzyskania zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów.

Natomiast posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie w zakresie transportu odpadów wydaje starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów.

Wniosek o zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów powinien zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do transportu, w przypadku gdy określenie rodzaju jest niewystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować dla środowiska, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
- oznaczenie obszaru prowadzenia działalności,
- wskazanie sposobu i środków transportu odpadów,
- przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie transportu odpadów,
- przewidywany okres wykonywania działalności w zakresie transportu odpadów.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez starostę właściwego ze względu na miejsce siedziby firmy, na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Zlecający usługę transportu odpadów jest obowiązany wskazać prowadzącemu taką działalność miejsce odbioru odpadów oraz posiadacza odpadów, do którego należy dostarczyć te odpady.

Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadów jest obowiązany dostarczyć te odpady do posiadacza, który został mu wskazany przez zlecającego usługę.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. w celu ich dalszego transportu odbywa się zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 24] z zastosowaniem „Karty przekazania odpadu” oraz podstawowej charakterystyki odpadu – sporządzonej przez wytwórcę lub posiadacza odpadów [Rozdz. 11.2., Lp. 14]. Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadów jest obowiązany poświadczyć na karcie przekazania odpadów

wystawionej przez posiadacza odpadów wykonanie usługi transportu pozostawiając sobie jeden egzemplarz karty.

Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadów prowadzi także ilościową i jakościową ewidencję odpadów z wykorzystaniem karty przekazania odpadów. Dopuszcza się możliwość sporządzenia zbiorczej karty przekazania odpadu, obejmującej odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie 1 miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego prowadzącego działalność w zakresie transportu odpadów temu samemu posiadaczowi odpadów.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

1. posiadanie „Karty przekazania odpadu” z potwierdzeniem przejęcia odpadu,
2. usunięcie ze skrzyni ładunkowej pojazdu elementów mogących uszkodzić opakowanie odpadów,
3. sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowania literą „a” [Rozdz. 11.2., Lp. 3],
4. sprawdzenie stabilności umocowania ładunku z odpadami w pojeździe.

Przy przewozach towarów (w tym odpadów) niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR).

W Oświadczeniu Rządowym z dnia 23 marca 2007 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) [Rozdz. 11.2., Lp. 75] w załączniku A Dział 3.3 zawiera przepisy szczególne dotyczące niektórych materiałów lub przedmiotów, w tym azbestu.

Zgodnie z zapisem w pozycji 168 azbest, który jest związany lepiszczem naturalnym lub sztucznym (np. cementem) w sposób uniemożliwiający uwolnienie podczas przewozu włókien azbestu łatwych do wchłaniania drogą oddechową nie podlega przepisom ADR. Wyroby zawierające azbest, które nie spełniają powyższego warunku, nie podlegają przepisom ADR, jeżeli są zapakowane w taki sposób, że nie jest możliwa emisja włókien azbestu.

Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą.

Ładunek opakowanych odpadów (palet lub pakietów zawiniętych w folię, kontenerów jednokrotnego użytku typu big-bag) do dokładnie oczyszczonej skrzyni ładunkowej pojazdu, a następnie ich rozładunek powinien odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika. Brak odpowiedniego oznakowania odpadów zawierających azbest lub uszkodzone opakowanie przy załadunku stanowią powód odmowy przyjęcia przesyłki odpadów. Pakiety z opadami powinny być ułożone i umocowane na samochodzie w sposób uniemożliwiający ich przesuwanie się w czasie przewozu lub wypadnięcie z pojazdu, a cały ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem.

W razie stwierdzenia po wyładunku pozostałości po przewożonych odpadach należy niezwłocznie je usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

Składowanie odpadów zawierających azbest

Jak już wspomniano jedyną ogólnie akceptowaną i stosowaną metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest składowanie.

W ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach [Rozdz. 11.2., Lp. 8] określono wymogi postępowania z odpadami oraz wymogi formalne dla wszystkich posiadaczy odpadów na etapie ich wytwarzania, zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania, w tym składowania, a także wymagania techniczne i organizacyjne dotyczące składowisk odpadów.

W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane [Rozdz. 11.2., Lp. 60] składowiska odpadów definiowane są jako budowle. Dla składowiska odpadów wymagane jest uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, które muszą być uwzględnione w projekcie budowlanym, podlegającym zatwierdzeniu w decyzji o pozwoleniu na budowę.

Szczegółowe wymagania dotyczące lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia dla poszczególnych typów składowisk określone są w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 15]. Składowiska odpadów niebezpiecznych oraz składowiska odpadów innych niż niebezpieczne nie mogą być lokalizowane:

- w strefach zasilania głównych i użytkowych zbiorników wód podziemnych (GZWP, UZWP),
- na obszarach otulin parków narodowych i rezerwatów,
- na obszarach lasów ochronnych,
- w dolinach rzek, w pobliżu zbiorników wód śródlądowych, na terenach źródliskowych, bagiennych i podmokłych, w obszarach mis jeziornych i ich strefach krawędziowych, na obszarach bezpośredniego bądź potencjalnego zagrożenia powodzią w rozumieniu przepisów ustawy – Prawo wodne (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz.2019, z późn. zm.),
- w strefach osuwisk i zapadlisk terenu, w tym powstałych w wyniku zjawisk krasowych oraz zagrożonych lawinami,
- na terenach o nachyleniu powyżej 10o,
- na terenach zaangażowanych glaciektonicznie lub tektonicznie, poprzecinanych uskokami, spękanymi lub uszczelinowanymi,
- na terenach wychodni skał zwięzłych porowatych, skrasowiałych i skawernowanych,
- na glebach klas bonitacji I-II,
- na terenach, na których mogą wystąpić deformacje ich powierzchni na skutek szkód górniczych,
- na obszarach ochrony uzdrowiskowej,
- na obszarach górniczych utworzonych dla kopalin leczniczych,
- na obszarach określonych w przepisach odrębnych.

Minimalna odległość składowiska odpadów niebezpiecznych od budynków mieszkalnych, budynków zamieszkania zbiorowego i budynków użyteczności publicznej w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, mierzona od krawędzi kwatery składowiska ustalana jest zgodnie z raportem o oddziaływaniu

na środowisko [Rozdz. 11.2., Lp. 47].

Przepisy odnośnie badań hydrologicznych i geologicznych na obszarze planowanego składowiska odpadów oraz wyposażenia składowiska w system drenażu wód odciekowych nie dotyczą składowiska odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, pochodzących z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oznaczonych w katalogu odpadów kodami 17 06 01* i 17 06 05*.

Składowiska odpadów lub wydzielone kwatery na terenie innych składowisk przeznaczone do wyłącznego składowania wymienionych odpadów w postaci nieprzekształconej, buduje się w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się. Powierzchnia kwater przeznaczonych do składowania odpadów niebezpiecznych nie powinna przekraczać 2 500 m².

Na składowisku posiadającym wydzielone kwatery, odpady zawierające azbest powinny być składowane selektywnie, w sposób uniemożliwiający kontakt tych odpadów z innymi odpadami, a miejsce składowania powinno być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska.

Odpady o kodach 17 06 01* i 17 06 05* mogą być składowane razem w jednej kwaterze.

Składowisko odpadów wykonuje się w sposób uniemożliwiający dostęp osób nieuprawnionych oraz nielegalne składowanie odpadów. Składowisko otacza się pasem zieleni złożonym z drzew i krzewów, w celu ograniczenia do minimum niedogodności i zagrożeń powstających w wyniku emisji pyłów, hałasu i ruchu drogowego, a także działalności zwierząt. Minimalna szerokość pasa zieleni wynosi 10 m, a jego usytuowanie uzależnia się od uciążliwości i lokalizacji składowiska.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 13] nie prowadzi się monitoringu składowisk do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest o kodach 17 06 01* i 17 06 05*.

W oparciu o ustawę o odpadach budowa i uruchomienie składowiska wymaga:

- uzyskania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- uzyskania pozwolenia na budowę,
- wyznaczenia kierownika składowiska posiadającego świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami,
- zatwierdzenia instrukcji eksploatacji składowiska,
- uzyskania pozwolenia na użytkowanie składowiska odpadów.

Pozwolenie na użytkowanie składowiska odpadów (zaliczonego do kategorii XXII obiektów budowlanych [Rozdz. 11.2., Lp. 60]) można uzyskać po zatwierdzeniu instrukcji eksploatacji i po pozytywnym wyniku kontroli przeprowadzonej przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska. Instrukcję eksploatacji składowiska odpadów niebezpiecznych zatwierdza, w drodze decyzji marszałek województwa, w której określa (dla odpadów zawierających azbest):

- typ składowiska odpadów,
- w razie potrzeby wydzielone części składowiska odpadów innych niż niebezpieczne, na których mogą być składowane określone rodzaje odpadów niebezpiecznych,
- rodzaje odpadów dopuszczonych do składowania,

-
- urządzenia techniczne niezbędne do prawidłowego funkcjonowania składowiska,
 - sposób składowania odpadów,
 - rodzaj i grubość stosowanej warstwy izolacyjnej,
 - godziny otwarcia składowiska odpadów,
 - sposób zabezpieczenia przed dostępem osób nieuprawnionych,
 - procedury przyjęcia odpadów na składowisko,
 - sposób prowadzenia dokumentacji dotyczącej eksploatacji składowiska.

Dla składowisk o zdolności przyjmowania ponad 10 Mg odpadów na dobę lub o całkowitej pojemności ponad 25 000 Mg wymagane jest uzyskanie pozwolenia zintegrowanego na ich prowadzenie [Rozdz. 11.2., Lp. 47].

Lokalizację składowisk w układzie wojewódzkim przedstawiono na mapce poniżej, a wykaz składowisk istniejących i projektowanych w tabeli.

Według informacji z urzędów marszałkowskich oraz przekazanych przez zarządzających składowiskami w 2008 r. w kraju czynnych jest 26 składowisk ogólnodostępnych, w tym wydzielone kwatery, na których deponowane są odpady zawierające azbest i 4 składowiska wykorzystywane wyłącznie przez właścicieli – zakłady przemysłowe. W najbliższych latach planuje się oddanie do użytkowania 4 składowisk lub kwater o pojemności 114 240 m³ oraz rozbudowę jednego składowiska.

Aktualny wykaz funkcjonujących składowisk oraz projektowanych do uruchomienia w latach następnych przedstawiono w tabeli.

Lokalizacja składowisk w układzie wojewódzkim

Istniejące i projektowane składowiska odpadów zawierających azbest w układzie wojewódzkim według stanu na wrzesień 2008 roku

Lp	Nazwa i lokalizacja składowiska	Nazwa i adres zarządzającego składowiskiem	Wolna pojemność składowiska [m ³]	Planowana pojemność składowisk [m ³]
WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE				
1	Składowisko Odpadów Przemysłowych, ul. Górnicza, Wałbrzych	Mo-Bruk, Korzenna 214, 33-322 Korzenna	102 730	--
2	Zakład Godzikowice, ul. Stalowa 12, gm. Oława	Dolnośląska Korporacja Ekologiczna Spółka z o.o., ul. Kopalniana 7, 59-101 Polkowice	500	--
3	Składowisko odpadów w Marcinowie, gm. Trzebnica	Urząd Miasta Trzebnica, ul. Piłsudskiego 1, 55-100 Trzebnica	10 000	
4	Teren KGHM „Polska Miedź” w Lubinie Oddział Huta Miedzi Głogów	KGHM „Polska Miedź” S.A. w Lubinie Oddział Huta Miedzi Głogów	Wykorzystywane przez właściciela	--
WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE				
5	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych, Małociechowo, gm. Pruszcz,	„ECO-POL” Sp. z o.o., ul. Dworcowa 9, 86-120 Pruszcz	13 840	Rozbudowa na pow. 1,977 ha
6	Teren ANWIL, Włocławek	ANWIL S.A., ul. Toruńska 222, 87-805 Włocławek	Wykorzystywane przez właściciela	--
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE				
7	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Poniatowa Wieś, gm. Poniatowa	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o., ul. Młodzieżowa 4, 24-320 Poniatowa	1 500	--
8	Składowisko Piaski Zarzecze 2, Kraśnik	Przedsiębiorstwo Usług Wodno-Budowlanych WOD-BUD Sp z o.o., ul. Piłsudskiego 12/1, 23-200 Kraśnik	149 930	--
WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE				
9	Składowisko Odpadów Azbestowych, Chrościk, gm. M. Gorzów Wielkopolski	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Teatralna 49, 66-400 Gorzów Wielkopolski	29 320	--
WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE				
10	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Jadwinówka, gm. Radomsko	Metalurgia S.A., ul. Reymonta 62, 97-500 Radomsko	28 960	--
11	„Bagno-Lubień” – teren Elektrowni Bełchatów S.A.	Elektrownia Bełchatów S.A. z/s w Rogowcu	Wykorzystywane przez właściciela	--

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE				
12	Ujków Stary, ul. Osadowa, gm. Bolesław (dla województwa małopolskiego)	Zakład Gospodarki Komunalnej „Bolesław” Sp. z o.o., ul. Osadowa 1, 32-329 Bolesław	60 540	--
13	Składowisko Odpadów „Za rzeką Białą” Tarnów	Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o.o., ul. Kwiatkowskiego 8, 33-101 Tarnów	13 780	--
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE				
14 P	Kwatera do magazynowania tymczasowego, Rachocin, gm. Sierpc (dla powiatu i miasta Sierpc)	Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, ul. Traugutta 33, 09-200 Sierpc	5	45 000
WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE				
Brak składowisk				
WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE				
15	Składowisko Odpadów w Młynach, gm. Radymno	Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno Skołoszów 341, 37-550 Radymno	36 828	--
16	Składowisko Odpadów, Pysznica, gm. Pysznica (dla gminy)	Gminny Zakład Komunalny, ul. Wolności 295, 37-403 Pysznica	969	--
P	Kozodrza, gm. Ostrów	Zakład Usług Komunalnych w Ostrowie	--	17 740
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE				
17	Składowisko Odpadów Miastkowo, pow. Łomża (dla m. Łomża i gminy Miastkowo)	MPGKiM , Łomża, ul. Poznańska 141	700	--
18	Składowisko odpadów budowlanych zawierających azbest na terenie składowiska odpadów komunalnych w m. Korytki, gm. Jedwabne	Komunalny Zakład Budżetowy, ul. Mickiewicza 4, 18-420 Jedwabne	20 000	II etap 21 500
WOJEWÓDZTWO POMORSKIE				
19	Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Bierkowie, gm. Słupsk (dla powiatu słupskiego)	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Słupsku, ul. Szczecińska 112, 76-200 Słupsk	14 380	--
20	Składowisko Odpadów w Gilwie Małej, gm. Kwidzyn	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., Gilwa Mała 8, 82-500 Kwidzyn	58 360	
WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE				
21	Składowisko odpadów zawierających azbest, Knurów, Szybowa 44	PPHU „Komart” Sp. z o.o., ul. Szpitalna 7, 44-194 Knurów	284 740	--

P	Składowisko odpadów komunalnych, Świętochłowice – teren po eksploatacji hałdy Huty „Florian”	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o., ul. Łagiewnicka 76, 41-608 Świętochłowice	- -	30 000
22	Składowisko odpadów na terenie Koksowni „Przyjaźń”, Dąbrowa Górnicza	Koksownia „Przyjaźń” Sp. z o.o., ul. Koksownicza 1, Dąbrowa Górnicza	186	--
23	Wydzielona kwatera na odpady o kodzie 17 06 905*, Jastrzębie Zdrój, ul. Dębiny 36	Cofinco-Poland Sp. z o.o., ul. Graniczna 29, 40-956 Katowice,	16 000	
24	Teren Oczyszczalni Ścieków Deszczowo-Przemysłowych Huty Katowice, Dąbrowa Górnicza	MITTAL STEEL POLAND SA, Oddział w Dąbrowie Górniczej, ul. Piłsudskiego 92	Wykorzystywane przez właściciela	
WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE				
25	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Dobrów, gm. Tuczępy	Środowisko i Innowacje Sp. z o.o., Dobrów 8, 28-142 Tuczępy	163 440	--
WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE				
26	Składowisko odpadów zawierających azbest Półwieś, gm. Zalewo	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o., ul. 3-go Maja 8, 14-100 Ostróda	19 500	--
27	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., Elbląg (odpady z m. Elbląga)	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Szańcowa 1, 82-300 Elbląg	3 984	--
WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE				
28	Składowisko odpadów niebezpiecznych, Konin, ul. Sulańska 11	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Sulańska 11, 62-510 Konin	162 990	--
WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE				
29	Zakład Odzysku Odpadów, Sianów	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o., ul. Komunalna 5, 75-724 Koszalin	15 685	--
30	Składowisko odpadów, Dalsze, gm. Myślibórz	„Eko-Myśl” Sp. z o.o., Dalsze 36, 74-300 Myślibórz	Odmowa informacji	--
RAZEM			1 208 862	114 240

P – projektowane

Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane na składowisko lub kwaterę przeznaczoną do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest przekazywane są następnemu posiadaczowi odpadów – zarządzającemu składowiskiem, który potwierdza ten fakt na „Karcie przekazania odpadu”.

Kierownik składowiska, zgodnie z ustawą o odpadach [Rozdz. 11.2., Lp. 8], powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami i m.in. obowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości i rodzaju odpadów przyjmowanych na składowisko.

Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy:

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie w „Karcie przekazania odpadów” przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- odbiór podstawowej charakterystyki odpadów i przechowywanie do czasu zamknięcia składowiska [Rozdz. 11.2., Lp. 14],
- sporządzanie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko oraz przekazanie marszałkowi województwa właściwemu ze względu na miejsce unieszkodliwiania na odpowiednim formularzu zamieszczonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 24],
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest,
- zapewnienie deponowania odpadów w sposób nie powodujący uszkodzenia opakowań odpadów,
- racjonalnie wykorzystanie pojemności eksploatacyjnej składowiska
- utrzymywanie i eksploatowanie składowiska odpadów w sposób zapewniający właściwe funkcjonowanie urządzeń technicznych oraz stosowanie się do wymagań sanitarnych, bezpieczeństwa i higieny pracy, przeciwpożarowych, a także zasad ochrony środowiska, zgodnie z zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska odpadów.

Czynności związane z deponowaniem odpadów zawierających azbest należy wykonywać w sposób zabezpieczający przed emisją włókien i pyłu azbestowego do powietrza, a podstawowym zadaniem jest niedopuszczenie do rozszczelnienia opakowań odpadów. Opakowania z odpadami należy zdejmować z pojazdu przy użyciu urządzeń dźwigowych i ostrożnie układać w kwaterze składowiska zgodnie z technologią zatwierdzoną w instrukcji eksploatacji składowiska, uwzględniając racjonalne wykorzystanie pojemności obiektu.

Niedopuszczalne jest zrzucanie lub wysypywanie odpadów z samochodów, kompaktowanie odpadów zawierających azbest, ani poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów.

Warstwa zdeponowanych pakietów odpadów powinna być zabezpieczona przed uszkodzeniem opakowań przez przykrycie folią lub warstwą gruntu o grubości około 5 cm.

Za zdeponowanie odpadów zawierających azbest, zarządzający składowiskiem obecnie nie pobiera opłaty za korzystanie ze środowiska.

Po zakończeniu składowania odpadów na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem lub odpadami zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 marca 2006 r. w sprawie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów poza instalacjami i urządzeniami [Rozdz. 11.2., Lp. 16] do poziomu terenu,

zarządzający składowiskiem powinien złożyć wniosek do właściwego organu w celu uzyskania zgody na zamknięcie składowiska lub jego wydzielonej części.

Zgodę na zamknięcie składowiska odpadów niebezpiecznych wydaje w drodze decyzji wojewoda po przeprowadzeniu kontroli składowiska przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Na koronie składowisk, w tym odpadów niebezpiecznych nie mogą być wykonywane przez okres 50 lat od dnia zamknięcia składowiska budynki, wykopy, instalacje naziemne i podziemne, z wyłączeniem instalacji związanych z funkcjonowaniem składowiska.

Przepisów wymienionego rozporządzenia nie stosuje się do warunków technicznych budowy i eksploatacji składowisk odpadów w górotworze, w tym w podziemnych wyrobiskach górniczych; regulują to przepisy prawa geologicznego i górniczego.

Na podstawie ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze [Rozdz. 11.2., Lp. 69], rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2005 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 17] określa szczegółowe wymagania dla poszczególnych typów podziemnych składowisk w zakresie ich lokalizacji, eksploatacji, zamknięcia oraz monitoringu. W rozporządzeniu określone są odrębnie wymagania dotyczące składowiska podziemnego odpadów niebezpiecznych, na którym są składowane wyłącznie odpady oznaczone kodami: 17 06 01* i 17 06 05*. Składowanie tych odpadów prowadzić należy ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników, związanej z emisją włókien azbestowych.

Eksploatację składowiska podziemnego odpadów niebezpiecznych prowadzi się z zastosowaniem najlepszych dostępnych technik.

10 Kierunki działalności informacyjno-edukacyjnej w gminach i powiatach w zakresie problematyki związanej z azbestem

Usuwanie materiałów zawierających azbest oraz odpadów azbestowych to zadanie rodzące nie tylko poważne problemy ekonomiczne, ale również społeczne. Zdają sobie z tego sprawę wszyscy, którzy formułują konkretne programy na poziomie lokalnym.

Do dnia dzisiejszego nie udało się ustalić rzeczywistej ilości wyrobów zawierających azbest, ich stanu technicznego i rozmieszczenia terytorialnego. W konsekwencji nie zrealizowano w pełni zadania zawartego w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Wpływ na taki stan rzeczy miało kilka czynników, m.in. niedostateczna współpraca administracji rządowej i samorządowej. Należy jednak wskazać również na brak skutecznej – na poziomie gmin i powiatów – polityki informacyjnej, brak wykorzystania możliwych instrumentów promocji „Programu...” oraz niedostateczną wiedzę społeczną zarówno o problemach, jakie wynikają ze stosowania wyrobów zawierających azbest, jak i możliwościach zastosowania skutecznych rozwiązań. Zmiana istniejącego stanu rzeczy wymaga podjęcia konkretnych działań informacyjno-edukacyjnych.

Informacja kierowana do mieszkańców gmin i powiatów musi być stała, docierająca do wszystkich grup społecznych, zrozumiała i wyprzedzająca powstawanie nieprawdziwych opinii prowadzących do lekceważenia lub wyolbrzymiania wpływu azbestu na środowisko. Jeśli polityka informacyjna ma przynosić oczekiwane efekty, nie można zapominać o przepływie komunikatów w przeciwnym kierunku – od społeczności gminnej lub powiatowej do władz. Dwustronny przepływ informacji niezbędny jest dla samego procesu komunikowania. Dopiero znając reakcje odbiorców można zaplanować, zrealizować – i w razie konieczności zmodyfikować – działalność informacyjną.

W każdym lokalnym – formułowanym na poziomie gminy lub powiatu – programie usuwania wyrobów zawierających azbest znajdują się zapisy o potrzebie prowadzenia kampanii informacyjno-edukacyjnej. Za ważny segment odbiorców informacji o programie uznaje się zazwyczaj – obok właścicieli obiektów i przedsiębiorców – media lokalne oraz organizacje społeczne, stowarzyszenia, fundacje zainteresowane działalnością proekologiczną. Według autorów lokalnych programów, uwzględnienie potrzeb informacyjno-edukacyjnych winno doprowadzić do zmiany nastawienia, pobudzenia inicjatyw społecznych, czy przedstawienia opinii – odnoszących się do konkretnej strategii usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Trzeba stwierdzić, że większość tego rodzaju zapisów było zbyt ogólnikowych. Poza dyskusją jest sens pozyskania – jako sojuszników do realizacji gminnych lub powiatowych programów – lokalnej prasy, radia lokalnego bądź telewizji kablowej. Nie uwzględnia się jednak komunikacyjnej roli parafii, szkoły, ośrodka kultury, przychodni lekarskiej gromadzących codziennie ludzi. Problematyka usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest powinna być elementem edukacji ekologicznej w szkołach różnych typów, co wymaga przygotowania i rozpowszechnienia odpowiednich materiałów.

Najbardziej typowym i najtańszym sposobem dotarcia do odbiorców jest informacja elektroniczna. Na stronach internetowych wielu urzędów gmin oraz starostw powiatowych publikuje się odpowiednie, wyodrębnione opracowania poświęcone szkodliwości i konieczności usuwania azbestu (standardowo zawierające:

akty prawne dotyczące obowiązków postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz regulujące sposób bezpiecznej ich eksploatacji, usuwania i unieszkodliwiania; informacje o zagrożeniach powodowanych przez azbest; informacje o działaniach gminy/powiatu podejmowanych w celu usuwania azbestu i uzyskanych efektach; wzory wniosków na dofinansowanie odbioru i składowanie odpadów; wykaz firm posiadających uprawnienia do usuwania wyrobów zawierających azbest i transportu powstałych odpadów). Pełną wiedzę o skuteczności zastosowanego modelu informacyjnego może jednak dostarczyć wyłącznie umożliwienie odbiorcom zadawania pytań drogą elektroniczną lub udostępnienie im tematycznego forum dyskusyjnego, jako platformy formułowania opinii i uwag. Podstawowym niedostatkim komunikacji w Internecie jest jej jednokierunkowość, która (poza rejestracją liczby osób wchodzących na konkretną stronę) nie pozwala uznać tej komunikacji za instrument ewentualnej weryfikacji (lub przynajmniej jako skuteczne narzędzie oceny akceptacji społecznej i uzyskanego poparcia) „Programu...”.

Skuteczność każdej komunikacji między władzą a społecznością lokalną zależy w dużej mierze od informacji na tradycyjnych nośnikach. Stąd większość gminnych/powiatowych programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest wskazuje na potrzebę rozpowszechniania broszur, ulotek, plakatów itp. Podstawowym błędem jest planowanie publikacji i kolportażu różnego rodzaju druków jako elementu ogólnie definiowanej działalności informacyjno-edukacyjnej. Tymczasem kierowanie środków finansowych na promocję winno uwzględniać schemat działania, w którym potrzeby informacyjne wyczerpuje wyraźnie wyodrębniona grupa instrumentów (np. strona internetowa, broszura informacyjna), a inna grupa instrumentów (np. ulotka, plakat) dopełnia proponowane treści o jasno sformułowany kod pozawerbalny (wizualny). Brakuje zarówno doświadczeń, jak prób komplementarnego spojrzenia na potrzeby odbiorców. Mnożenie narzędzi oddziaływania bywa dla osób odpowiedzialnych za działalność informacyjno-edukacyjną w gminach/powiatach równoznaczne z powielaniem tych samych treści, a nie z potrzebą dialogu ze społeczeństwem. Powodem są zapewne ograniczenia środków finansowych kierowanych na kampanię informacyjno-edukacyjną. Pomijanie jednak wymogów zbudowania wyraźnego kodu wizualnego dla lokalnego programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest może osłabić oddziaływanie tej kampanii. Jest to tym ważniejsze, że z jednej strony kieruje się komunikaty do odbiorcy przyzwyczajonego do percepcji przede wszystkim przekazów wizualnych, a nie werbalnych – z drugiej zaś musi się brać pod uwagę niemożność skondensowanego zredagowania tych treści, które odnoszą się do ekonomiczno-prawnych aspektów „Programu...” W żadnej lokalnej strategii informacyjno-edukacyjnej nie zaproponowano identyfikacji podejmowanych działań poprzez upowszechnienie rozpoznawalnego znaku – logotypu. Wydaje się, że taki logotyp mógłby z powodzeniem funkcjonować w wielu wariantach (banery, plansze, flagi), z możliwością eksponowania w miejscach spotkań (stadiony, estrady – podczas wydarzeń artystycznych lub festynów organizowanych w plenerze).

Należy podkreślić rolę mediów lokalnych jako partnerów konkretnych programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. W programach gminnych/powiatowych media lokalne wydają się jawić jako grupa spójna i zwarta. Tymczasem inne cele realizuje prasa samorządowa (która winna przedstawiać stanowisko władz i sukcesywnie informować o harmonogramie i aspektach finansowych programu), inne zaś prasa spółdzielcza (której głównym przedmiotem zainteresowania będą obowiązki mieszkańców i zarządców budynków). Warto także

dostrzec, że prasa parafialna jest sojusznikiem w sferze nie tylko upowszechniania informacji, ale wskazywania na społeczne, misyjne niejako aspekty ochrony środowiska. Wreszcie, nie wolno pomijać szans oddziaływania prasy szkolnej, naturalnego partnera w kształtowaniu pozytywnych postaw ekologicznych dzieci i młodzieży. Uwzględnienie odrębności konkretnych tytułów lokalnych doprowadzi do uszczegółowienia celów kampanii informacyjno-edukacyjnej. Podobne myślenie o strategii winno obowiązywać przy programowaniu treści kierowanych do radia i telewizji oraz (najbardziej dynamicznie rozwijających się) mediów elektronicznych. Błędne jest niedostrzeganie podgrup mediów lokalnych o charakterze ściśle środowiskowym, a zatem dających szanse docierania do bardzo sprecyzowanej grupy odbiorców.

Trudno mówić o realizacji „Programu...” na poziomie gminy/powiatu (ale również w skali ogólnokrajowej) bez odpowiednio przeprowadzonych działań edukacyjnych. Wskazuje się zazwyczaj na potrzebę połączenia edukacji formalnej (obejmującej kształcenie dzieci, młodzieży i dorosłych na wszystkich szczeblach edukacyjnych – w placówkach kształcenia) oraz nieformalnej (kreowanej wspólnie z organizacjami, stowarzyszeniami, fundacjami uwzględniającymi w działalności statutowej promowanie postaw proekologicznych). Edukacja formalna odbywa się w oparciu o konkretne treści programowe (realizowane na zajęciach, podczas warsztatów, przekazywanych w formie wykładów i prelekcji), nieformalna obejmuje konkursy, wycieczki, festyny, czy różne rodzaje imprez. W lokalnych programach usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest definiuje się potrzeby mogące odnosić się np. do poszerzenia programu różnych bloków zajęć lub wprowadzenia ścieżek przedmiotowych. Skuteczność konkretnych działań edukacyjnych w tej samej mierze zależy od adresatów (dzieci, młodzież), co i instytucji pośredniczących. Najważniejszym sojusznikiem w realizacji tych elementów kampanii informacyjno-edukacyjnej, które są kierowane do dzieci i młodzieży powinny być kuratoria oświaty (poprzez swoje delegatury i konkretnych wizytatorów). Skuteczne zainteresowanie pracowników nadzoru pedagogicznego problematyką edukacji w zakresie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest gwarantuje zarówno zwiększenie oddziaływania konkretnej strategii promocyjnej, jak i budowę trwałych relacji partnerskich, które będą skutkowały pozytywnie na realizację gminnych lub powiatowych programów.

Pomija się szanse, jakie daje wolontariat młodzieży szkolnej i akademickiej. Uczniowie starszych klas szkół ponadgimnazjalnych oraz studenci powinni być inspirowani do pomocy zwłaszcza w tworzeniu, uzupełnianiu i weryfikacji baz danych o wyrobach azbestowych w konkretnej przestrzeni lokalnej. Dla słuchaczy szkół policealnych o specjalnościach związanych z ochroną środowiska i studentów wybranych kierunków można przygotować ponadto ofertę praktyk zawodowych, bezpośrednio związanych z różnymi aspektami „Programu...”.

Być może najbardziej poważnym błędem w myśleniu o możliwych kierunkach działalności informacyjno-edukacyjnej w gminach i powiatach jest przyjęcie z góry stanowiska, że formowanie i czynienie skutecznym tego programu zależy wyłącznie od władz gminy/powiatu. Tymczasem określone instrumenty oddziaływania są w mocy wykreować partnerzy gminy/powiatu w realizacji programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Najważniejszymi z nich są przedsiębiorcy zaangażowani w realizację określonych elementów programu. Wydaje się, że nie wykorzystują oni szansy, aby wykreować instrumenty wsparcia eksperckiego inne niż tylko technologiczne, logistyczne lub prawne. Powinni wspomagać realizację określonych projektów informacyjno-edukacyjnych (np. poprzez sponsorowanie

konkursów o tematyce ekologicznej dla dzieci i młodzieży, współfinansowanie ulotek, broszur, plakatów), ale przede wszystkim stosować przemyślane, celowe działania lobbystyczne, kierowane do środowisk opiniotwórczych w obrębie społeczności lokalnej. Z jednej strony, dzięki przedsiębiorcom – partnerom do prowadzenia polityki informacyjnej, władze gminne/powiatowe mają szanse zwielokrotnić zasięg oddziaływania programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Z drugiej strony, przedsiębiorcy stają się aktywnymi uczestnikami gry informacyjno-edukacyjnej, zyskując dodatkowe instrumenty realizacji własnych (ale powiązanych z zadaniami władz gminy/powiatu) celów. W schemacie komunikacji władza lokalna – odbiorcy treści informacyjno-edukacyjnych dotyczących usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest należy w większym stopniu uwzględnić współpracę z grupami ekspertów, które mogą wspomóc realizację polityki gmin/powiatów w tym zakresie.

Realizacja przedstawionych powyżej działań, w zakresie upowszechnienia w społecznościach lokalnych wiedzy o podstawowych zasadach postępowania z wyrobami zawierającymi azbest i zagrożeniach płynących z lekceważenia problemu wynikającego z niewłaściwej eksploatacji tych wyrobów, powinna spowodować zaangażowanie mieszkańców gmin/ powiatów w proces oczyszczania kraju z azbestu.

Zdaniem autorów niniejszego poradnika, który trafił do wszystkich gmin i powiatów, będzie on stanowił istotne ogniwo w procesie informacyjno-edukacyjnym zarówno użytkowników wyrobów zawierających azbest, jak i pracowników administracji publicznej.

11 Obowiązujące akty prawne dotyczące problematyki azbestu

Omówienie analizy tych aktów

Dla potrzeb użytkowników wyrobów zawierających azbest, a także pracowników organów administracji samorządowej oraz szerokiej rzeszy osób pracujących w usługach dla właścicieli i zarządców nieruchomości zawierających azbest – dokonany został przegląd obowiązujących w tym obszarze regulacji prawnych. Przeglądem objęto:

- przepisy i akty prawne Unii Europejskiej,
- przepisy i akty prawne krajowe.

W czasie przeglądu zostały uporządkowane i zaktualizowane spisy aktów prawnych Unii Europejskiej i Polski, obejmujących problematykę dotyczącą azbestu według stanu prawnego na dzień 30 września 2008 roku. W wyniku tych prac sporządzone zostały dwa wykazy obowiązujących aktualnie przepisów. Są one załącznikami do niniejszego rozdziału poradnika:

- załącznik 1 – akty normatywne Unii Europejskiej regulujące tematykę związaną z azbestem,
- załącznik 2 – krajowe akty normatywne regulujące tematykę związaną z azbestem.

Spis aktów normatywnych Unii Europejskiej obejmuje 22 pozycje.

Spis aktów normatywnych krajowych obejmuje 98 pozycji.

W stosunku do wszystkich wcześniej publikowanych krajowych wykazów oraz spisów aktów prawnych dotyczących problematyki azbestu – obecne wykazy przepisów krajowych obejmują znacznie większą ich ilość. Są tego dwa główne powody:

- rozszerzenie ilości przepisów o tematykę legislacyjną dotyczącą substancji niebezpiecznych i rakotwórczych. W poprzednim okresie uznawano, że akt prawny dotyczy azbestu, jeżeli w treści występowało określenie „azbest”,
- rozszerzenie ilości przepisów poza tematykę dotyczącą budownictwa, materiałów budowlanych oraz ich odpadów – stanowiącą poprzednio główny obszar legislacyjny.

Budownictwo i materiały budowlane stanowią nadal największe potencjalne zagrożenie emisją azbestu do środowiska z uwagi na dużą ilość zabudowanych wyrobów oraz postępującą, z upływem czasu ich degradację.

Wykaz przepisów ujętych w załączniku 2 – krajowe akty normatywne został zbudowany w taki sposób, aby użytkownik nie tylko znał podstawę i źródło aktu prawnego, ale – przez krótki opis w rubryce „przedmiot regulacji” – mógł uzyskać syntetyczną informację dotyczącą treści przepisu.

Natomiast wykaz aktów normatywnych Unii Europejskiej ujętych w załączniku 1, przeznaczony jest dla tych, którzy śledzą kierunki, zakres i rozwój legislacji dotyczącej problematyki azbestu w Unii Europejskiej. Ponadto przepisy te stanowią podstawę odniesienia dla implementacji w polskim systemie prawnym.

Z przedstawionych wykazów aktów prawnych każdy czytelnik, a w tym przypadku użytkownik takiego spisu, będzie miał możliwość znalezienia i wykorzystania właściwego i poszukiwanego przez niego aktu prawnego. Trzeba jednak wyraźnie stwierdzić, że procesy legislacyjne zarówno w Unii Europejskiej, jak i w kraju będą trwały i rozwijały się nadal. Dlatego użytkownicy takich wykazów, szczególnie będący

pracownikami organów samorządu terytorialnego, powinni na bieżąco śledzić publikowane nowe akty prawne.

Analiza aktów prawnych funkcjonujących w Unii Europejskiej i Polsce wskazuje na potrzebę kontynuowania w kraju prac legislacyjnych dotyczących zagadnień związanych z eksploatacją i usuwaniem wyrobów zawierających azbest. Wnioski w tym zakresie zostały przez autorów poradnika przekazane zainteresowanym organom administracji publicznej.

11.1. AKTY NORMATYWNE UNII EUROPEJSKIEJ REGULUJĄCE TEMATYKĘ ZWIĄZANĄ Z AZBESTEM

<u>Lp.</u>	<u>Rodzaj aktu normatywnego</u>	<u>Tytuł aktu normatywnego</u>	<u>Przedmiot regulacji</u>	<u>Uwagi</u>
I. Zasady pracy z azbestem				
1.	Dyrektywa Rady 83/477/EWG z dnia 19 września 1983 r.¹ (druga dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 8 dyrektywy 80/1107/EWG, Dz. U. UE L 263, z dnia 24 września 1983 r., s. 25), wersja skonsolidowana	w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy	Dyrektywa ma na celu ochronę pracowników przed zagrożeniem zdrowia, łącznie z zapobieganiem takiemu zagrożeniu wynikającemu lub mogącemu wynikać z narażenia na działanie azbestu w miejscu pracy. Ustanawia ona dopuszczalne wartości oraz inne szczegółowe wymagania (m.in. plany pracy, szkolenia dla pracowników, wskazówki do medycznej oceny pracowników, rejestr pracowników wykonujących pracę przy azbestie, rejestr znanych przypadków azbestozy i mezoteliomy). Dyrektywa określa wymagania wobec pracodawcy dotyczące informowania o obecności azbestu w budynku lub instalacji osób, które mogą być narażone na azbest w wyniku używania, konserwacji lub innych prac. Pracodawcy zobowiązani są do prowadzenia specjalnych szkoleń dla pracowników, którzy są lub mogą być narażeni na azbest. Przed pracami rozbiórkowymi lub usuwania azbestu firmy muszą wykazać się umiejętnościami w tej dziedzinie. Państwa członkowskie, po odpowiednich konsultacjach, wydadzą praktyczne wskazówki do określania narażenia sporadycznego i o niskiej intensywności, o których mowa w Dyrektywie. Dyrektywę stosuje się do: - transportu morskiego; - transportu lotniczego.	Zmieniona przez dyrektywy: 91/382 98/24 2003/18 2007/30. Sprostowanie: Dz. U. L 220 z 25.8.2007 r., str. 30.

¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1983L0477:20070628:PL:PDF>

2.	Dyrektywa Rady 89/391/EWG z dnia 12 czerwca 1989 r.² (Dz. U. UE L 183, z dnia 29 czerwca 1989 r., s. 1), wersja skonsolidowana	w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy	Celem dyrektywy jest wprowadzenie w życie środków wzmacniających ochronę bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w pracy. W tym zakresie zawiera ona ogólne zasady dotyczące ochrony przed zagrożeniami zawodowymi i ochrony w zakresie ochrony bezpieczeństwa i zdrowia, eliminacji zagrożeń i czynników sprzyjających powstawaniu wypadków, informowania, konsultacji, wyważonego udziału, zgodnie z prawodawstwem krajowym i/lub przyjętymi procedurami, oraz szkolenia pracowników i ich przedstawicieli, jak również zawiera ona ogólne wytyczne odnoszące się do wprowadzenia w życie wymienionych zasad. Dyrektywa będzie miała zastosowanie we wszystkich sektorach działalności, zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym (przemysłowym, rolniczym, handlowym, administracyjnym, usług, szkolnictwa, oświaty i kultury, działalności rozrywkowej m.in.). Zawiera definicje m.in. pracownika, pracodawcy. Określa obowiązki pracodawców, ich odpowiedzialność oraz zasady ogólne dotyczące zapobiegania.	Zmieniona przez rozporządzenie 1882/2003 oraz dyrektywę 2007/30
3.	Zalecenia Komisji Europejskiej 2003/670/WE z dnia 19 września 2003 r. dla Państw Członkowskich³ (Dz. U. UE L 238, z dnia 25 września 2003 r., s. 28)	dotyczące przyjęcia europejskiego wykazu chorób zawodowych	Wykaz chorób zawodowych.	Zastępuje zalecenia Komisji Europejskiej 90/326

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1989L0391:20070628:PL:PDF>

³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:238:0028:0034:EN:PDF>

4.	Dyrektywa Rady 92/57/EWG z dnia 24 czerwca 1992 r.⁴ (ósmą szczegółową dyrektywą w rozumieniu art. 16 ust.1 dyrektywy 89/391/EWG (Dz. U. UE L 245, z dnia 26 sierpnia 1992 r., s. 6) wersja skonsolidowana	w sprawie wprowadzenia minimalnych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia na tymczasowych lub ruchomych budowach	Dyrektywa określa minimalne wymagania bezpieczeństwa i ochrony zdrowia na tymczasowych lub ruchomych budowach zdefiniowane w art. 2 lit. a). Dyrektywy nie stosuje się do wierceń i eksploatacji złóż w przemyśle wydobywczym w rozumieniu art. 1 ust. 2 decyzji Rady 74/326/EWG, z dnia 27 czerwca 1974 r., w sprawie poszerzenia obowiązków Komisji ds. Bezpieczeństwa i Higieny Pracy w Kopalniach na wszystkie zakłady wydobywcze.	Zmieniona przez dyrektywę 2007/30
5.	Dyrektywa Rady 94/33/WE z dnia 22 czerwca 1994 r.⁵ (Dz. U. UE L 216, z dnia 20 sierpnia 1994 r., s. 12) wersja skonsolidowana	w sprawie ochrony pracy osób młodych	Dyrektywa ma na celu ochronę pracy osób młodych. Dyrektywę stosuje się do każdej osoby w wieku poniżej 18 lat, która posiada umowę o pracę lub pozostaje w stosunku pracy określonym przez prawo obowiązujące w Państwie Członkowskim i/lub regulowanym przez prawo obowiązujące w Państwie Członkowskim. Zakaz zatrudniania osób młodych przy pracach z azbestem (art.7 ust. 1 i 2 w zw. z pkt 3 lit. f załącznika).	Zmieniona przez dyrektywę 2007/30
6.	Dyrektywa Rady 98/24/WE z dnia 7 kwietnia 1998 r.⁶ (czternasta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/931/EWG, Dz. U. UE L 131, z dnia 5 maja 1998 r., s. 11) wersja skonsolidowana	w sprawie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników przed ryzykiem związanym ze środkami chemicznymi w miejscu pracy	Dyrektywa ustanawia minimalne wymagania dotyczące ochrony pracowników przed zagrożeniami dla ich bezpieczeństwa i zdrowia wynikającymi lub mogącymi wynikać w efekcie narażenia na działanie środków chemicznych, znajdujących się w miejscu pracy lub w wyniku pracy z udziałem środków chemicznych. Na liście wiążących dopuszczalnych wartości narażenia zawodowego (załącznik) znajduje się tylko ołów (inne substancje nie dotyczy).	Zmieniona przez dyrektywę 2007/30. Uchyła dyrektywy 80/1107, 82/605, 88/364

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0057:20070627:PL:PDF>

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1994L0033:20070628:PL:PDF>

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1998L0024:20070628:PL:PDF>

7.	Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/37/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r.⁷ (szósta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG, Dz. U. UE L 158, z dnia 30 kwietnia 2004 r., s. 50)	w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagennych podczas pracy	Przedmiotem dyrektywy jest ochrona pracowników przed zagrożeniem ich zdrowia i bezpieczeństwa, które wynika bądź prawdopodobnie wyniknie z narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagennych w miejscu pracy, a także zapobieganie takiemu zagrożeniu. Ustala ona szczególne wymagania minimalne w tym zakresie, włącznie z wartościami dopuszczalnymi. W odniesieniu do azbestu, którym zajmuje się dyrektywa 83/477/EWG, przepisy tej dyrektywy obowiązują zawsze, gdy są bardziej korzystne dla bezpieczeństwa i higieny pracy. Ustala definicję czynnika rakotwórczego.	Uchyła dyrektywy 90/394, 1997/42, 1999/38. Brak innych modyfikacji
II. Ochrona środowiska przed zanieczyszczeniem azbestem				
8.	Dyrektywa Rady 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987 r.⁸ (Dz. U. UE L 85, z dnia 28 marca 1987 r., s. 40) wersja skonsolidowana	w sprawie ograniczania zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu	Celem dyrektywy jest ustanowienie środków i uzupełnienie przepisów już obowiązujących, w celu zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczenia azbestem w interesie ochrony zdrowia ludzkiego i środowiska. Dyrektywę stosuje się bez uszczerbku dla przepisów ustanowionych w dyrektywie 83/477/EWG (poz. 1). Wprowadza definicje: „azbestu”, „azbestu surowego”, „stosowania azbestu”, „pracy z produktami zawierającymi azbest”. Recykling ścieków azbestowych. Transport i składowanie odpadów zawierających azbest. Metody pobierania próbek i analiz.	Zmieniona przez dyrektywę 91/692 i rozporządzenie 807/2003 oraz Akt Przystąpienia Austrii, Szwecji i Finlandii Dz. U. C 241 z 29.8.1994 r., s. 21

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:05:32004L0037:PL:PDF>

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1987L0217:20030605:PL:PDF>

9.	Dyrektywa Rady 89/106/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r.⁹ (Dz. U. UE L 40, z dnia 11 lutego 1989 r., s. 12) wersja skonsolidowana	w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do wyrobów budowlanych	Dyrektywę stosuje się do wyrobów budowlanych w takim zakresie, w jakim odnoszą się do nich zasadnicze wymogi dotyczące obiektów budowlanych, o których mowa w m.in. 3 ust. 1 dyrektywy.	Zmieniona przez dyrektywę 93/68 oraz rozporządzenie 1882/2003
III. Wprowadzanie azbestu do obrotu, stosowanie i oznakowanie				
10.	Dyrektywa Rady 76/769/EWG z dnia 27 lipca 1976 r.¹⁰ (Dz. U. UE L 262, z dnia 27 września 1976 r., s. 201) wersja skonsolidowana	w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych	Bez uszczerbku dla stosowania innych odpowiednich przepisów wspólnotowych dyrektywa ma na celu ograniczenie wprowadzania do obrotu i stosowania w państwach członkowskich Wspólnoty substancji i preparatów niebezpiecznych wymienionych w Załączniku. Dyrektywy nie stosuje się do: a) kolejowego, drogowego, śródlądowego, morskiego lub powietrznego przewozu substancji i preparatów niebezpiecznych; b) substancji i preparatów niebezpiecznych wywożonych do państw, które nie są członkami Wspólnoty; c) substancji oraz preparatów w tranzycie i podlegających kontroli celnej, pod warunkiem że nie są one przetwarzane. Zmieniana przez dyrektywy: 79/663, 82/806, 82/828, 83/264, 83/478, 85/467, 85/610, 89/677, 89/678, 91/157, 98/101, 91/173, 91/338, 91/339, 91/659, 94/27, 94/48, 94/60, 96/55, 97/10, 97/16, 97/64, 97/56 1999/51, 1999/43, 1999/77, 2001/41, 2001/90, 2001/91, 2002/45, 2002/62, 2002/61, 2003/2, 2003/3, 2003/11, 2003/34, 2003/36, 2003/53, 2004/21, 2004/96, 2004/98, 2005/59, 2005/69, 2005/84, 2005/90, 2006/122, 2006/139, 2007/51. Sprostowanie : Dz. U. L 33 z 4.2.2006, str. 88.	Zostanie uchylona ze skutkiem od dnia 1.06.2009 przez rozporządzenie nr 1907/2006 z dn. 18.12. 2006 r.

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1989L0106:20031120:PL:PDF>

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1976L0769:20071003:PL:PDF>

11.	Dyrektywa Rady 71/320/EWG z dnia 27 lipca 1971 r.¹¹ (Dz. U. UE L 202, z dnia 6 września 1971 r., s. 37) wersja skonsolidowana	w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do układów hamulcowych niektórych kategorii pojazdów silnikowych i ich przyczep	Zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do układów hamulcowych niektórych kategorii pojazdów silnikowych i ich przyczep. Okładziny hamulcowe nie mogą zawierać azbestu (pkt 2.1.1.3. załącznika nr 1). Można odmówić rejestracji, homologacji, jeśli układ hamulcowy nie spełnia warunków określonych w dyrektywie. Zmieniona również przez Akt Przystąpienia Danii, Irlandii i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Dz. U. L 73 z 27.3.1972 r., s.14 oraz akt dotyczący warunków przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej oraz dostosowań w Traktatach stanowiących podstawę Unii Europejskiej, Dz. U. L 236 z 23.9.2003 r., s. 33.	Zmieniana przez dyrektywy 74/132, 75/524, 79/489, 85/647, 88/194, 91/422, 98/12, 2002/78, 2006/96
12.	Dyrektywa Rady nr 67/548/EWG z dnia 27 czerwca 1967 r.¹² (Dz. U. UE L 196, z dnia 16 sierpnia 1967 r., s. 1)	w sprawie zbliżenia przepisów ustawodawczych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do klasyfikacji, pakowania i oznakowania substancji niebezpiecznych	Celem dyrektywy jest ujednolicenie ustaw i innych aktów normatywnych oraz decyzji administracyjnych dotyczących: - klasyfikacji, - opakowań, - oznakowania, substancji niebezpiecznych dla człowieka i środowiska, które są wprowadzone na rynek w państwach członkowskich. Dyrektywy nie stosuje się do przepisów dotyczących: - produktów medycznych, środków narkotycznych i substancji radioaktywnych, - transportu niebezpiecznych substancji koleją, drogami, śródlądowymi szlakami wodnymi, morzem lub drogą powietrzną, - amunicji i przedmiotów zawierających materiały	Wielokrotnie nowelizowana i zmieniana (m.in. przez dyrektywę 2004/73)

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1971L0320:20070101:PL:PDF>

¹² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:01:31967L0548:PL:PDF>

			wybuchowe. M.in. 6 dotyczący etykietowania odnosi się m.in. do azbestu (1.7.2.1. Załącznika nr 6).	
13.	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 1907/2006 z dnia 18 grudnia 2006 r. ¹³ (Dz. U. UE L 396, z dnia 30 grudnia 2006 r., s. 1) wersja skonsolidowana	w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE	Uchyla dyrektywę 91/155/EWG. Ze skutkiem od dnia 1 czerwca 2008 r. uchyla się dyrektywy 93/105/WE i 2000/21/WE oraz rozporządzenia (EWG) nr 793/ 93 i (WE) nr 1488/94. Ze skutkiem od dnia 1 sierpnia 2008 r. uchyla się dyrektywę 93/67/EWG. Ze skutkiem od dnia 1 czerwca 2009 r. uchyla się dyrektywę 76/769/EWG. Odesłania do uchylonych aktów prawnych uznaje się za odesłania do niniejszego rozporządzenia.	Zmienione przez rozporządzenie 1354/2007. Sprostowania: Dz. U. L 136 z 29.5.2007 r., str. 3 oraz Dz. U. L 141 z 31.5.2008 r., str. 22
IV. Funkcjonowanie zakładów przemysłowych				
14.	Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1/WE z dnia 15 stycznia 2008 r. ¹⁴ (Dz. U. UE L 24, z dnia 29 stycznia 2008 r., s. 8)	dotycząca zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli	Instalacja do produkcji azbestu i produktów na bazie azbestu może zanieczyszczać środowisko (pkt 3.2. załącznika nr 1). Minimalne dopuszczalne wartości emisji określone są w dyrektywie nr 87/217/EWG (załącznik nr 2 w zw. z art. 18 ust. 2). Minimalne graniczne wielkości emisji (art.19 ust.2). Przy ustalaniu dopuszczalnych wartości emisji należy uwzględnić azbest (załącznik nr 3 pkt 7).	Weszła w życie w dn. 18.02.2008 r. Uchyla dyrektywy 84/360, 96/61. Brak innych modyfikacji
15.	Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. ¹⁵ (Dz. U. UE L 175, z dnia 5 lipca 1985 r., s. 40) wersja skonsolidowana	w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne	Dyrektywę stosuje się do oceny skutków środowiskowych wywieranych przez przedsięwzięcia publiczne i prywatne, które mogą znacząco oddziaływać na środowisko. Pojęcie „zainteresowanego społeczeństwa”, „wykonawcy”. Przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko- pkt 5 załącznika nr 1 oraz pkt 5 lit c.	Zmieniona przez dyrektywy 97/11, 2003/35. Sprostowanie: Dz. U. L 67 z 11.3.2008 r., str. 23

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2006R1907:20071123:PL:PDF>¹⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:024:0008:0029:PL:PDF>¹⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1985L0337:20030625:PL:PDF>

			Załącznika nr 2 dot. azbestu. Przedsięwzięcia obligatoryjnie podlegające ocenie wpływu na środowisko.	
V. Gospodarka odpadami zawierającymi azbest				
16.	Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/12/WE z dnia 5 kwietnia 2006 r. ¹⁶ (Dz. U. UE L 114, z dnia 27 kwietnia 2006 r., s. 9)	w sprawie odpadów	Nie odnosi się bezpośrednio do azbestu. Wg załącznika nr 1 „kategorie odpadów” symbol Q13 „wszelkie materiały, substancje lub produkty, których wykorzystywanie zostało prawnie zakazane”.	Uchyła dyrektywę 75/442. Brak innych modyfikacji
17.	Dyrektywa Rady 91/689/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. ¹⁷ (Dz. U. UE L 377, z dnia 31 grudnia 1991 r., s. 20) wersja skonsolidowana	w sprawie odpadów niebezpiecznych	Celem dyrektywy jest zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich w sprawie kontrolowanego gospodarowania odpadami niebezpiecznymi. Definicja odpadów niebezpiecznych. Wyłączenia stosowania dyrektywy. Rejestracja, zezwolenia. Plany gospodarowania odpadami.	Uchyła dyrektywę 78/319. Zmieniona przez dyrektywę 94/31 oraz rozporządzenie 166/2006
18.	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 1013/2006 z dnia 14 czerwca 2006 r. ¹⁸ (Dz. U. UE L 190, z dnia 12 lipca 2006 r., s. 1) wersja skonsolidowana	w sprawie przemieszczania odpadów	Rozporządzenie określa procedury i system kontroli w zakresie przemieszczania odpadów, w zależności od pochodzenia, przeznaczenia i trasy przemieszczania odpadów, rodzaju przesyłanych odpadów oraz przewidzianego trybu postępowania z odpadami w miejscu przeznaczenia. W prawie polskim realizowana przez ustawę z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (Dz. U. nr 124, poz. 859).	Uchyła rozporządzenia 93/259, 94/774, 99/412. Zmienione przez rozporządzenie 1379/2007

¹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:114:0009:0021:PL:PDF>

¹⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1991L0689:20060224:PL:PDF>

¹⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2006R1013:20080716:PL:PDF>

19.	Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. ¹⁹ (Dz. U. UE L 182, z dnia 16 lipca 1999 r., s. 1) wersja skonsolidowana	w sprawie składowania odpadów	Celem dyrektywy jest poprzez surowe wymagania eksploatacyjne i techniczne dotyczące odpadów i składowisk zapewnienie środków, procedur i zasad postępowania zmierzających do zapobiegania negatywnym dla środowiska skutkom składowania odpadów w trakcie całego cyklu istnienia składowiska, w szczególności zanieczyszczeniu wód powierzchniowych, wód gruntowych, gleby i powietrza oraz skutków dla środowiska globalnego, włącznie z efektem cieplarnianym, a także wszelkiego ryzyka dla zdrowia ludzkiego lub zmniejszenia w jak największym stopniu.	Zmieniona przez rozporządzenie 1882/2003
20.	Decyzja Komisji 2000/532/WE z dnia 3 maja 2000 r. ²⁰ (notyfikowana jako dokument nr C (2000) 1147, Dz. U. UE L 226, z dnia 6 września 2000 r., s. 3) wersja skonsolidowana	zastępująca decyzję 94/3/WE ustanawiającą wykaz odpadów zgodnie z art.1 lit. a) dyrektywy Rady 75/442/EWG w sprawie odpadów oraz decyzję Rady 94/904/WE ustanawiającą wykaz odpadów niebezpiecznych zgodnie z art.1 ust.4 dyrektywy Rady 91/689/EWG w sprawie odpadów niebezpiecznych	Zastąpienie postanowień decyzji 94/3/WE ustanawiającej wykaz odpadów zgodnie z art.1 lit. a) dyrektywy Rady 75/442/EWG w sprawie odpadów oraz postanowień decyzji Rady 94/904/WE ustanawiającej wykaz odpadów niebezpiecznych zgodnie z art.1 ust.4 dyrektywy Rady 91/689/EWG w sprawie odpadów niebezpiecznych.	Uchyła decyzje Komisji 94/3, 94/4. Zmieniona przez decyzje Komisji 2001/118 i 2001/119 oraz decyzję Rady 2001/573
21.	Decyzja Rady 2003/33/WE z dnia 19 grudnia 2002 r. ²¹ (Dz. U. UE L 11, z dnia 16 stycznia 2003 r., s. 27) wersja skonsolidowana	ustanawiająca kryteria i procedury przyjęcia odpadów na składowiska, na podstawie art. 16 i załącznika II do dyrektywy 1999/31/WE	Decyzja ustanawia kryteria i procedury przyjęcia odpadów na składowiska, zgodnie z zasadami określonymi w dyrektywie 1999/31/WE, w szczególności w jej załączniku II. W polskim prawie realizowana przez rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 7 września 2005 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowiska danego typu.	Sprostowanie: Dz. U. L 218 z 23.8.2007 r., str. 25

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1999L0031:20031120:PL:PDF>²⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2000D0532:20020101:PL:PDF>²¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003D0033:20021220:PL:PDF>

22.	Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/96/WE z dnia 27 stycznia 2003 r.²² (Dz. U. UE L 37 z dnia 13 lutego 2003 r., s. 24) wersja skonsolidowana	w sprawie zużytego sprzętu elektrotechnicznego i elektronicznego (WEEE)	Celem dyrektywy jest ograniczenie ilości zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych, a ponadto, ponowne użycie, recykling oraz inne formy odzysku takiego złomu tak, aby ograniczyć ilość usuwanych odpadów. Dyrektywa dąży również do poprawy funkcjonowania w środowisku naturalnym wszystkich podmiotów zaangażowanych w cykl życia urządzeń elektrycznych i elektronicznych, tzn. producentów, dystrybutorów i konsumentów, w szczególności podmiotów bezpośrednio zaangażowanych w przetwarzanie zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych.	Zmieniona przez dyrektywy 2003/108 i 2008/34. Sprostowanie: Dz. U. L 214 z 17.08.2007 r., s. 32
-----	---	--	---	---

²² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002L0096:20080321:PL:PDF>

11.2. KRAJOWE AKTY NORMATYWNE REGULUJĄCE TEMATYKĘ ZWIĄZANĄ Z AZBESTEM

<u>Lp.</u>	<u>Rodzaj aktu normatywnego</u>	<u>Tytuł aktu normatywnego</u>	<u>Przedmiot regulacji</u>	<u>Uwagi</u>
VI. Zakaz stosowania azbestu				
1.	Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. (t. j. Dz. U. z 2004 r. nr 3, poz. 20 z późn. zm.)	o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest	Podstawowa ustawa w zakresie zakazu stosowania azbestu; ochrona pracowników; przepisy karne; wykaz zakładów produkujących azbest.	Dot. dyrektywy 83/477, 87/217, 89/391, 2004/37, 89/106, 76/769
2.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. (Dz. U. nr 185, poz. 1920 z późn. zm.)	w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest	Tryb kierowania na leczenie; tryb rozliczania kosztów.	Dot. dyrektywy 89/391
3.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 2 kwietnia 2004 r. (Dz. U. nr 71, poz. 649)	w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest	- obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest; - sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest; - warunki przygotowania do transportu i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania; - wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest; - plany pracy-§ 6.	Dot. dyrektywy 83/477, 89/391, 2004/37, 87/217, 76/769, rozporządzenie 1907/2006
4.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. (Dz. U. nr 183, poz. 1896)	w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji	- tryb i zakres okresowych badań lekarskich; - warunki, które muszą spełniać podmioty uprawnione do przeprowadzania okresowych badań lekarskich; - częstotliwość wykonywania okresowych b badań lekarskich oraz sposób ich dokumentowania; - sposób sprawowania nadzoru nad przeprowadzaniem okresowych badań lekarskich; - rejestr pracowników pracujących przy azbestie § 6.	Dot. dyrektywy nr 83/477, 2004/37, 89/391

5.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. (Dz. U. nr 216, poz. 1824)	w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów	Rozporządzenie określa zasady bezpieczeństwa i higieny pracy przy pracach z azbestem. Szkolenia pracowników w zakresie BHP - §3 i załącznik, plany pracy - § 4, przerwy w pracy-§6, czyszczenie ubrań - § 14.	Dot. dyrektywy 83/477, 89/391, 2004/37, 87/217
6.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. (Dz. U. nr 189, poz. 1603)	w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbeście	- wykaz bezpłatnych leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbeście; - sposób realizacji recept oraz tryb rozliczania przez oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia z budżetem państwa kosztów tych leków.	-
7.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. (Dz. U. nr 13, poz. 109)	w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełniania i aktualizacji	Rozporządzenie ustala wzór książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych.	Dot. dyrektywy 83/477, 2004/37
VII. Gospodarka odpadami zawierającymi azbest				
8.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. (t. j. Dz. U. z 2007 r. nr 39, poz. 251 z późn. zm.)	o odpadach	Ustawa określa zasady postępowania przy usuwaniu odpadów zawierających azbest. Azbest odpadem niebezpiecznym.	Dot. dyrektywy 83/477, 87/217, 2006/12, 91/689, 1999/31, Decyzja komisji 2000/532
9.	Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. nr 180, poz. 1495)	o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym	Ustawa określa: 1) wymagania, jakim powinien odpowiadać sprzęt elektryczny i elektroniczny, zwany dalej "sprzętem", 2) zasady postępowania ze zużytym sprzętem w sposób zapewniający ochronę zdrowia i życia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju - w celu ograniczenia ilości odpadów powstałych ze sprzętu oraz zapewnienia odpowiedniego poziomu zbierania, odzysku i recyklingu zużytego sprzętu.	Dot. dyrektywy 2002/96

10.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2006 r. (Dz. U. nr 12, poz. 78)	w sprawie sposobów obliczania poziomów odzysku i recyklingu zużytego sprzętu	Rozporządzenie określa sposoby obliczania poziomów odzysku i recyklingu zużytego sprzętu kierując się potrzebą ułatwienia obliczania tych poziomów.	Dot. dyrektywy 2002/96
11.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 czerwca 2008 r. (Dz. U. nr 119, poz. 769)	w sprawie rodzajów odpadów, których przywóz w celu unieszkodliwiania jest zabroniony	Rozporządzenie zabrania przywozu i składowania na terenie Polski odpadów zawierających azbest.	Dot. dyrektywy 2006/12 i Rozporządzenia Komisji 1013/2006
12.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. (Dz. U. nr 66, poz. 620 z późn. zm.)	w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami	- zakres, sposób oraz formę sporządzania wojewódzkiego, powiatowego i gminnego planu gospodarki odpadami; - azbest uwzględniony w wojewódzkim planie gospodarki odpadami.	Dot. dyrektywy 2006/12, 91/689, 1999/31
13.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. (Dz. U. nr 220, poz. 1858)	w sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów	Rozporządzenia nie stosuje się do składowisk azbestu.	Dot. dyrektywy 1999/31
14.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 7 września 2005 r. (Dz. U. nr 186, poz. 1553 z późn. zm.)	w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu	Rozporządzenie określa procedurę dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu; kryteria dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów niebezpiecznych, obojętnych, innych niż niebezpieczne i obojętne.	Dot. dyrektywy 1999/31,
15.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. (Dz. U. nr 61, poz. 549)	w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów	Rozporządzenia w części nie stosuje się do azbestu.	Dot. dyrektywy 87/217, 1999/31
16.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 marca 2006 r. (Dz. U. nr 49, poz. 356)	w sprawie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów poza instalacjami i urządzeniami	Odzysk zużytych urządzeń zawierających wolny azbest w procesie R15 (przetworzenie odpadów w celu ich przygotowania do odzysku, w tym do recyklingu).	Dot. dyrektywy 87/217
17.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2005 r. (Dz. U. nr 110, poz. 935)	w sprawie podziemnych składowisk odpadów	Składowanie odpadów zawierających azbest prowadzi się ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników, związanego z emisją pyłów pochodzących z dyspersji włókien azbestowych.	-

18.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 22 sierpnia 2007 r. (Dz. U. nr 163, poz. 1156)	w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów na składowiska podziemne	Kryteria oraz procedury dopuszczania odpadów (w tym azbestu) na składowiska podziemne.	-
19.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. (Dz. U. nr 191, poz. 1595)	w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny	Materiały zawierające azbest mogą być składowane nieselektywnie.	Dot. dyrektywy 1999/31, decyzji 2003/33,
20.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 maja 2004 r. (Dz. U. nr 128, poz. 1347)	w sprawie warunków, w których uznaje się, że odpady nie są niebezpieczne	Rozporządzenie określa: warunki, w których uznaje się, że odpady wymienione na liście odpadów niebezpiecznych nie posiadają właściwości lub składników i właściwości powodujących, że odpady te stanowią odpady niebezpieczne.	Dot. decyzji 2000/532
21.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. (Dz. U. nr 112, poz. 1206)	w sprawie katalogu odpadów	Klasyfikacja odpadów zawierających azbest.	Dot. dyrektywy 91/689, 1999/31, Decyzja Komisji 2000/532
22.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 26 października 2007 r. (Dz. U. nr 209, poz. 1514)	w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane nieselektywnie na składowiskach podziemnych	Niektóre odpady zawierające azbest mogą być składowane nieselektywnie na składowiskach podziemnych.	Dot. dyrektywy 1999/31
23.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. (Dz. U. nr 30, poz. 213)	w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów	Dotyczy odpadów w tym azbestu.	Dot. dyrektywy 91/689, 1999/31
24.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. (Dz. U. nr 101, poz. 686)	w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych	Dotyczy odpadów w tym azbestu.	Dot. dyrektywy 91/689, 1999/31
25.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. (Dz. U. nr 101, poz. 687)	w sprawie warunków i zakresu dostępu do wojewódzkiej bazy danych dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami	Dotyczy odpadów w tym azbestu.	Dot. dyrektywy 91/689, 1999/31
26.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. (Dz. U. nr 101, poz. 688)	w sprawie zasad sporządzania raportu wojewódzkiego	Dotyczy odpadów w tym azbestu.	Dot. dyrektywy 91/689, 1999/31

27.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2007 r. (Dz. U. nr 133, poz. 930)	w sprawie niezbędnego zakresu informacji objętych obowiązkiem zbierania i przetwarzania oraz sposobu prowadzenia centralnej i wojewódzkiej bazy danych dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami	Dotyczy odpadów w tym azbestu.	Dot. dyrektywy 91/689
28.	Uchwała Rady Ministrów nr 223 z dnia 29 grudnia 2006 r. (M. P. nr 90, poz. 946)	w sprawie „Krajowego planu gospodarki odpadami 2010”	Plan uwzględnia gospodarkę azbestem. Etykietowanie wyrobów zawierających azbest-załącznik nr 2.	Dot. dyrektywy nr 83/477, 2006/12, 91/689, 1999/31
VIII. Praca przy azbestzie, BHP				
29.	Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. (t. j. Dz. U. z 1998 r. nr 21, poz. 94 z późn. zm.)	Kodeks pracy	Wdraża dyrektywę 83/477/EWG z dnia 19 września 1983 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (druga dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 8 dyrektywy 80/1107) (Dz. Urz. WE L 263 z 24.09.1983, z późn. zm.).	Dot. dyrektywy 83/477, 89/391, 92/57, 94/33, 98/24, 2004/37
30.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. (Dz. U. nr 180, poz. 1860 z późn. zm.)	w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy	Szkolenia z zakresu BHP.	Dot. dyrektywy 89/391, 98/24
31.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2005 r. (Dz. U. nr 81, poz. 716 z późn. zm.)	w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki	Wykaz szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy.	Dot. dyrektywy 89/391, 98/24
32.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. (Dz. U. nr 217, poz. 1833 z późn. zm.)	w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy	Dotyczy pyłów zawierających azbest. Po zmianie rozporządzenia w 2005 r. (Dz. U. nr 212, poz. 1769) najwyższe dopuszczenie zanieczyszczenia może wynosić nie więcej jak 0,1 włókna/cm ³ .	Dot. dyrektywy 83/477, 98/24
33.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. (Dz. U. nr 73, poz. 645 z późn. zm.)	w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy	Określenie częstotliwości badań; obowiązki pracodawcy w zakresie pomiarów i badań; rejestr czynników szkodliwych; udostępnianie wyników pracownikom.	Dot. dyrektyw 83/477, 98/24, 89/391

34.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. (Dz. U. nr 132, poz. 1115)	w sprawie wykazu chorób zawodowych, szczegółowych zasad postępowania w sprawach zgłaszania podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych oraz podmiotów właściwych w tych sprawach	Dotyczy chorób zawodowych wywołanych pyłem azbestu – nie zawiera nazw poszczególnych chorób.	Dot. dyrektywy 83/477, zalecenia 2003/670,
35.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 sierpnia 2002 r. (Dz. U. nr 132, poz. 1121)	w sprawie sposobu dokumentowania chorób zawodowych i skutków tych chorób	Sposób dokumentowania chorób zawodowych i ich skutków.	Dot. dyrektywy 83/477, 2004/37, zalecenia 2003/670
36.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. (Dz. U. nr 280, poz. 2771 z późn. zm.)	w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy	Dotyczy azbestu. Rejestr prac.	Dot. dyrektywy 83/477, 89/391, 2004/37, 98/24
37.	Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. (Dz. U. nr 89, poz. 589)	o Państwowej Inspekcji Pracy	Państwowa Inspekcja Pracy.	Dot. dyrektywy 89/391
38.	Ustawa z dnia 24 czerwca 1983 r. (Dz. U. nr 35, poz. 163 z późn. zm.)	o społecznej inspekcji pracy	Społeczna inspekcja pracy.	Dot. dyrektywy 89/391
39.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. (Dz. U. nr 69, poz. 332 z późn. zm.)	w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy	Wskazówki przeprowadzania badań profilaktycznych w przypadku zagrożenia azbestem (w załączniku).	Dot. dyrektywy 83/477, 89/391, 98/24, 2004/37
40.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. (t. j. Dz. U. z 2003 r. nr 169, poz. 1650 z późn. zm.)	w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy	Ogólne przepisy BHP.	Dot. dyrektywy 89/391, 98/24, 2004/37
41.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2004 r. (Dz. U. nr 200, poz. 2047 z późn. zm.)	w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudniania przy niektórych z tych prac	W załączniku do rozporządzenia 'Wykaz prac wzbronionych młodocianym' w pkt II znajdują się prace mogące powodować raka, o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, w narażeniu na szkodliwe działanie pyłów.	Dot. dyrektywy 94/33

42.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. (Dz. U. nr 109, poz. 704 z późn. zm.)	w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy	Służba BHP.	Dot. dyrektywy 89/391
43.	Konwencja nr 170 Międzynarodowej Organizacji Pracy przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1990 r. (Dz. U. nr 194, poz. 1433)	dotycząca bezpieczeństwa przy używaniu substancji i preparatów chemicznych w pracy	Uwzględnia Konwencję i Zalecenie dotyczące azbestu z 1986 r.	-
44.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 grudnia 2004 r. (Dz. U. z 2005 r. nr 11, poz. 86)	w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy związanej z występowaniem w miejscu pracy czynników chemicznych	BHP związane z występowaniem w miejscu pracy czynników chemicznych.	Dot. dyrektywy 98/24
45.	Konwencja nr 162 Międzynarodowej Organizacji Pracy z dnia 24 czerwca 1986 r. (proces ratyfikacji przez Polskę jest w toku postępowania)	dotycząca bezpieczeństwa w stosowaniu azbestu	Konwencja określa zasady ogólne oraz środki zapobiegawcze w postępowaniu w zakresie ochrony przed szkodliwością azbestu w miejscu pracy. Przepisy Konwencji dotyczą także prac rozbiórkowych i usuwania azbestu z budynków lub budowli oraz określają obowiązki pracodawców oraz organów władz dotyczące informacji i szkolenia w zakresie ochrony zdrowia przed narażeniem na azbest.	-
IX. Ochrona środowiska przed zanieczyszczeniem azbestem				
46.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. (t. j. Dz. U. z 2008 r. nr 25, poz. 150 z późn. zm.)	Prawo ochrony środowiska	Ustawa określa wymagania dotyczące bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz kary za nieprzestrzeganie przepisów. Azbest substancją stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska.	Dot. dyrektywy 87/217, 85/337, 2006/12, 91/689, 1999/31, 2008/1
47.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. (Dz. U. nr 122, poz. 1055)	w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości	Taką instalacją jest instalacja do przetwarzania azbestu lub wytwarzania lub przetwarzania produktów zawierających azbest.	Dot. dyrektywy 87/217, 2008/1
48.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. (Dz. U. nr 175, poz. 1439)	w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska	W załączniku wzór informacji dotyczącej azbestu.	-

49.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. (Dz. U. nr 257, poz. 2573 z późn. zm.)	w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko	Obligatoryjnie sporządza się raport dla przedsięwzięć polegających na wydobywanie azbestu lub instalacje do wytwarzania lub przetwarzania azbestu lub produktów zawierających azbest: a) produktów azbestowo cementowych w ilości nie niższej niż 200 ton gotowego produktu rocznie, b) materiałów ciernych w ilości nie niższej niż 50 ton gotowego produktu rocznie, c) innych produktów zawierających azbest w ilości nie niższej niż 200 ton rocznie; fakultatywnie sporządza się raport dla innych instalacji do wytwarzania lub przetwarzania produktów zawierających azbest.	Dot. dyrektywy 85/337, 87/217
50.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 czerwca 2007 r. (Dz. U. nr 120, poz. 827)	w sprawie wzoru publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie	Rozporządzenie określa się wzór publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie.	Dot. dyrektywy 85/337
51.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2004 r. (Dz. U. nr 283, poz. 2842)	w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji	Dotyczy azbestu.	Dot. dyrektyw 83/477, 87/217
52.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2003 r. nr 1, poz. 12)	w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu	Rozporządzenie wprowadza wartości graniczne dla zanieczyszczania powietrza i środowiska.	-
53.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. (Dz. U. nr 192, poz. 1876)	w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest	Rozporządzenie ustala 30-letni okres dopuszczalnego użytkowania w Polsce wyrobów zawierających azbest, a także określa warunki tego użytkowania. Wymagania w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu.	Dot. dyrektywy 87/217
54.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. (Dz. U. nr 260, poz. 2181 z późn. zm.)	w sprawie standardów emisyjnych z instalacji	Określa standardy emisyjne instalacji do produkcji lub obróbki wyrobów azbestowych.	Dot. dyrektywy 87/217, 2008/1

55.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. (Dz. U. nr 137, poz. 984)	w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego	Metodyki referencyjne analizy próbek ścieków dotyczące produkcji cementu azbestowego.	Dot. dyrektywy 87/217, 2008/1
56.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2005 r. (Dz. U. nr 260, poz. 2176)	w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska	Opłaty za składowanie odpadów zawierających azbest wynoszą: dla kodu odpadów 17-06-01 materiały izolacyjne zawierające azbest opłata 0,00 zł, dla kodu odpadów 17-06-05 materiały konstrukcyjne zawierające azbest opłata 0,00 zł.	-
57.	Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. (t. j. Dz. U. z 2007 r. nr 44, poz. 287 z późn. zm.)	o Inspekcji Ochrony Środowiska	Zadania i ustrój Inspekcji.	Dot. dyrektywy 2006/12, 91/689
58.	Ustawa z dnia 21 lipca 2001 r. (Dz. U. nr 100, poz. 1085)	o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw	Przepisy wprowadzające Prawo ochrony środowiska.	Dot. dyrektywy 2008/01
59.	Ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r. (Dz. U. nr 281, poz. 2784)	o handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji	Ustawa określa zasady funkcjonowania systemu handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji, którego celem jest ograniczenie tych emisji w sposób opłacalny i ekonomicznie efektywny.	Dot. dyrektywy 2008/01
X. Azbest w prawie budowlanym				
60.	Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. (t. j. Dz. U. z 2006 r. nr 156, poz. 1118 z późn. zm.)	Prawo budowlane	Prace z wyrobami zawierającymi azbest są w większości pracami remontowo-budowlanymi.	Dot. dyrektywy 83/477, 92/57, 89/106
61.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. (Dz. U. nr 120, poz. 1126)	w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia	W zakresie robót budowlanych kierownik budowy jest zobowiązany określić roboty polegające na usuwaniu i naprawie wyrobów budowlanych zawierających azbest.	Dot. dyrektywy 92/57

62.	Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. (M. P. nr 19, poz. 231)	w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi	Niedopuszczalny dodatek w materiałach budowlanych.	Dot. dyrektywy 76/769 i zmieniających, 89/106, 76/769
63.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 czerwca 2002 r. (Dz. U. nr 108, poz. 953 z późn. zm.)	w sprawie dziennika budowy, montażu i rozbiórki, tablicy informacyjnej oraz ogłoszenia zawierającego dane dotyczące bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia	Bezpieczeństwo pracy i ochrony zdrowia na budowie.	Dot. dyrektywy 92/57
64.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. nr 92, poz. 881)	o wyrobach budowlanych	Wyroby budowlane.	Dot. dyrektywy 89/106
65.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 6 lutego 2003 r. (Dz. U. nr 47, poz. 401)	w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych	BHP podczas wykonywania robót budowlanych.	Dot. dyrektywy 92/57
66.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 11 sierpnia 2004 r. (Dz. U. nr 195, poz. 2011)	w sprawie systemów oceny zgodności, wymagań, jakie powinny spełniać notyfikowane jednostki uczestniczące w ocenie zgodności, oraz sposobu oznaczania wyrobów budowlanych oznakowaniem CE	Rozporządzenie określa systemy oceny zgodności wyrobu budowlanego z normą zharmonizowaną albo europejską aprobatą techniczną bądź krajową specyfikacją techniczną państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, uznaną przez Komisję Europejską za zgodną z wymaganiami podstawowymi; sposób oznaczania wyrobów budowlanych oznakowaniem CE; wymagania, jakie powinny spełniać notyfikowane jednostki uczestniczące w ocenie zgodności wyrobów budowlanych.	Dot. dyrektywy 89/106

67.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 listopada 2001 r. (Dz. U. nr 138, poz. 1554)	w sprawie rodzajów obiektów budowlanych, przy których realizacji jest wymagane ustanowienie inspektora nadzoru inwestorskiego	Rozporządzenie określa rodzaje obiektów budowlanych, przy których realizacji jest wymagane ustanowienie inspektora nadzoru inwestorskiego, oraz listę obiektów budowlanych i kryteria techniczne, jakimi powinien kierować się organ podczas nakładania na inwestora obowiązku ustanowienia inspektora nadzoru inwestorskiego.	Dot. dyrektywy 92/57
68.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 11 sierpnia 2004 r. (Dz. U. nr 198, poz. 2041 z późn. zm.)	w sprawie sposobów deklarowania zgodności wyrobów budowlanych oraz sposobu znakowania ich znakiem budowlanym	Rozporządzenie określa: sposób deklarowania zgodności wyrobów budowlanych na podstawie oceny zgodności z Polską Normą wyrobu, niemającą statusu normy wycofanej, lub aprobatą techniczną; wymagane systemy oceny zgodności dla poszczególnych grup wyrobów budowlanych; sposób znakowania wyrobów budowlanych znakiem budowlanym; zawartość i wzór krajowej deklaracji zgodności; zakres informacji dołączanej do wyrobu budowlanego znakowanego znakiem budowlanym.	Dot. dyrektywy 89/106
XI. Azbest w geologii i górnictwie				
69.	Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. (t. j. Dz. U. z 2005 r. nr 228, poz. 1947 z późn. zm.)	Prawo geologiczne i górnicze	Do kopalin podstawowych zalicza się azbest.	Dot. dyrektywy 1999/31, 2006/12
70.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 3 października 2005 r. (Dz. U. nr 201, poz. 1673)	w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać dokumentacje hydrologiczne i geologiczno – inżynierskie	Części rozporządzenia nie stosuje się w przypadku projektowanego składowania azbestu pochodzącego z budowy, remontu, demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej.	-
XII. Opieka zdrowotna i azbest				
71.	Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. (Dz. U. nr 210, poz. 2135 z późn. zm.)	o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych	Uprawnienie do bezpłatnego zaopatrzenia w leki związane z chorobami wywołanymi pracą przy azbecie oraz bezpłatnego korzystania raz w roku z leczenia uzdrowskowego.	-

72.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 września 2004 r. (Dz. U. nr 213, poz. 2165)	w sprawie sposobu oraz terminów przedstawiania przez apteki podmiotom zobowiązanym do finansowania świadczeń ze środków publicznych zbiorczych zestawień zrealizowanych recept podlegających refundacji, a także wzoru zestawienia recept podlegających refundacji	Dotyczy leków wydawanych na choroby wywołane azbestem.	-
73.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 12 stycznia 2005 r. (Dz. U. nr 16, poz. 138)	w sprawie sposobu dokonywania oceny ryzyka dla zdrowia człowieka i dla środowiska stwarzanego przez substancje nowe	Dokonywanie oceny ryzyka dla zdrowia człowieka i dla środowiska stwarzanego przez substancje nowe.	Dot. dyrektywy 67/548
74.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 lipca 1996 r. (Dz. U. nr 101, poz. 473 z późn. zm)	w sprawie wykazu jednostek upoważnionych do przeprowadzania badań materiałów i procesów technologicznych w celu ustalenia stopnia ich szkodliwości dla zdrowia oraz zakresu tych badań	Załącznik do rozporządzenia określa wykaz jednostek upoważnionych do przeprowadzania badań materiałów i procesów technologicznych w celu ustalenia stopnia ich szkodliwości dla zdrowia oraz zakres tych badań.	Dot. dyrektywy 2004/37
XIII. Transport azbestu				
75.	Umowa Europejska sporządzona w Genewie dnia 30 września 1957 r. (t. j. Dz. U. z 2005 r. nr 178, poz. 1481 z późn. zm.)	dotycząca międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR)	W tym azbestu.	Dot. dyrektywy 91/689
76.	Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. (Dz. U. nr 124, poz. 859)	o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów	Ustawa określa postępowanie i organy właściwe do wykonania zadań z zakresu międzynarodowego przemieszczania odpadów wynikających z rozporządzenia (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów oraz kary pieniężne za naruszanie obowiązków w zakresie międzynarodowego przemieszczania odpadów.	Dot. rozporządzenia 1013/2006
77.	Ustawa z dnia 28 października 2002 r. (Dz. U. nr 199, poz. 1671 z późn. zm.)	o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych	Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest powinien być objęty przepisami ustawy.	Dot. dyrektywy 91/689

78.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. (Dz. U. nr 236, poz. 1986)	w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych	W tym azbestu.	Dot. dyrektywy 91/689
79.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. (Dz. U. nr 237, poz. 2011 z późn. zm.)	w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych	W tym azbestu.	-
80.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 września 2005 r. (Dz. U. nr 187, poz. 1571)	w sprawie kursów kształcących dla kierowców przewożących towary niebezpieczne	W tym azbest.	-
XIV. Pozostałe akty prawne dotyczące azbestu				
81.	Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. (Dz. U. nr 11, poz. 84 z późn. zm.)	o substancjach i preparatach chemicznych	Substancje i preparaty niebezpieczne.	Dot. dyrektywy 83/477, 67/548, 98/24, 2004/37, 76/769
82.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 września 2003 r. (Dz. U. nr 171, poz. 1666 z późn. zm.)	w sprawie kryteriów i sposobu klasyfikacji substancji i preparatów chemicznych	Rozporządzenie ustala kryteria i sposób klasyfikacji substancji i preparatów chemicznych.	Dot. dyrektywy 67/548, 2004/37
83.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 września 2005 r. (Dz. U. nr 201, poz. 1674)	w sprawie wykazu substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem	Wykaz substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem.	Dot. dyrektywy 67/548
84.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 kwietnia 2004 r. (Dz. U. nr 128, poz. 1348)	w sprawie substancji niebezpiecznych i preparatów niebezpiecznych, których opakowania zaopatruje się w zamknięcia utrudniające otwarcie przez dzieci i wyczuwalne dotykiem ostrzeżenie o niebezpieczeństwie	Rozporządzenie reguluje rodzaje substancji niebezpiecznych i preparatów niebezpiecznych, których opakowania zaopatruje się w zamknięcia utrudniające ich otwarcie przez dzieci i wyczuwalne dotykiem ostrzeżenie o niebezpieczeństwie; wymagania dotyczące zamknięć i ostrzeżeń.	Dot. dyrektywy 67/548
85.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 września 2003 r. (Dz. U. nr 173, poz. 1679 z późn. zm.)	w sprawie oznakowania opakowań substancji niebezpiecznych i preparatów niebezpiecznych	Rozporządzenie reguluje sposób oznakowania opakowań substancji niebezpiecznych i preparatów niebezpiecznych; informacje, które powinien zawierać wniosek do Inspektora do Spraw Substancji i Preparatów Chemicznych, o uzyskanie zgody na zastosowanie alternatywnej nazwy rodzajowej.	Dot. dyrektywy 67/548

86.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 5 lipca 2004 r. (Dz. U. nr 168, poz. 1762 z późn. zm.)	w sprawie ograniczeń, zakazów lub warunków produkcji, obrotu lub stosowania substancji niebezpiecznych i preparatów niebezpiecznych oraz zawierających je produktów	Azbest znajduje się w wykazie substancji rakotwórczych, mutagennych i działających szkodliwie na rozrodczość, dla których ustanowiono zakaz wprowadzania do obrotu dostępnego dla konsumentów.	Dot. dyrektywy 89/391, 98/24, 76/769
87.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 marca 2005 r. (Dz. U. nr 72, poz. 642 z późn. zm.)	w sprawie list substancji niedozwolonych lub dozwolonych z ograniczeniami do stosowania w kosmetykach oraz znaków graficznych umieszczanych na opakowaniach kosmetyków	Azbest jest substancją niedozwoloną do stosowania w kosmetykach.	-
88.	Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. (Dz. U. nr 249, poz. 2104 z późn. zm.)	o finansach publicznych	Finansowanie działań związanych z azbestem.	-
89.	Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 października 2007 r. (Dz. U. nr 209, poz. 1511)	w sprawie szczegółowej klasyfikacji wydatków strukturalnych	Finansowanie działań związanych z azbestem.	-
90.	Ustawa w z dnia 13 września 1996 r. (t. j. Dz. U. z 2005 r. nr 236, poz. 2008 z późn. zm.)	o utrzymaniu czystości i porządku w gminach	Ustawa określa zadania gminy oraz obowiązki właścicieli nieruchomości dotyczące utrzymania czystości i porządku, a także warunki udzielania zezwoleń podmiotom świadczącym usługi w zakresie objętym regulacją ustawy.	Dot. dyrektywy 2006/12
91.	Ustawa z dnia z dnia 20 czerwca 1997 r. (t. j. Dz. U. z 2005 r. nr 108, poz. 908 z późn. zm.)	Prawo o ruchu drogowym	Ustawa reguluje zasady ruchu na drogach publicznych oraz w strefach zamieszkania, warunki dopuszczenia pojazdów do tego ruchu, wymagania w stosunku do osób kierujących pojazdami i innych uczestników ruchu oraz zasady kontroli ruchu drogowego.	Dot. dyrektywy 71/320
92.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 31 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2003 r. nr 32, poz. 262 z późn. zm.)	w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia	Warunki techniczne pojazdów oraz zakres ich niezbędnego wyposażenia.	Dot. dyrektywy 71/320
93.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 24 października 2005 r. (Dz. U. nr 238, poz. 2010 z późn. zm.)	w sprawie homologacji typu pojazdów samochodowych i przyczep	Homologacja typu pojazdów samochodowych i przyczep.	Dot. dyrektywy 71/320
94.	Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. (t. j. Dz. U. z 2002 r. nr 147, poz. 1229 z późn. zm.)	o ochronie przeciwpożarowej	Ochrona przeciwpożarowa.	Dot. dyrektywy 89/391

95.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 20 grudnia 2005 r. (Dz. U. nr 259, poz. 2170)	w sprawie zasadniczych wymagań dla maszyn i elementów bezpieczeństwa	Rozporządzenie określa zasadnicze wymagania w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia dotyczące projektowania i wykonywania maszyn i elementów bezpieczeństwa wprowadzanych do obrotu oddzielnie; procedury oceny zgodności; rodzaje maszyn i elementów bezpieczeństwa, dla których jest wymagany udział jednostki notyfikowanej, w trakcie przeprowadzania procedury oceny zgodności; sposób oznakowania maszyn i elementów bezpieczeństwa; wzór znaku CE.	Dot. dyrektywy 98/24
96.	Obwieszczenie Ministra Infrastruktury z dnia 5 listopada 2004 r. (M. P. nr 48, poz. 829)	w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych państw członkowskich Unii Europejskiej upoważnionych do wydawania europejskich aprobat technicznych oraz wykazu wytycznych do europejskich aprobat technicznych	Ogłasza się wykaz jednostek organizacyjnych państw członkowskich Unii Europejskiej upoważnionych do wydawania europejskich aprobat technicznych, stanowiący załącznik nr 1 do obwieszczenia; wykaz wytycznych do europejskich aprobat technicznych, stanowiący załącznik nr 2 do obwieszczenia.	Dot. dyrektywy 89/106
97.	Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 22 lipca 2002 r. (t. j. Dz. U. z 2007 r. nr 186, poz. 1322)	w sprawie rejestracji i oznaczania pojazdów	Rozporządzenie określa tryb rejestracji i oznaczania pojazdów.	Dot. dyrektywy 71/320
98.	Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. nr 70, poz. 631 z późn. zm.)	o krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS)	Ustawa określa instytucje właściwe do wykonania zadań wynikających z przepisów Unii Europejskiej dopuszczających dobrowolny udział organizacji w systemie ekozarządzania i audytu (EMAS).	Dot. dyrektywy 2002/96